

Torsdagen den 9 mars

Kl. 12.00–16.30

---

§ 1 Justering av protokoll

Protokollet för den 16 februari justerades.

§ 2 Ärende för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2022/23:74 till utrikesutskottet

§ 3 Övervakning och rapportering av uppgifter om verkliga utsläpp från vissa fordon

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23: MJU8

Övervakning och rapportering av uppgifter om verkliga utsläpp från vissa fordon (prop. 2022/23:28)

föredrogs.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

(Beslut fattades under § 8.)

§ 4 Vattenvård

Vattenvård

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23: MJU7

Vattenvård

föredrogs.

Anf. 1 EMMA NOHRÉN (MP):

Fru talman! Vi ska i dag debattera miljö- och jordbruksutskottets betänkande *Vattenvård* där en rad olika vattenrelaterade frågor tas upp för såväl sött som salt vatten. Det handlar om övergödning, reningsverk, enskilda avlopp, Östersjösamarbete, EU:s ramdirektiv för vatten med mera.

Jag ska börja med att yrka bifall till reservation 29 som handlar om införande av en havsmiljölag utifrån betänkandet *Havet och människan* som Miljömålsberedningen lämnade till regeringen för över två år sedan.

Jag står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till denna reservation.

Miljömålsberedningens arbete pågick i över två år. Det var ett arbete som mynnade ut i betänkandet *Havet och människan*. Det var ett gediget arbete, och det säger jag inte bara för att jag var ordförande och ledde arbetet utan för att det faktiskt var det. Alla partier i Sveriges riksdag stod bakom det. Det finns inga reservationer i betänkandet. Det är över 100 förslag för havsmiljön. Förutom att det handlar om sådant som påverkar havsmiljön handlar det också om sådant som finns på land och i sött vatten, eftersom det mesta till slut rinner ut i havet.

Det är otaliga timmar som har lagts ned av civilsamhället, forskare, NGO:er, lokalpolitiker, regionpolitiker, föreningar och företag på detta. Hela samhället har varit involverat och gett sin syn på saken, och vi har fått detta betänkande.

Det lämnades som sagt till regeringen i januari 2021, och samtliga partier stod bakom det. Betänkandet har därefter varit ute på remiss, och hösten 2021 aviserade den dåvarande S-MP-regeringen att det skulle komma en proposition förra våren. Men i december samma år lämnade Miljöpartiet regeringen, och bara Socialdemokraterna var kvar i regeringen. Då försvann havsmiljöpropositionen.

Nu har vi en ny regering. Vad den tänker göra vet jag inte. Det står i våra handlingar att detta fortfarande bereds inom Regeringskansliet. Höstterminen har gått, och våren är här. Men vi vet fortfarande inget mer än att det bereds i Regeringskansliet.

Därför skulle jag vilja uppmana, eller kanske till och med vädja till, sittande regering och företrädare för regeringspartierna här i dag att se till att detta arbete inte går till spillo. Det är så mycket jobb som är nedlagt, och det är så sällan som vi i denna kammare faktiskt är överens om saker. Och detta skulle kunna göra att ett nytt golv tas fram för havspolitikerna som vi skulle kunna utgå från.

Det finns flera reservationer i dagens betänkande där det hänvisas till detta arbete. Jag valde att yrka bifall till reservation 29 som handlar om en havsmiljölag. Det var den som skulle hålla ihop hela detta arbete. Den skulle på liknande sätt som klimatlagen se till att det finns en uppföljning eller metodik i fråga om hur vi ska nå våra miljö kvalitetsmål, i detta fall Hav i balans samt levande kust och skärgård samt Ingen övergödning. Den skulle se till att ekosystemansatsen skulle genomsyra allt och att arbetet för detta skulle vila på vetenskaplig grund. Och alla regeringar, oavsett färg, skulle jobba på ett liknande sätt med frågorna. Det var detta som var grejen. Vi såg alla att det var en väldigt viktig fråga att ta vidare. Något som Miljömålsberedningen också konstaterade var nämligen att hav och klimat är två sidor av samma mynt. Och här skulle vi behöva göra det.

Det handlade också om hur man skulle få ihop EU-direktiven, som vi förmodligen också kommer att debattera här i dag, och hur genomförandet av havsmiljödirektivet, ramdirektivet för vatten och art- och habitatdirektivet skulle samordnas för att hjälpa varandra i stället för att gå emot varandra som de ibland kan göra.

Fru talman! Detta skulle jag vilja säga är en lågt hängande frukt för att på allvar komma igång med havsmiljöarbetet, sätta ett nytt golv för frågorna och få en stor positiv påverkan på alla havsfrågor och vattenfrågor – sötvatten, kustvatten och havsvatten. Det skulle ge svar på och en hel del

åtgärder för övergödningens problematiken, bidra till den biologiska mångfalden, få en positiv påverkan på fisket och på kustmiljön. Det finns LEVA-samordnare och LOVA-samordnare med. Det handlar om sjöfart, turism och myndighets- och EU-arbete.

Snälla regeringen, leverera på detta och låt inte detta arbete gå till spillo!

Fru talman! Jag ska ta upp en annan sak som jag inte riktigt förstår när det gäller denna regering. Det handlar om att man drar ned på pengarna till miljöövervakning. Flera av de delar i detta betänkande som vi i dag kommer att diskutera handlar just om hur vi ska få rent vatten och hur vi ska kunna ha en övervakning. Det funkar inte utan kontrollprogram och ordentlig miljöövervakning på plats.

Naturvårdsverkets generaldirektör sa att miljöövervakning är miljöarbetets ryggrad. Det är en förutsättning för att kunna göra någonting på vetenskaplig grund. Och om det är någonting som vi i Sverige har varit duktiga på under lång tid är det detta. Vi har långa tidsserier, och det är på så sätt som vi kan upptäcka och se förändringar i miljön, oavsett om det är hav, land eller vatten. Och det är på så sätt vi vet att våra åtgärder ger resultat. Jag tror att vi kommer att återkomma till detta vid behandlingen av ett annat betänkande i dag som handlar om kemikalier.

Jag vill återigen ge en uppmaning till regeringen: Tar ni dessa frågor om rent vatten på allvar, se då till att vi också har övervakningsprogram som fungerar!

Fru talman! Till sist skulle jag vilja ta upp utskottets förslag till tillkännagivande om våtmarker. Den nuvarande regeringen har sagt att den vill satsa på våtmarker. Det var kanske den enda satsningen på miljöfrågor som vi hittills har sett. Vi kan vara överens om att det är viktigt med insatser när det gäller våtmarker. Att anlägga våtmarker och öka antalet våtmarker stärker den biologiska mångfalden samt ger fler ekosystemtjänster, minskade utsläpp av växthusgaser, förbättrad vattenhushållning, bättre handhavande av vatten i landskapet, flödesutjämning vid skyfall, minskad övergödning och ökad grundvattenbildning. Det har alltså betydelse för klimat, biologisk mångfald, övergödning och landskapets motståndskraft.

Trots alla dessa positiva delar ser man att den satsning som regeringen har talat om är en tummetott. Man tar 200 miljoner kronor från skydd av värdefull natur, just det som detta ska bidra till, och öronmärker dessa pengar snarare än att använda dem till satsningar. Även om det skulle ha varit additionella pengar är det mindre än vad tidigare regeringar har satsat.

Därför föreslås i detta betänkande ett tillkännagivande om att vi vill öka takten i arbetet med våtmarkerna och att de ska bli fler.

(Applåder)

Anf. 2 JOAKIM JÄRREBRING (S):

Fru talman! Vi ska i dag tala om en fråga som är av yttersta vikt för världens och Sveriges framtid, nämligen vatten. Jag kommer i dag att lägga särskild vikt vid fyra områden, nämligen åtgärder mot övergödning, skydd och anläggning av våtmarker, avloppsrening och skydd av dricksvatten.

Vi socialdemokrater står självfallet bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation 30.

Fru talman! I dag lever vi över planetens tillgångar och förutsättningar. Klimatförändringarna är på riktigt, och miljökrisen är ett faktum. Var och en av oss påverkas, men det är de mest utsatta i världen som drabbas hårdast. Vi socialdemokrater avvisar alla idéer om att Sverige skulle ha gjort tillräckligt.

Vetenskapen lämnar inget utrymme för tvekan. Fakta ligger på bordet. Nu är tiden inne för handling för att fortast möjligt nå klimatmålen. Omställnings- och investeringstakten måste öka kraftfullt, och Sverige ska leda den gröna omställningen. Tillväxt, välfärd och omställning är inte bara förenliga med varandra utan är även varandras förutsättningar. Genom att leda omställningen och förutsätta att varje land gör de investeringar som krävs för att efterleva Parisavtalet stärker vi vår konkurrenskraft, skapar fler svenska jobb och ökar resurserna till välfärden.

För att klara en hållbar resursförbrukning krävs att ekonomin blir mer cirkulär och att vår konsumtion blir mer hållbar. Det gäller inte minst vår mest värdefulla resurs, nämligen vattnet.

Fru talman! Vi människor har alla ett ansvar att skydda våra vatten, både för vår egen hälsas och för miljöns skull. Vatten är en av de viktigaste resurserna på jorden och spelar en central roll för människan, naturen och allt liv på vår planet. Vatten är såvitt vi vet en nödvändighet för livet i sig, och för människan är vatten en grundläggande förutsättning för vår överlevnad. Vi behöver vatten för att dricka, för att laga mat, för att tvätta oss och för att rengöra saker. Vi använder vatten i industrin och i jordbruket. Vattnet bidrar till att såväl skapa som upprätthålla olika ekosystem, alltifrån våtmarker till regnskogar.

Men vatten har också andra effekter på miljön, till exempel att bidra till att reglera temperaturen på planeten genom tröghet för temperaturförändringar.

Inte att förglömma är vatten också en viktig kraftkälla. Vattenkraften är en ren och förnybar energikälla som används för att producera el i många delar av världen, och den är ryggraden i det svenska elsystemet. Men vattnet är också en begränsad resurs som hotas av överutnyttjande och föroreningar. Klimatförändringar påverkar också vattenresurserna på olika sätt, exempelvis genom att påverka vattenflöden och vattenkvaliteter. Vi behöver trygga en säker dricksvattenförsörjning med anledning av klimatförändringarna samt potentiella kriser.

EU har gjort viktiga framsteg när det gäller vattenfrågorna, till exempel EU:s ramdirektiv för vatten. Att nå dessa krav på god ekologisk och kemisk status i våra vattenmiljöer kommer att vara en utmaning.

Hav och vatten i Sverige har länge varit hotade av övergödning och försurning. Detta fortsätter att vara ett omfattande problem även om utsläppen av övergödande ämnen i Östersjön numera minskar. Den tidigare S-ledda regeringen införde flera kraftfulla insatser mot övergödning, och det arbetet måste fortsätta.

För att nå de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen behövs mer insatser mot framför allt övergödning och miljögifter. Vi behöver därför minska utsläppen av övergödande ämnen och i högre utsträckning i stället använda fosfor och kväve i kretslopp. Nya metoder måste utvecklas för att minska läkemedelsresterna i avloppsvattnet.

Fru talman! Naturvårdsverket bedömer att nya etappmål behöver tas fram inom områden som är särskilt viktiga för att nå miljömålen där utvecklingen i miljön är negativ och där det i dag saknas etappmål. Ett sådant område är den biologiska mångfalden och ekosystemets återhämtning. Precis som Emma Nohrén sa är en av de mest effektiva åtgärderna för att värna och öka den biologiska mångfalden att skydda befintliga våtmarker, restaurera utdikade våtmarker och samtidigt anlägga nya.

Våtmarkerna fungerar som naturens egna reningsverk genom att fånga in övergödande näringsämnen och binda dem innan de når havet. De är också hemvist för en omfattande fauna, inte minst i form av fåglar och insekter – varav en stor andel är rödlistade. Dessutom binder de koldioxid på ett mycket kostnadseffektivt sätt och ökar grundvattennivåerna.

Att restaurera våtmarker ger oss alltså mycket på köpet, och det är något vi verkligen måste satsa mer på framöver. För att stärka arbetet på lokal nivå vill vi se utökade satsningar på våtmarker och vattendammar för att öka retentionen av näring i landskapet. Det är positivt att andelen våtmarker har stabiliserats i Sverige, men deras ekosystemtjänster når ändå inte upp till sin fulla potential. För att dra mesta möjliga nytta av våra våtmarker och dammar krävs det att vi aktivt vårdar och restaurerar redan befintliga områden och att vi förstärker arbetet med att anlägga nya. Insatserna som genomfördes av den tidigare regeringen har bidragit till att balansera vattenflöden, förbättra vattenhushållning, öka tillskottet till grundvattnet, gynna biologisk mångfald samt minska klimatpåverkan och övergödning.

Vi vill se en förstärkning av dessa insatser för att säkerställa att vi når miljökvalitetsmålen. Jag vill som socialdemokrat framhålla vikten och betydelsen av dessa typer av miljöinsatser för jobb och tillväxt runt om i hela Sverige, inte minst på landsbygden.

(Applåder)

Anf. 3 BEATRICE TIMGREN (SD):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation 27.

Vi har i dag förmånen att debattera vattenvård. Vatten är grundläggande för allt liv på jorden, och därför är det nödvändigt att skydda våra vattenresurser och se till att de används på ett hållbart sätt. Flera rapporter har visat att vi behöver förbättra vattenreningen och använda oss av ny teknik för att ta bort föroreningar och läkemedelsrester.

För att minska tillförseln av föroreningar och öka producenternas ansvar är det viktigt att stärka kemikalielagstiftningen. Sverige bör fortsätta att arbeta för att utveckla kemikalielagstiftningen i EU. Samtidigt är EU:s vattendirektiv en betydande del av miljöskyddet i Europa. Det avgörande är att direktivet implementeras på ett effektivt sätt för att stödja miljöskyddande verksamheter, till exempel avloppsreningsverk och andra miljöåtgärder i samhället.

Vi måste också se till att direktiven inte hindrar investeringar i ny teknik som kan möjliggöra maximal rening av våra vattenresurser. Sverige har nämligen tidigare haft vissa utmaningar när det gäller implementering av EU-direktiv. Det är avgörande att detta sker effektivt och utan onödig byråkrati. Därför krävs det samarbete och samordning mellan EU och medlemsstaterna. Jag hoppas att regeringen fortsätter att arbeta mot detta mål och ser till att dessa åtgärder implementeras och blir realistiska.

Fru talman! Jag vill även argumentera för att utsläppen av lustgas från reningsverk bör ses över. Lustgas är, som ni som lyssnar på detta vet, en väldigt potent växthusgas som kan få negativ påverkan på klimatet. Forskning har också visat att reningsverk är en källa till utsläpp av lustgas, och därför är det viktigt att man tittar på detta.

Jag vill lyfta fram de stora framsteg som har gjorts när det gäller övergödning i Sverige och andra EU-länder, i arbetet för att minska utsläppen av kväve och fosfor från land. Trots dessa framsteg är det viktigt att vi har en restriktiv hållning när det gäller näringsämnen som kommer från land.

En metod som har visat sig vara framgångsrik för vissa jordbruksmarker är strukturkalkning. Det kan vara en lönsam investering för jordbrukare, men det kräver god dränering. Tyvärr kan kostnaden för dränering vara hög och på kort sikt utgöra ett hinder för att jordbrukare ska investera i detta. Därför är det avgörande att jordbrukare har tillgång till de resurser som krävs för att vidta dessa åtgärder och minska näringsläckaget, inklusive stöd för dränering i samband med strukturkalkning.

Det är viktigt att komma ihåg att strukturkalkning inte är någon universallösning på problemet med övergödning och utsläpp av kväve och fosfor. Det krävs en kombination av åtgärder för att få en hållbar lösning på detta problem.

För att ta itu med problemet i Östersjön – med bottendöd och syrebrist – krävs samordning både nationellt och internationellt. Inom ramen för Helcom, Helsingforskommissionen, är det nödvändigt att förhandla och stärka det regionala samarbetet i Östersjöregionen samt att hantera de utmaningar som övergödning och plastföroreningar utgör för Östersjöns ekosystem.

Jag vill betona vikten av att fokusera på plast i våra marina miljöer. Åtgärder behöver vidtas för att främja den cirkulära ekonomin samt återvinning och återanvändning av plast och andra produkter. Det är också nödvändigt att se till att det finns långsiktigt stöd för strandstädning och internationellt stöd för att minska mängden plast i haven globalt.

Ett annat problem är förlorade fiskeredskap – de så kallade spöknäten. De är ett allvarligt hot mot livet i marina miljöer i Östersjön. De fortsätter att driva runt i vattnet och fångar upp fisk och andra djur, vilket leder till mycket lidande och en plågsam död. Dessutom skadar dessa nät sjögräsängar och andra viktiga havsbottenområden.

Detta är inte bara ett miljöproblem, utan det är också ett ekonomiskt problem. Förlorade fiskeredskap orsakar förlust av fisk och skaldjur, vilket påverkar fiskare och andra som jobbar inom fiskeindustrin. Detta är en fråga som vi måste ta itu med om vi vill skydda Östersjön och dess ekosystem för nuvarande och framtida generationer.

Sammanfattningsvis måste vi se till att våra vattenresurser skyddas och används på ett hållbart sätt. Det krävs samarbete och samordning mellan EU och medlemsländerna liksom investeringar i forskning och teknik för att uppnå dessa mål.

Anf. 4 STINA LARSSON (C) replik:

Fru talman! Jag har en fråga som gäller våtmarker. Jag uppfattade inte att ledamoten nämnde detta över huvud taget i sitt anförande. Därför är min fråga: Varför väljer Sverigedemokraterna att nedprioritera våtmarkerna? Och anser Beatrice Timgren att våtmarker inte är viktiga?

Anf. 5 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Våtmarker är ett effektivt sätt att minska miljöpåverkan. Det finns mycket man kan göra för att skydda vår miljö och våra vatten, bland annat med våtmarker. Allt får dock inte plats i ett enda anförande.

Anf. 6 STINA LARSSON (C) replik:

Fru talman! I debatten om den globala uppvärmningen och koldioxidutsläpp har representanter för Sverigedemokraterna påstått att det inte förekommer några klimatförändringar samt att förskjutning av årstider och mer extrema väderförändringar inte har med klimatet att göra.

Jag vill förtydliga för ledamoten att just våtmarker och återvätning är viktigt ur flera aspekter. Våtmarker bidrar till att bromsa klimatförändringarna och öka den biologiska mångfalden.

Vad tycker Sverigedemokraterna och Beatrice Timgren att vi ska göra för att gynna den biologiska mångfalden och bromsa klimatförändringarna?

Anf. 7 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Fru talman! Vad jag vet har våra företrädare aldrig påstått att människan inte skulle ha påverkat klimatet. Det är viktigt att man tittar på vilka effektiva åtgärder som finns, och våtmarker är en av de åtgärder som det är viktigt att titta på.

Anf. 8 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Tidölagets partier har kommit överens om att pausa provningarna enligt den nationella planen för moderna miljötillstånd för vattenkraften. Regeringen har anfört att pausen ska användas för att analysera vad vårt elsystem klarar av och sedan anpassa provningssystemet.

Men, fru talman, provningarna sker redan i dag utifrån ett regelverk som har som utgångspunkt att verksamheten ska kunna fortsätta genom att vattenkraften ska vara så kallad hållbar verksamhet enligt EU:s taxonomi när nödvändiga miljöåtgärder är genomförda. Inget av detta kommer att förändras av att regeringen analyserat vattenkraftens betydelse för det svenska elsystemet. Sverige måste leva upp till vattendirektivet om svenska vattenkraftverk ska rymmas inom EU:s taxonomi.

Om det samlade Tidölagets ambition med pausen är att se över hur man kan få till stånd ytterligare beslutsunderlag för vattenmyndigheterna i deras bedömning kommer vi socialdemokrater att se väldigt positivt på detta, men just nu är jag rädd att pausen inte leder till något annat än en fördröjning av omprövningen av miljötillstånden.

Detta har en alternativkostnad. Med pausen är det just nu miljön som får bära kostnaden. Åtgärder som hade behövt vidtas för att förbättra miljön i Sverige fördröjs. Många av de kraftägare som har haft en plan att förhålla sig till har upphandlat konsulter för att hjälpa till med omprövningarna, och helt plötsligt förskjuts tidsplanen ett år. Detta betyder att man behöver ha konsulten upphandlad ett år längre än vad man hade tänkt sig eller att man måste avbryta konsultens uppdrag för att sedan anlita en ny.

Därför är jag och Socialdemokraterna angelägna om att denna paus förvaltas på ett väldigt klokt sätt. Mina frågor till ledamoten är om hon håller med om min problembeskrivning och vad Sverigedemokraterna gör för att se till att pausen leder till någonting konstruktivt.

Anf. 9 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för en otroligt viktig fråga. Detta med vattenreningsverk och omprövningen är otroligt viktigt när det gäller miljöanpassning och att se till att vi kan få fiskvandring – ålen har ju debatterats väldigt mycket.

Som ledamoten säkert vet har vi ett problematiskt läge just nu när det gäller energi och energiförsörjning. Vi hade tidigare en regering som valde att lägga ned kärnkraftverk. Det innebär att vi nu har väldigt dyr energi. Just nu måste vi titta på hur detta kan påverka energiförsörjningen, och därför är denna paus nödvändig. Jag ser dock fram emot att man efter denna paus kan komma till skott med detta otroligt viktiga arbete.

Anf. 10 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Låt mig inleda med att säga att det är dags för regeringspartierna att sluta med sin historieförfalskning. Alla vet att det inte har fattats några politiska beslut om att stänga ned kärnkraft och att det har funnits en energiöverenskommelse sedan 2016 som möjliggör byggande av ny kärnkraft i Sverige.

Men min fråga handlade inte om det utan om hur vi ska få vattenkraft i Sverige som i framtiden ryms inom EU:s taxonomi och därigenom kan fortsätta att producera billig, reglerbar elkraft samtidigt som vi lever upp till vattendirektivets krav.

Jag frågar igen: Vad anser ledamoten om den problembild jag beskrivit för miljön och inte minst för alla de vattenkraftsägare som väntar på att kunna säkra sin verksamhet inom taxonomin? Vad gör Sverigedemokraterna för att se till att pausen leder till något konstruktivt?

Anf. 11 BEATRICE TIMGREN (SD) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Låt mig börja med att konstatera att det inte var ett politiskt beslut att stänga kärnkraftverken men att det var ett högst politiskt beslut att göra dem så pass olönsamma att de blev tvungna att stänga. Det var målet med politiken, och det har också branschen konstaterat.

När det gäller vattenkraftverken hoppas också jag att pausen ska leda till att vi kan få en effektiv och bra miljöprövning och omprövning och samtidigt säkra upp att elförsörjningen inte påverkas på ett negativt sätt.

Anf. 12 JOHANNA HORNBERGER (M):

Fru talman! Sverige är ett vattenrikt land. Vi är till stor del omgivna av vatten genom en lång kustlinje, och vi har även många sjöar och vattendrag. Vårt vatten påverkar oss i grunden.

Vatten kan betyda olika saker för var och en av oss. En kanske tänker på ett glas dricksvatten, en annan på en varm dusch och en tredje på ett härligt bad i havet eller en stilla fisketur i ekan. Tanken kan också gå till stora, bullriga fartyg eller till algblomning i Östersjön där fisken har för-

svunnit. Man kan också känna oro för vad vattnet ens barn dricker innehåller. Njutningen av en vacker solnedgång över havet kan blandas med tankar om dumpat kemiskt stridsmedel på havsbotten. Ett rent, kallt glas vatten och ett morgondopp i ett klart hav en varm sommardag är nog det mina tankar dras till.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 16.

Vattnet är avgörande för vårt samhälles funktion av helt självklara skäl, bland annat som dricksvatten, för hygien och som källa till livsmedel – och vår huvudstad kallas ju Nordens Venedig.

I vattnet i våra hav, sjöar och vattendrag finns en stor del av vår biologiska mångfald. Ekosystemen i våra vatten är känsliga och utsätts i dag för stora påfrestningar. Kraftig trafik på vatten ger upphov till utsläpp och buller. Andra typer av påfrestningar inkluderar övergödning, utfiskning, försurning och klimatförändringar som värmer upp världshaven.

Haven förenar länder, och inget land kan ensamt lösa och hantera problem med exempelvis marint skräp och försurning. Internationellt samarbete är alltså helt avgörande för att återställa en livskraftig havsmiljö.

Fru talman! Riksdagens kammare beslutade i höstas om regeringens budget, som på en mängd sätt startar arbetet med att få ordning på Sverige. Det är också en stark budget med avseende på arbetet med att återställa och bevara vår vattenkvalitet.

Anslaget för återvätning av våtmarker ökas med 200 miljoner kronor i budgeten. Det anslås 340 miljoner kronor för att ta bort och minska miljögifter genom arbetet med förorenade områden, även i hav och vatten. Därutöver anser regeringen att det krävs ytterligare åtgärder för att nå de havs- och vattenrelaterade miljö kvalitetsmålen och tillför därför 250 miljoner kronor till fortsatt arbete med att minska försurningen och hindra att skräp, läkemedel och andra föroreningar sprids.

Både i regeringens förklaringen och i budgetpropositionen är regeringens höga ambitioner för havs- och vattenmiljön tydliga. Regeringen gör det även tydligt att Sverige ska vara internationellt drivande för att öka ambitionerna för en bättre havsmiljö, inte minst när det gäller Östersjön.

Det tillkännagivande som en majoritet i utskottet önskar rikta till regeringen i dag är helt onödigt. Viljan och ambitionen är densamma för regeringspartierna och motionärerna. Tillkännagivandet baseras på motioner av Socialdemokraterna, Centerpartiet och Sverigedemokraterna och syftar till främjande av våtmarksetablering och en intensifiering av återställande och anläggande av våtmarker.

Detta syfte är helt i linje med regeringens uttalade ambitioner och satsning på våtmarker i budgeten för 2023. Här finns medel till insatser för skydd, skötsel och restaurering av våtmarker, biologisk mångfald, landskapets motståndskraft, återhämtning för fiskbestånd och mot övergödning. Regeringen utvecklar alltså arbetet med våtmarker, vilket rätt genomfört är en mycket kostnadseffektiv klimatåtgärd.

Kostnadseffektivitet i åtgärder för vårt klimat och för vår miljö behöver vara i fokus. Mest klimatnytta för varje skattekrona måste vara ledorden i arbetet framåt när utmaningarna och kriserna är många. Att bekämpa och förhindra miljöförstöring mer effektivt är en central prioritering för regeringen.

Fru talman! Regeringens tydliga prioritering av miljökrisen i Östersjön är mer än varmt välkommen. Vi är många som rör oss i och runt Östersjön och som alltför tydligt ser att vårt gemensamma innanhav inte mår bra. Övergödningen visar sig genom algblooming men leder också till syrebrist och bottendöd. Fiskare längs kusten vittnar om drastiskt minskade fiskbestånd och överfiske.

Regeringens fokus på att få ordning på Östersjön är efterlängtat. Mycket har gjorts med höga ambitioner, som nu höjs ytterligare. Ingen kan tro att det kommer att gå vare sig snabbt eller lätt, men det som görs är inte tillräckligt. Vi måste höja ambitionerna, och det är precis vad regeringen gör.

Fru talman! Vatten är vårt viktigaste livsmedel. I Sverige förväntar vi oss rent, säkert och välsmakande vatten direkt ur kranen 24 timmar om dygnet. Under de senaste åren har det dock blivit känt att det finns dricksvattentäkter som är förorenade. Våra reningsverk är hårt belastade och kan inte alltid hantera eller rena många av de kemikalier och näringsämnen som finns i vattnet.

Vi har också ett helt nytt säkerhetsläge, och regeringen höjer därför beredskapen, även avseende dricksvatten. Regeringen har redan beslutat om ökad livsmedelsberedskap och robustare dricksvattenförsörjning. Ett nationellt dricksvattenlaboratorium ska inrättas för att öka vår förmåga att möta mikrobiologiska hot mot dricksvattenförsörjningen vid kris och höjd beredskap.

I Sverige kan vi i långt högre utsträckning än i andra länder lätt ta oss ett glas rent, kallt vatten. Men den lyxen ska vi inte ta för given, utan redan i dag krävs förebyggande insatser. Vi behöver vara på vår vakt så att vi kan fortsätta att ha rent vatten i framtiden.

Vårt vatten påverkar kontinuerligt vår vardag och vårt samhälle i grunden. Jag är stolt över och trygg med de höga ambitioner som regeringen har för vårt vatten.

(Applåder)

Anf. 13 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att ställa en annan fråga än vad jag hade tänkt från början. Eftersom ledamoten var så tydlig med att det inte finns någon skillnad i ambitionsnivå när det gäller våtmarker inställer sig frågan varför det då finns en reservation i betänkandet och varför ledamoten yrkar bifall till den.

En annan sak jag reagerade på i ledamotens anförande var frågan om en effektiv miljöpolitik och att vi ska få så mycket som möjligt för varje skattekrona i miljöpolitiken. Detta håller vi socialdemokrater självfallet med om, och jag tror att ledamoten håller med mig om att det i så fall måste byggas på vetenskaplig grund. Det är på vetenskaplig grund som man ser till att man får den mest effektiva miljöpolitiken.

Då infinner sig en annan fråga: Varför har man valt att så drakoniskt dra ned på resurserna till miljöövervakningen, som är det instrument vi har för att se till att det fattas långsiktiga och kloka beslut?

Jag vill också passa på att grotta vidare i den fråga som jag ställde till ledamoten från Sverigedemokraterna och ställa samma fråga nu: Delar Johanna Hornberger min problembild när det gäller pausen för vattenkraft-

tens miljöprövning? Och vad gör Moderaterna för att se till att pausen leder till något konstruktivt?

Prot. 2022/23:72

9 mars

Vattenvård

Anf. 14 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten Järrebring! Det var inte bara en fråga utan många frågor, men jag ska försöka ta mig igenom dem.

Jag börjar med kostnadseffektiviteten. Jag förstår att Socialdemokraterna tycker att det ska läggas mer pengar och att allt gott kanske kommer ur det, men för oss moderater finns det tydliga gränser för hur mycket pengar vi har att förfoga över. Detta baseras på en grundläggande respekt för skattebetalarnas pengar.

Jag tror det är bekant för de flesta här i kammaren att vi har många kriser att hantera, däribland den ekonomiska krisen och den elkris som den tidigare regeringen, oavsett bakgrund, ändå får hållas ansvarig för. Då måste man prioritera, och i det fallet har vi valt att göra de förändringar i statens budget som krävs för att möta alla kriser samtidigt.

Den öronmärkning som görs av pengarna till just våtmarker är ett sätt att försöka vara mer effektiv med de pengar som läggs på att stötta upp och hantera vår miljö- och klimatkris.

Sedan kan jag bara instämma i ledamoten Timgrens tidigare svar om vattenkraften och den paus som är helt nödvändig för att vi ska hantera en av de kriser jag just nämnde, nämligen elkrisen. Vi behöver ta en paus för att tänka efter och hantera den elkris vi har samtidigt som vi tar hand om hushållens pengar och företagens verksamheter så att de inte behöver gå på knäna mer än nödvändigt.

Anf. 15 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Återigen får jag inleda med att säga att det är dags att upphöra med den totalt falska historiebeteckningen. Att vi skulle ha haft en energikris beroende på någon form av bristande produktion i Sverige är inte alls sant, utan vi har varit den största exportören av el i hela Europa. Priset på el är alltför högt satt. Den krisen är på riktigt, men den beror inte på svensk elproduktion.

Med detta sagt fick jag inget tydligt svar om varför Moderaterna säger att de vill ha en effektiv miljöpolitik, som vi borde kunna vara överens om ska vila på en vetenskaplig grund, samtidigt som regeringen drar ned på den miljöövervakning som är själva resursen för att kunna fatta beslut på vetenskaplig grund.

Om vi kan vara överens om att EU-taxonomin inte tar hänsyn till vilken effekt som svensk småskalig vattenkraft har på det svenska elsystemet kvarstår frågan: Hur tänker Moderaterna se till att pausen inte bara blir en fördröjning av nödvändiga miljöåtgärder, med fördyringar för de vattenkraftsägare som i dag står och stampar och väntar på ett nytt, modernt miljötillstånd? Hur ska Moderaterna se till att pausen leder till något konstruktivt?

Anf. 16 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! En paus är nödvändig.

Vi kan stå här och debattera huruvida ansvaret låg hos den regering som styrde detta land i åtta år under den tid då problemen med vår elpro-

duktion uppstod. Jag tror att ganska många är överens med mig om att den regeringen har ett ansvar för den elkris som vi nu har att hantera.

De anslag som ledamoten refererade till och som han funderar över hur Moderaterna kan tycka är kostnadseffektiva får man nog ändå säga är höga historiskt sett. De bygger på en hög miljö- och klimatambition från den tidigare regeringen som vår regering nu höjer och där fokus sätts på just vattenfrågorna.

Men prioriteringar måste göras när vi har att hantera flera kriser samtidigt, och det är jag trygg med. Jag tror att vi har en väldigt ambitiös regering vad gäller miljö och klimat, och den fokuserar på kostnadseffektiva åtgärder, varav en gäller våtmarker. Men detta har vi redan har hört om här i kammaren i dag, så jag stannar där.

Anf. 17 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Johanna Hornberger pratade om rent vatten och vikten av detta, och jag tror att vi var många som såg en guppande eka framför oss. Men jag tryckte på replikknappen när ledamoten började prata om kostnadseffektivitet och om satsningar som vid närmare beskådan inte är satsningar utan omfördelning av pengar.

Hur ska den där visionen om det rena vattnet, den guppande båten och fiskesjön bli verklighet med den politik som bedrivs av regeringen och de regeringspartier som Johanna Hornberger företräder? Som jag tog upp i mitt anförande borde ett snabbt och enkelt sätt vara att genomföra Miljömålsberedningens förslag. Det skulle ge kostnadseffektivitet och användning av ett arbete som redan är gjort. Det har redan på varit ute på remiss och är något som vi i denna kammare, i alla fall partivis, har sagt att vi är överens om.

Min fråga till ledamoten är därför: Kommer vi att få se en proposition om havsmiljön utifrån Miljömålsberedningens betänkande *Havet och människan* och i så fall när?

Anf. 18 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten Nohrén!

Jag noterade ledamotens anförande när det gäller Miljömålsberedningen. Jag har stor respekt för det arbete som har gjorts inom ramen för beredningen. Som vi kan läsa när det gäller det som vi har att besluta om i dag finns det en rad frågor där Miljömålsberedningen har lagt fram förslag som nu bereds i Regeringskansliet. Jag ser fram emot det som ska komma ut av det arbete som nu sker, men precis som alla andra och även ledamoten får jag avvakta regeringens och Regeringskansliets arbete i den delen.

Anf. 19 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för svaret, även om jag inte blev mycket klokare.

Det hela lämnades som sagt över till regeringen 2021. Det har varit på remiss, och det har legat en nästan färdig proposition på den nya regeringens bord. Men det bereds fortfarande, och finns ingen avisering om när propositionen ska komma eller om det är vissa delar man vill lyfta ut. Till exempel i de regleringsbrev som har gått ut finns det vissa delar som inte behöver gå igenom riksdagen.

Är det verkligen sant att det bereds inom Regeringskansliet? Kommer vi att få se en proposition? Kommer ledamoten Hornberger att arbeta för en sådan?

Prot. 2022/23:72

9 mars

Vattenvård

Anf. 20 JOHANNA HORNBERGER (M) replik:

Fru talman! Mitt hjärta brinner precis som ledamotens för vår miljö och klimatet – vi har bara olika lösningar.

Frågan kanske också borde ställas till ledamoten Järrebring, som representerar den regering som under större delen av tiden har suttit i regeringsställning. Jag påminner om att den nuvarande regeringen har suttit väldigt kort tid på sin position. Med tanke på de höga miljö- och klimatambitioner som den här regeringen har ser jag med tillförsikt fram emot att man får lägga sina lager på det betänkande som finns och komma tillbaka till riksdagen. Det är mina förhoppningar.

Anf. 21 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Fru talman! Fem av de svenska miljömålen berör hav och vatten. De skulle ha nåtts till år 2020, men tillståndet i miljön är fortfarande långt ifrån det som målen beskriver. De ser inte heller ut att nås till 2030.

Klimatet och tillståndet för våra ekosystem hänger ihop. Stora mängder kol binds i haven, som även står för en stor del av det syre som produceras på jorden. För att de här ekosystemtjänsterna fortsatt ska fungera krävs att havens ekosystem bevaras och att den biologiska mångfalden värnas. Forskning på kustekosystem har visat att det finns risk att dessa miljöer, som normalt binder stora mängder kol, i framtiden i stället kan bli utsläppskällor om miljötillståndet blir sämre. Klimatkrisen och havsförsurningen förstärker effekterna av andra havsmiljöproblem, som övergödning och syrefria bottenar, vilket påverkar havens motståndskraft.

Trots ett omfattande och långvarigt åtgärdsarbete för en bättre havsmiljö finns det fortfarande många tecken på att miljötillståndet i Nordsjön och Östersjön inte är bra. De största problemen är kopplade till övergödning, farliga ämnen, fysisk exploatering och fiske. Den svåra problematiken med omfattande syrebrist och döda bottenar i Östersjön består. Tillförseln av organiskt material ökar i både Östersjön och Västerhavet. Mikroplaster påverkar jordens samtliga marina miljöer och ger negativa effekter även i Sveriges havsområden.

Det är viktigt att konstatera att miljöåtgärder ger resultat. På ett flertal platser runt våra kuster ser man positiva effekter av att utsläpp av fosfor och kväve har åtgärdats genom bättre rening. Havsörnarna var på 70-talet nästan utrotade, men i dag finns över 700 häckande par. Förbud mot miljögifter har varit en mycket viktig faktor för denna framgång. Det visar att politiska beslut ger resultat.

Fru talman! Miljömålsberedningen föreslog 2020 i sitt betänkande *Havet och människan* att Sverige skulle införa en havsmiljölag för att skapa förutsättningar för breda och uthålliga insatser både nationellt och globalt. Regeringen skulle varje mandatperiod ta fram en havsmiljöproposition med en beskrivning av planerade åtgärder för att uppnå miljömålet. Vänsterpartiet stöder detta förslag, som ger förutsättningar för en bred politisk uppslutning för en mer kraftfull havsmiljöpolitik. Därför yrkar jag bifall till reservation 29, som handlar om just detta. Men jag står givetvis även bakom Vänsterpartiets övriga reservationer i betänkandet.

Fru talman! Övergödningen är ett av de mest akuta hoten mot havsmiljön. Näringsläckage från jord- och skogsbruk, trafik på land och till sjöss, avloppsreningsverk och industrier måste åtgärdas om situationen ska förbättras. Vänsterpartiet föreslår en rad åtgärder för att lösa problemen. Nuvarande åtgärdsprogram inom vatten- och havsmiljöförvaltning samt landsbygdsprogrammet är otillräckliga när det gäller åtgärder för att minska näringstillförseln till vattenmiljöer. Regeringen bör se till att åtgärdsprogrammen samordnas så att de innehåller de åtgärder som krävs för att minska näringstillförseln till nivåer som möjliggör en vattenmiljö fri från övergödning. Regeringen bör också införa ett etappmål om återföring av kväve och fosfor till livsmedelsproduktionen i enlighet med Miljömålsberedningens förslag.

Jordbruket är i dag den främsta landbaserade orsaken till det läckage av näring som leder till övergödning. Stallgödsel bör så långt det är möjligt återföras till kretsloppet genom att den nyttjas för att odla grödor. Vänsterpartiet anser att det krävs ytterligare åtgärder för att gödselanvändningen i Sverige ska bli kretsloppsanpassad. Ett sådant målinriktat arbete skulle även, förutom miljö- och klimatvinster, minska behovet av importerad konstgödsel och stärka vår livsmedelsberedskap.

Fru talman! Att restaurera våtmarker och skapa nya ger många vinster för klimat, miljö och samhälle. Genom att man låter våtmarker lagra kol kan utsläppen av växthusgaser minska. Att anlägga våtmarker har också stor betydelse för den biologiska mångfalden. Våtmarker stärker landskapets skydd mot torka, översvämning och brand, vilket är av stor betydelse ur klimatanpassningsperspektiv. Utöver det kan våtmarker minska övergödningen genom att hålla kvar näring och därmed minska näringsbelastningen i vattendrag, sjöar och hav. Vänsterpartiet vill öka satsningarna på att återställa och anlägga våtmarker och genomföra dessa långsiktigt. Vi välkomnar därför utskottets markering mot regeringen att den måste intensifiera sitt arbete med att anlägga och restaurera våtmarker.

(Applåder)

Anf. 22 STINA LARSSON (C):

Fru talman! Under den senaste tiden har våtmarker kommit högre upp på agendan. Fler och fler har fått upp ögonen för alla fördelar det finns med våtmarker, miljöaktivister försöker synas med våtmarksbudskap och det finns rapportering med kartor och verktyg om hur vi kan anlägga nya våtmarker på bästa sätt. Men tyvärr försvinner det fortfarande fler våtmarker i världen än vad det anläggs nya.

Varför är då våtmarker så viktiga? Det finns flera olika anledningar. Att restaurera utdikade våtmarker och samtidigt anlägga nya är bland det allra mest effektiva vi kan göra för att motverka övergödningen av hav och sjöar. De fungerar som naturens egna reningsverk genom att fånga in övergödande näringsämnen och binda upp dem innan de når havet.

Våtmarker stärker också den lokala artrikedomen och är hemvist för en omfattande fauna, inte minst i form av fåglar och insekter, varav en stor andel är rödlistade. Samtidigt binder våtmarker koldioxid på ett mycket kostnadseffektivt sätt, och därför är det ett verktyg för att minska klimatförändringarna.

Nya våtmarker ökar också grundvattennivåerna. Särskilt i sydöstra delen av Sverige behövs det satsningar för att människor och djur ska ha god tillgång till rent vatten. Tyvärr har de senaste årens minskade nederbörd visat att det måste göras något för grundvattennivåerna i till exempel Kalmarbygden och Blekinge.

Till skillnad från de flesta andra åtgärder behöver vi inte välja mellan nyttor och ekosystemtjänster när våtmarker restaureras. Det är mycket som vi får på köpet. Särskilt stora fördelar blir det när utdikade och dränerade torvmarker återställs. Dessa områden läcker ut stora mängder växthusgaser till atmosfären. Trots att de torvbildande våtmarkerna endast täcker cirka 3 procent av landytan innehåller de dubbelt så mycket kol som världens skogar.

Våtmarker är alltså bra för klimatet, grundvattnet och den biologiska mångfalden. Just därför är jag väldigt glad över att Centerpartiets motion om att satsa lokalt på att anlägga fler våtmarker nu har fått majoritet och stöd i utskottet.

Fru talman! Det andra område jag väljer att lyfta i kammaren handlar om övergödning. Med anledning av att Centerpartiet verkligen bryr sig om Östersjön vill jag att riksdagen tittar lite extra på alla de förslag och reservationer vi har för att minska övergödningen. Det är flera stycken. Av tidskäl väljer jag att inte yrka bifall till någon av reservationerna just nu, men jag står ändå bakom dem.

Även om tillförseln av övergödande ämnen såsom fosfor och kväve har minskat över tid cirkulerar det fortfarande stora mängder näring i havet, vilket bland annat leder till algbloomning. De åtgärder vi vidtar i dag kommer att ge resultat först om flera decennier. Det tar alltså lång tid, och vi har inte råd att vänta längre. För att säkerställa rena och levande hav för framtida generationer måste det till krafttag för att stoppa tillförseln av övergödande och giftiga ämnen, framför allt vid punktkällorna, men också insatser för att få bort de föroreningar som redan finns i vattnet.

För att komma till rätta med en del av denna övergödningssproblematik vill Centerpartiet införa ett nationellt etappmål om återföring av fosfor och kväve. I dagsläget finns en stor del av dessa näringsämnen i avloppen i våra tätorter. Potentiellt skulle de kunna återföras till jordbruket, men det blir inte av. Det som vi gör i dag är inte hållbart och cirkulärt.

Flera svenska företag har i dag kommit långt i teknikutvecklingen, vilket möjliggör att dessa näringsämnen kan återvinnas direkt från reningsverken på ett effektivt sätt utan spår av giftiga ämnen. På sikt kan denna teknik bli en viktig exportvara för Sverige.

Det är i dag många aktörer som väntar på ett besked om vilka målsättningar som ska gälla. För att komma vidare menar vi att det är nödvändigt med ett nationellt mål för återföring av fosfor och kväve på 70 respektive 20 procent till år 2030. Till år 2040 och 2050 ska målet höjas ytterligare i takt med att teknikutvecklingen går framåt.

Det yttersta syftet är att sluta kretsloppen och minska övergödningen i våra hav och vattendrag. Studier från bland annat Svenskt Vatten och Svenska Miljöinstitutet har också funnit att återvunnet kväve har haft svårt att konkurrera ekonomiskt med jungfruligt producerat kväve, även om klimatpåverkan ofta är betydligt mindre. I syfte att stimulera produktionen på avloppsreningsverken samt ta steg mot en mer etablerad marknad vill vi

se över möjligheten att ta fram ett nationellt certifieringssystem för klimatsmart och återvunnet kväve.

Problemet med övergödning i Östersjön är förstås inte begränsat till Sveriges utsläpp. Samtliga Östersjöländer måste ta ett större ansvar och få ned de övergödande utsläppen. Sedan ett antal år tillbaka har Centerpartiet drivit förslaget om ett handelssystem med utsläppsrätter som innebär att länderna runt Östersjön måste betala för att få släppa ut övergödande ämnen, i synnerhet kväve och fosfor.

Havs- och vattenmyndigheten redovisade under 2021 ett utredningsuppdrag som visade att ett sådant handelssystem har många fördelar och kan skapas utan rysk medverkan. Det kvarstår en del implementeringsaspekter att utreda. Men redan i dag borde regeringen inleda en dialog med grannländerna runt Östersjön och de regionala samarbetsorganen med målsättningen att just införa ett handelssystem de närmaste åren. Jag vill därför yrka bifall till reservation 13.

Fru talman! Jag är avslutningsvis glad över att riksdagen riktar en uppmaning och ett tillkännagivande till regeringen om utökade satsningar på våtmarker.

För att minska övergödningen behöver våra vattenreningsverk utrustas med modern och avancerad reningsteknik. En bonus är också att dessa ämnen kan återvinnas och återföras till lantbruket och på så vis minska vårt importberoende och stärka den cirkulära ekonomin.

Det behövs ett nationellt etappmål om återföring av fosfor och kväve och ett handelssystem mot övergödning. Centerpartiet vill se utökade satsningar på att aktivt vårda och restaurera befintliga våtmarker men också anlägga många nya framöver.

(Applåder)

Anf. 23 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Fru talman! Vatten är en resurs som vi inte kan vara utan. Vatten är helt avgörande för liv. Därför är betänkandet om vattenvård ett av de viktigaste vi hanterar i utskottet, ja i hela riksdagen. Samtidigt är det ett betänkande som inte är bland de mest omfattande vad gäller vare sig antalet sidor eller antalet motioner. Trots att vi nu har en debatt tyder det ändå på en väldigt stor samsyn i många av frågorna.

I budgetpropositionen för 2023 redovisas att Naturvårdsverket och berörda myndigheter under 2021 fortsatte arbetet med uppdraget om bättre kunskap för hantering av förorenade sediment, bland annat genom marina undersökningar. Naturvårdsverket har också beslutat om särskilda forskningsmedel för att ta fram nya och förbättrade metoder för att få mer kunskap om vilka effekter förorenade sediment har på miljön, på människors hälsa och förstås på vatten.

I budgetpropositionen för 2023 bedömde regeringen att satsningar på sanering av miljöfarliga vrak och förorenade sediment har gett resultat genom att miljögifter tas bort från hav och vatten. Enligt regeringen är det av stor vikt att arbetet med att ta bort och minska miljögifter genom arbetet med förorenade områden på land och i hav håller en hög takt. Regeringen föreslog därför en förstärkning på 340 miljoner kronor till anslaget för sanering.

Samtidigt, fru talman, är det en grannliga uppgift att göra rätt då det i vissa fall kan göra en större skada om man börjar hantera förgiftade områden och gifter som tidigare har kapslats in i stället släpps fria. Forskningen är där helt avgörande för att göra rätt så att man inte gör ännu större skada.

En annan viktig fråga som många före mig har lyft fram här i dag är övergödningproblemen. Det är en oerhört viktig fråga att ta tag i. Samtidigt gäller det att säkerställa ett hållbart nyttjande av våra naturresurser.

Förslag om ett nytt etappmål för återföring av fosfor och kväve till livsmedelsproduktionen har förts fram av flera utredningar, bland annat Miljömålsberedningen där jag själv deltog i framtagandet av det som blev vår slutprodukt, *Havet och människan*.

Samtidigt noterar jag att regeringen anför att nya etappmål är en viktig del i utvecklingen av miljömålssystemet och att dessa ska beslutas inom prioriterade områden och utformas för att driva på arbetet för att nå miljömålen, vilket är bra. Det jobbas alltså på i frågan.

Vi har samtidigt utmaningen gällande vårt innanhav Östersjön. Vi är många stater runt om vårt innanhav som ska ta ansvar för att minska övergödningen. Efter Rysslands fullskaliga och vidriga invasion av Ukraina blir inte samarbetet om miljön i Östersjön lättare. Dessutom blir det fokus på andra frågor i stället, vilket på ett vis är ganska förklarligt.

Men i regeringens förklaringen från i höst säger regeringen att särskilda insatser ska göras för att motverka övergödning av Östersjön. Regeringen ska under EU-ordförandeskapet stärka och utveckla genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen och då i synnerhet för det regionala samarbetet.

Utan samarbete i frågan misslyckas vi. Vi ska självfallet ta vår del av kakan. Det är inte fråga om annat. Men vi kan samtidigt inte täcka upp för att andra stater inte gör sitt jobb. Då riskerar vi dessutom till exempel vår egen livsmedelsproduktion, vilket vore väldigt allvarligt.

Fru talman! Ett annat ärende som verkligen har varit på tapeten här gäller våtmarker. Det är ingen tvekan om att våtmarker har betydelse för arbetet med klimat, biologisk mångfald, övergödning och landskapets motståndskraft. Därför vill regeringen utveckla arbetet. Man satsar därför på en återvätning av dikade våtmarker.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen 200 miljoner kronor från och med detta år för att finansiera återvätning av våtmarker. Dock är det här, precis som i övrigt hanterande av andras privata marker, viktigt med samarbete, samförstånd och frivillighet. Det måste finnas en förståelse för att det i de allra flesta fall är någon annan som äger marken, om man nu inte satsar på att göra det bara på statens egna marker.

Samtidigt är det intressant att höja blicken lite grann. Man kan ställa sig frågan: Varför markerna är utdikade från start? Torvbruk har en lång historisk tradition i Sverige. I början på 1900-talet fanns det till och med statliga torvskolor som lärde ut hur man tog till vara torv för energi och odling.

Staten gav bidrag ända till 1990-talet för att markägare skulle dränera sina torvmarker. Syftet var att utöka landets jord- och skogsmark. Det har medfört att över en fjärdedel av Sveriges torvmarker är dikade.

På många av våra tidigare utdikade våtmarker har vi alltså i dag matproduktion, vilket inte heller är att förakta. Det är därför dags för lite sans och balans i frågan. I likhet med Joakim Järrebring tycker även jag att reservation 16 är en bra reservation att yrka bifall till, och även jag vill göra detta.

Fru talman! I dag på morgonen hade vi i utskottet besök av klimat- och miljöministern för information inför nästa veckas miljöråd i Bryssel, bland annat om det reviderade avloppsdirektivet. Som så ofta ser vi hur EU agerar utan att ha ett konsekvenstänk för hela unionen. Även om många delar i förslaget är bra är det oerhört viktigt att regeringen nu verkar för att bland annat undvika krav på kväverening som inte är proportionerliga eller motiverade ur miljösynpunkt.

En annan viktig fråga som vi också var inne på under morgonens övningar var sviter efter Weserdomen. I fjol riktade riksdagen ett tillkännagivande till den dåvarande regeringen om EU:s regelverks påverkan på utbyggnaden av svenska reningsverk. Utskottet anförde bland annat då utmaningarna med Weserdomen och tillämpningen av det så kallade icke-försämringskravet.

Miljömålsberedningen har också föreslagit att regeringen ska genomföra en noggrann analys av potentiella och långsiktiga negativa effekter på miljötillståndet i vatten och hav till följd av icke-försämringskravet. Det är problematiskt om kravet lägger hinder för utvecklingen av ny miljövänlig teknik som på sikt kan ersätta dagens teknik och minska utsläppen.

Det är självfallet angeläget att dels bygga ut landets reningsverkskapacitet i takt med att befolkningen i Sveriges kommuner växer, dels investera i ny avancerad och miljövänlig teknik. Tolkningen av EU:s ramdirektiv för vatten genom Weserdomen innebär utmaningar i dessa hänseenden.

Det kan ju inte vara syftet med domen att verksamheter som redan har höga miljöambitioner och använder bästa miljöteknik ska drabbas negativt om de behöver bygga ut sin verksamhet, såvida ännu mer reningsteknik kan kompensera för ökad verksamhet. Därför är det bra att ett förslag till reviderat avloppsdirektiv har presenterats och att regeringen nu avser att verka för att kraven i direktivet är samstämmiga med kraven i ramdirektivet för vatten och att man även avser att verka för att avloppsdirektivet ska utformas på ett sådant sätt att befolkningstillväxten inte hindras.

Slutligen, fru talman: I mars 2022 överlämnade regeringen propositionen *Vägar till hållbara vattentjänster* till riksdagen. I propositionen anförde regeringen bland annat att åtgärdstakten när det gäller bristfälliga små avloppsanläggningar behöver öka och att det behövs en ökad kontroll av små enskilda avloppsanläggningar. Regeringen föreslog därför att det skulle införas ett nytt bemyndigande i miljöbalken. Med stöd av detta skulle enskilda fastighetsägare kunna bli skyldiga att kontrollera den egna anläggningen och lämna uppgifter till tillsynsmyndigheten om anläggningens utformning och funktion och om den kontroll som utförts.

Enligt regeringen kunde nya föreskrifter om kontroll bidra till ökad medvetenhet hos den som ansvarar för en avloppsanläggning, både om anläggningens funktion och om gällande krav. Den ökade medvetenheten kunde i sin tur bidra till att åtgärdstakten ökar.

Tack och lov avslög riksdagen den dåvarande regeringens proposition i denna del med motiveringen att kommunerna redan i dag har till uppgift att utöva tillsyn över små avlopp. Med hänsyn till det tillsynsarbete som bedrivs inom kommunerna ifrågasatte riksdagen om ett nytt bemyndigande av det slag som regeringen föreslog var rätt väg att gå för att uppnå en ökad åtgärdsakt. Man såg en risk för att nya föreskrifter med stöd av bemyndigandet kunde leda till omotiverade kostnader för den enskilda fastighetsägaren som inte vägs upp av en motsvarande positiv miljönytta.

Vi har redan alldeles för många exempel, även utan den föreslagna lagstiftningen, på jakt efter enskilda avlopp där det inte är mätbart om det förekommer utsläpp och därmed verkligen innebär en omotiverad kostnad för den enskilde.

Vi ska självfallet göra rätt, fru talman, precis som jag nämnde tidigare kring avloppsdirektivet och EU. Men detsamma måste gälla här vad gäller kostnader och verkan. Symbolpolitikens tid måste vara förbi.

(Applåder)

Anf. 24 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Tack, Kjell-Arne Ottosson, för anförandet! Det blev väldigt tydligt att Kristdemokraterna vann den brottningsmatchen mot Moderaterna. Det är KD som inte har samma ambitionsnivå som oppositionen, medan Moderaterna tycker att tillkännagivandet egentligen bara är onödigt eftersom man delar ambitionsnivån. Men nu fick vi en tydlighet i varför det finns en reservation och varför den också yrkas på.

Jag tänkte ge ledamoten Kjell-Arne Ottosson möjlighet att svara på samma fråga som jag har ställt till både Sverigedemokraterna och Moderaterna. Delar ledamoten synen på den problembild som jag har beskrivit när det gäller pausandet? Och vad gör Kristdemokraterna för att se till att pausen leder till något konstruktivt?

Anf. 25 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Tack, Joakim Järrebring, för frågorna – särskilt den sista! Jag är allvarlig när jag säger det, för jag hade funderingar på att lägga en lapp på ledamoten Järrebrings bänk när jag gick förbi för att hålla mitt anförande där jag bad om att även jag skulle få samma fråga som ledamoten har ställt till de andra. Så särskilt tack för den sista frågan!

Vad gäller den första frågan är det så att i utskottets ställningstagande, som bland andra Socialdemokraterna står bakom, finns inga pengar satsade. Det här är alltså ett ärende som inte fanns med i budgetpropositionen eller hanteringen av den, som togs i höstas. Det här är en text som tas nu, och texten säger att vi ska ha höga ambitioner.

Självfallet ska vi ha höga ambitioner; därom råder ingen tvekan. Men detta säger faktiskt ingenting om hur mycket större er satsning ska vara än vår, för det är inte siffersatt. Det fanns inte med i budgetbetänkandet, utan det är bara en text här och nu som talar om att våtmarker är viktiga. Och precis detsamma tycker vi.

Vad gäller den fråga som jag ville ha fattade regeringen den 12 januari beslut i fråga om pausen. Joakim Järrebring lyfter den ena sidan, men han väljer att inte lyfta den andra sidan – den sida som jag har fått enormt många samtal och mejl om. Jag har besökt väldigt många dammägare som

är otroligt bekymrade för vad omprövningen kommer att leda till. Det blir kostnader, och frågan är om detta ger den miljönytta som man hoppas på.

Och sist men inte minst: Kommer vi att klara vår elproduktion? Den småskaliga vattenkraften levererar i dag den elproduktion som krävs för Göteborgs stad. Det är alltså ingen liten elproduktion som skulle kunna falla bort om de mindre vattenkraftverken inte får lov att fortsätta. Jag noterar att min talartid är ute nu, så jag får fortsätta sedan.

Anf. 26 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Då återkommer jag faktiskt till frågeställningen. Om det är så att även Kristdemokraterna tycker att tillkännagivandet i sig om att det krävs högre ambitionsnivå när det gäller våtmarker framöver är bra – varför finns det då en reservation, Kjell-Arne Ottosson, och varför yrkar ni bifall till den om vi har samsyn i frågan? Det är obegripligt för mig.

När det sedan kommer till pausen är faktiskt hela syftet med prövningen att alla våra vattenkraftverk ska få moderna miljötillstånd så att de ska få fortsätta att finnas. De ska få fortsätta att leverera el och fortsätta att leverera tjänster till elsystemet. Men vi måste ju leva upp till vattendirektivets krav. Vi måste se till att vattenkraften räknas som hållbar enligt EU:s taxonomi. Här får det inte finnas någon konflikt mellan miljö och behovet av fortsatt vattenkraftsproduktion.

Vi socialdemokrater välkomnar om det är så att regeringen avser att ta fram ett förbättrat beslutsunderlag så att vattenmyndigheterna har mer underlag att ta ställning till. Kommer det ett sådant välkomnar vi det, men just nu är det enda beskedet från regeringen att man ska analysera vattenkraftens bidrag till elsystemet. Det säger väldigt lite.

Återigen: Kjell-Arne Ottosson får möjlighet att svara på frågan. Vad gör Kristdemokraterna för att se till att pausen leder till någonting konstruktivt?

Anf. 27 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag upplever tydligt att Socialdemokraterna fortfarande inte har förstått den andra sidan. När vi beslutade om det tillkännagivande som detta bygger på var inte Socialdemokraterna med på det. De var ju då i regeringsställning; det var därför det var ett tillkännagivande.

Och varför gjorde vi detta? Jo, det var så otroligt många dammägare som tog kontakt och var förtvivlade över vad som hände och vad de såg att några av våra myndigheter gjorde. Det var enorma kostnader man var tvungen att lägga ned för en omprövning – en omprövning som sedan kanske inte ledde till att man fick lov att fortsätta att ha sin damm. Då fick man dubbla kostnader, för då hade man först betalat för omprövningen, och sedan skulle man betala för att dammen ska rivas ut. Då kan man fråga sig: Är det rätt att hantera det här på det viset?

Vi har tidigare pratat om vattenfrågor och vattenmiljön. Är det något som verkligen är viktigt för vattenmiljön är det att vi har dammar – just för att vi ska klara oss när det blir för mycket vatten, till exempel vid översvämningar. Då ska vi klara att pytsa ut det så att vi inte får någon förstörelse. Det kan också handla om sommaren – att vi klarar att behålla vattenspegeln och har vatten hela tiden. Dammar kan ha en väldigt positiv funktion ur ren natur- och miljösynpunkt. Men här handlar det alltså om

människor som ser hela sin verksamhet gå under på grund av gigantiska kostnader och krav.

Från EU har man väldigt tydligt sagt: Vi kräver inte att några dammar ska rivs ut. Men sedan ser vi hur svenska myndigheter har agerat i vissa frågor. Där kommer krav på att det ska rivs ut och återställas till förindustriell tid – som om människan inte ens skulle ha funnits! Då, fru talman, kan vi prata om hur vi verkligen gör nytta för oss.
(Applåder)

Anf. 28 ELIN NILSSON (L):

Fru talman! Vi är beroende av naturen och den biologiska mångfalden för vår överlevnad. För att kommande generationer ska kunna växa upp med samma möjligheter som vi måste ekosystemen skyddas och den biologiska mångfalden värnas. Klimatförändringarna innebär att insatserna för att skydda natur och miljö behöver ges allt högre prioritet.

Stora arealer våtmark har torrlagts i Sverige de senaste seklen. Dikade våtmarker släpper ut stora mängder växthusgaser. Den biologiska mångfalden och vattenhushållningen har påverkats negativt.

Fru talman! När man rör sig i naturen i mina hemtrakter och i stora delar av Sverige dröjer det sällan innan man ser spår efter utdikning eller sjösänkning.

Under slutet av 1800-talet och början av 1900-talet var Sverige fortfarande i många delar ett väldigt fattigt land. Det var brist på åkermark. För att få till ny mark sattes stora diknings- och sjösänkingsprojekt igång. Ett av de mer påtagliga exemplen är sänkningen av Hjälmarens hemma i Örebro.

Det har funnits en lång tradition i Sverige av att torrlägga och dika ut. Man ska inte sticka under stol med att detta har skapat både mer jord och skog att bruka och fler arbetstillfällen, kanske främst till folk på landsbygden. Det har rent krasst spelat roll för byggandet av den välfärd vi ser i dag. Jorden och skogen är grundläggande fundament i samhällsbygget Sverige. Så har det alltid varit, och så måste det fortsätta vara.

I sammanhanget finns det en poäng i att påminna sig om den resa vårt land gjorde under förra seklet. Många av dem som föddes i början av 1900-talet fick under sin livstid vara med om ett ökat välstånd som saknar motstycke. Många föddes in i trångboddhet och fattigdom. Efter sig lämnade de ett av världens rikaste och mest jämställda länder. Jorden och skogen har spelat en viktig roll i skapandet av detta välstånd. Jorden och skogen är fortfarande avgörande för Sveriges väl.

Delar av de utdikade och torrlagda våtmarkerna kommer nu återigen att spela en viktig roll för vår gemensamma framtid, denna gång genom att vara en av många delar i arbetet med att möta klimatkris och minskad biologisk mångfald. Våtmarker är bland de mest artrika miljöerna i Sverige. Genom återvätning av torrlagda våtmarker minskar utsläppen, och markerna omvandlas till kolsänkor.

Det görs nu viktiga satsningar på att restaurera och anlägga våtmarker. Jag är både glad och stolt över de satsningar som finns med i budgeten för 2023. Det här gör skillnad på riktigt.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 16.
(Applåder)

Anf. 29 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Jag har nu ställt samma fråga till alla Tidölagets partier. Dock har jag inte fått något svar på vad man har tänkt att åstadkomma för någonting konstruktivt som leder till att den fortsatta prövningen resulterar i andra beslut än dem vi sett hittills i början av prövningsperioden. Men nu kanske vi får möjlighet att få ett svar. Var så god, ledamoten från Liberalerna!

Anf. 30 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Nu har samtliga av mina kollegor i Tidösamarbetet fått samma fråga. Jag tycker att man ska vända lite på steken. Min moderata kollega var lite inne på det. Pausen för vattenkraften krävdes på grund av att vi stod inför en situation med nedsläckningar i vårt system. Vi hade en situation där den tidigare regeringen inte hade tagit ansvar för att se till att vi hade en sådan energiförsörjning som Sverige behövde. I det läget blev det helt nödvändigt att göra allt vi kunde, vända på alla stenar, för att få till stabilitet.

Omprövningen är nödvändig. Den är en kort period, och vi får hoppas att man kommer fram till viktiga slutsatser. Jag har inte så mycket mer att svara. Men pausen var faktiskt helt nödvändig.

Anf. 31 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Fru talman! Det hade varit ett bra argument om det var sant. Vi har ju inte haft något problem med elproduktionen i Sverige. Vi har haft stora överskott. Vi är den största exportören av el i hela Europa.

Framtida elsystem behöver stärkas. Vi behöver bygga ut elproduktionen i takt med att vi ska klara den gröna omställningen och elektrifieringen. Vi behöver modernisera elsystemet för att klara av att hantera mer av sol och vind.

Men det var inte det frågan handlade om. Detta handlar om miljöprövning för att se till att vi har en vattenverksamhet i Sverige som är hållbar enligt EU:s taxonomi. För att kunna fortsätta bedriva verksamhet behöver man miljötillstånd.

De underlag som vattenmyndigheterna i dag har att ta hänsyn till har uppenbarligen lett till en del olika effekter. En del ägare tycker att insatserna som behöver göras inte är värda de kostnader de innebär. Trots att det finns pengar att få från Vattenkraftens miljöfond är det ibland så pass stora kostnader att en del väljer utrivning.

Det råder ingen tvekan eller några olika uppfattningar om de faktiska omständigheterna. Som jag sagt flera gånger välkomnar vi socialdemokrater verkligen om regeringen avser att ta fram ett nytt beslutsunderlag så att myndigheterna kan ta hänsyn till saker som de i dag inte kan ta hänsyn till.

Men jag har fortfarande inte fått något svar: Vad är det regeringen avser att göra? Och vad gör Liberalerna för att se till att pausen faktiskt leder till någonting konstruktivt, till ett nytt beslutsunderlag?

Anf. 32 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Jag delar bilden att det är viktigt att arbetet kommer igång igen. Men nu var den här pausen helt nödvändig, med hänvisning till det läge vi stod inför. Sedan arbetar regeringen såklart med frågan, och vi får se vad regeringen kommer fram till. Men det har också gått kort tid. Man

har hela det här året på sig, och vi får se till att leverera. Det är angeläget. I detalj har jag dock inte mer svar än så.

Prot. 2022/23:72

9 mars

Vattenvård

Anf. 33 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag begärde replik när Elin Nilsson påminde oss om historien när det gäller utdikning av våtmarker. Jag har själv besökt en lantbrukare vars farfars farfar fick medalj av kungen för att han hade dikat ut, och nu hade han själv fått medalj av kungen för att han hade återställt våtmarkerna. Vi har olika kunskaper genom olika tider, och det är viktigt att vi alltid använder oss av den senaste kunskapen och vetenskaplig grund i de beslut vi tar.

Apropå den fråga som ledamoten precis debatterade med Socialdemokraternas ledamot om pausen i vattenkraften tycker jag nog att det kan vara en viss historierevidering när man säger att det har med bristen på el att göra att man tar denna paus. Det påverkar ju inte detta, utan det ska anpassas så att vi kan ha såväl elproduktion som fiskvägar och annat för biologisk mångfald. Men den frågan kan vi ta senare.

När det gäller kostnaderna, som Kristdemokraternas ledamot också lyfte fram, finns det ju en fond som finansierar detta, så den frågan är också utredd. Där hann jag inte begära replik.

Det jag skulle vilja fråga Elin Nilsson om rör en fråga som jag pratade om förut och som har tagits upp av företrädare både för oppositionen och för regeringspartierna, nämligen Miljömålsberedningens arbete. Elin Nilsson tillhör ju samma parti som miljöministern och har kanske mer information om ärendet som bereds inom Regeringskansliet. När kommer det en proposition baserad på Miljömålsberedningens arbete *Havet och människan*? Vet Elin Nilsson något mer om detta?

Anf. 34 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan, men jag har faktiskt inget svar att ge. Miljömålsberedningen sätter igång sitt arbete igen inom kort. Jag tänker att vi får mer information efter det. Frågan bereds på Regeringskansliet, och när det finns svar att ge kommer svar att ges.

Anf. 35 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Jag noterar att vi nog inte kommer att få några fler svar från regeringsföreträdarna angående Miljömålsberedningens arbete.

Miljömålsberedningen jobbar ju på uppdrag av regeringar och har samrått med de flesta partier om vilka ämnen man ska ta upp. Det här handlade om havsmiljön och vattenmiljön, och det finns ett färdigt förslag som jag hoppas kan bli verklighet eftersom vi har varit överens. Sedan dess har det kommit ytterligare ett betänkande som handlar om konsumtionsbaserade utsläpp, och nu ska man titta på markanvändning och LULUCF.

Ett gediget arbete har gjorts, och det har kostat väldigt många man-timmar. Det råder konsensus kring att resultatet är bra, och såväl forskare och företag som föreningar och andra vill att man kommer till skott. Jag önskar att Elin Nilsson tar med sig detta till regeringen och trycker på för att det ska bli verklighet.

Anf. 36 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Jag instämmer med ledamoten i att det är en väldigt viktig fråga, och det är viktigt att arbetet går framåt. Jag lovar att ta med mig frågan och återkommer i ett annat sammanhang.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under § 8.)

§ 5 Kemikaliepolitik

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23:MJU6

Kemikaliepolitik

föredrogs.

Anf. 37 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M):

Fru talman! I betänkandet som vi ska debattera nu behandlas kemikaliepolitiken med utgångspunkt i motioner från allmänna motionstiden. Det finns 30 yrkanden i motionerna.

Jag skulle vilja börja med att prata om giftfri eller förgiftningsfri miljö. Det är begrepp värda att fundera över. Pseudonymen Falstaff, fakir myntade uttrycket: ”Vattnet är ett farligt gift, vilket omger Visby stift.” Man svänger sig ofta med begreppet giftfritt, men det kan lura oss – dels för att gifter inte måste vara syntetiskt framställda, dels för att det handlar om dosering. Detta kommer jag att återkomma till.

Fru talman! Synsättet på gifter behöver ses över. Man omges ständigt av gifter i naturen genom djur, insekter och växter. Det finns naturliga gifter som vi människor tillverkat i form av syntetiska kopior och använt oss av när vi framställt egna innovationer. Både naturligt förekommande och mänskligt tillverkade ämnen som kan ha en förgiftande verkan har ofta en funktion eller ett syfte. Det är därför väsentligt att undersöka om borttagande av en produkt eller en tjänst kan genomföras utan att det skapar nya problem som i sin tur kanske till och med blir större och allvarigare än ursprungsproblemet.

Vissa gifter är farliga även i liten dos medan andra tas om hand och bryts ned i kroppen eller av organismer i naturen så länge dosen inte är för hög. Små doser av gift kan vara nödvändiga i mediciner. Vissa ämnen är farliga i en form eller i kombination med andra, men ofarliga i andra sammanhang. Man kan därför inte generellt säga att gifter är farliga eller oönskade.

Det är viktigt att diskutera begreppet gift till exempel när man pratar om en giftfri vardag. Det handlar mer om vår mänskliga och naturens förståelse att ta hand om ämnena, bryta ned och rena dem. Det spelar en viktig roll för vilka gifter som kan accepteras i omgivningen.

Fru talman! Med en allt större kemikalieanvändning kommer också ett större ansvar för vilka kemikalier människan sprider och hur de långsiktigt påverkar miljön och oss själva. Alla kemikalier är givetvis inte önskvärda överallt. En del kemikalier har visat sig påverka exempelvis människans hormonsystem och reproduktion. De kan också framkalla allergier.

Det har också visat sig att barn är särskilt känsliga för effekterna av skadliga kemikalier, eftersom de fortfarande växer och deras organ inte är

fullt utvecklade. Det är viktigt att minska risken för att barn utsätts för sådana skadliga kemikalier som finns i vissa leksaker, soffor och köksredskap som finns på exempelvis förskolor.

Det känns tryggt att Alliansen lade en bra grund för kemikaliepolitiken som håller nu och i framtiden. Vi moderater är måna om att de kemikalier som finns i samhället ska vara säkra. Vi är därför ofta noga med att framhålla att kemikalielagstiftningen ska ha sin grund i väl underbyggd vetenskap och utgå från riskbedömningar. Självklart står vi bakom försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen. Det är viktigt att det finns en ansvarsfull hantering, och att det är lika spelregler för alla.

Reachförordningen ger ett mycket starkt skydd för hälsa och miljö. Det effektivaste sättet att fasa ut oönskade kemikalier är att stötta innovation och utveckling av ny kemi. Det gäller hela den värdekedja vi pratar om nu. Svensk kemikaliepolitik är tyvärr alltför fokuserad på regelutveckling, trots att EU redan har en av världens mest omfattande kemikalielagstiftningar.

Användningen av en del skadliga kemikalier regleras i lag, och regeringen har en mycket ambitiös och hållbar politik på området. Därmed inte sagt att vi ska luta oss tillbaka och vara nöjda, för det finns materia som ständigt förändras när det gäller kemikalier. Många miljö- och hälsofarliga kemikalier är ännu inte reglerade. Det gäller inte minst PFAS.

För att garantera skydd av hälsa och miljö måste tillsynen vara god och högt prioriterad – vilket den är. Det gäller tillsyn inom Sverige och EU men framför allt import och e-handel. Mer än 90 procent av de kemikalier som kommer från EU-marknaden härrör från länder utanför EU. Det är viktigt att betona att de varor som importeras till Sverige också kan komma från tredjeländ. Därför är tillsynen otroligt viktig.

Svensk kemikaliepolitik måste breddas och kompletteras för att bli effektiv och bidra till en god hälsa och miljö samt till välfärd och ekonomisk tillväxt, och dessutom möjliggöra klimatomställningen. Man måste fortsätta ställa höga krav för att minska exponeringen av skadliga kemikalier, inte minst för barnens skull. Vi moderater har jobbat för och ska jobba ännu mer för en hållbar kemikaliepolitik med en verktygslåda som innehåller olika åtgärder för att nå målet med en förgiftningsfri vardag.

Man måste förstå, ta in och planera för att möta dagens och framtidens hotbilder mot samhället. Det gäller att ta hänsyn till riskerna för hur kemikalier kan påverka människan och vår miljö negativt, tillsammans med vinsterna med att nyttja kemikalier med förnuft och på vetenskaplig grund. Detta går över departements- och myndighetsgränser. Regeringen har lagt fram en bra politik och har ett synsätt som jag känner mig trygg med. Här känner jag mig trygg med regeringens arbete. Vi lämnar inte barn och unga i sticket genom att fastna i stuprörstänkande när vi planerar för en trygg framtid.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 38 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Det är väldigt tydligt att vi i Sverige, över partigränser, gemensamt har stått upp för en aktiv kemikaliepolitik där grunden har handlat om att skapa en giftfri vardag. Det är otroligt viktigt för att säkra

inte bara miljö utan också hälsa. Det är inte minst viktigt att skydda samhällets yngre medborgare genom en giftfri vardag.

Vi är mycket medvetna om att det inte är tryggt i dag, och jag hoppas att även riksdagsledamoten Marlène Lund Kopparklint är medveten om det. Det finns tusentals kemikalier i vår vardag, och flera av dem är hormonstörande. Forskarna pekar tydligt på att de utgör en risk för cancer, fertilitetsstörningar och problem för hjärnans utveckling. Det finns även risk för en rad olika tumörer, som ju handlar om cancer. Det här är folksjukdomar som människor i västvärlden drabbas av i ökad utsträckning i dag.

Jag kan därför inte låta bli att undra hur riksdagsledamoten Marlène Lund Kopparklint kan vara så lugnt tillbakalutad i debatten. Hon talar om vad alliansregeringen gjorde för hundra år sedan. Vi står här och nu, och människor drabbas av dessa kemikalier just nu. Många i vårt samhälle har släktingar som drabbats av cancer eller diabetes. Då vill vi inte ha lugnt tillbakalutade moderata riksdagsledamöter, utan vi vill ha en stark regering som fortsätter driva på i dessa frågor.

Varför denna tillbakalutade attityd?

Anf. 39 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik:

Fru talman! Det känns väldigt tryggt att ledamoten Jytte Guteland nämner precis alla de delar som jag hade med i mitt anförande och som vi har som grund i regeringens arbete. Att känna sig trygg med att det görs ett gediget arbete i regeringen tror jag nog att Jytte Guteland känner igen, eftersom detta hela tiden påtalades av den förra regeringen.

Jag känner mig trygg med att det finns flera olika delar i det här. Det ser man i det underlag som tagits fram till denna debatt. Vi gör mycket, och vi har gjort mycket. Men självklart finns det saker kvar att göra, vilket jag tog upp i mitt anförande. Ingen, oavsett parti, kan luta sig tillbaka och känna sig helt trygg med att vi har en stabil och fullgod politik på området. Det beror på att det hela tiden förändras på kemikalieområdet. Vetenskapen går framåt. Vi hittar ämnen som behöver utredas och som vi kanske också måste sätta stopp för. Inte minst gäller det PFAS-området, som vi brukar tala om.

Jag tycker att ledamoten lite grann förvanskade det jag sa. Jag kan heller inte riktigt se grunden för den fråga som ställdes i repliken.

Anf. 40 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Låt mig precisera mig. Vad jag verkligen skulle vilja veta är vad riksdagsledamoten Marlène Lund Kopparklint menar när hon talar om att man vill bredda synen på kemikaliepolitiken. Det är uttryck som jag hört från branschorganisationer och andra. Frågan är vad det innebär. Jag tror att man måste vara väldigt noga med vad man menar när man vill bredda det här.

Om man vill problematisera ”giftfri vardag” och i stället bredda kemikaliepolitiken så att den handlar om andra saker ska man nog vara lite försiktig. Man behöver definitivt prata om vilken kemikaliepolitik man ska ha, men man får inte förminska de problem vi har i dag med att många människor drabbas av sjukdomar på grund av skadliga kemikalier som kommer ut på marknaden. De finns där under ganska lång tid innan lagstiftningen hinner i fatt och räddar människor.

Det är ett problem vi har i dag. Det finns tusentals kemikalier i vår vardag, och många av dem är skadliga för människors hälsa. Det gäller inte minst hormonstörande ämnen som drabbar barn och unga under uppväxten.

Man behöver vara mer framåtutad, och ledamoten måste precisera vad hon menar med att bredda. Exakt vad är det hon vill bredda i sådana fall? Det får inte handla om att vattna ur, för det är vad jag hör bakom orden.

I detta anförande instämde Anna-Caren Säterberg (S).

Anf. 41 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag var otydlig i mitt anförande eller om man inte vill lyssna på vad jag sa eller inte vill se den politik som regeringen för fram.

Att bredda handlar om att vara vaksam på vilka kemikalier vi har att göra med. Vi har breddat vår politik, och vi kommer att göra det också framöver. Det handlar inte om att vi kommer att lägga undan viktiga frågor. Tvärtom kommer vi att prioritera området.

Jag tycker att det är viktigt att alla partier tänker på att man måste jobba aktivt med dessa frågor, eftersom kemikalieområdet är föränderlig materia. Som jag sa tidigare går vetenskapen framåt. Vi kan se att det ständigt förändras. Ett kemiskt ämne som var farligt för tio år sedan är kanske inte farligt om tio år. Man kanske ser kombinationseffekter på ett sätt som man inte har sett tidigare och som ger skadeverkande effekter. Det måste vi ta tag i. Det här är att bredda politiken.

Jag hoppas att ledamoten fått ett klagörande svar.

Anf. 42 EMMA NOHRÉN (MP):

Fru talman! Vi har en stolt tradition i Sverige med ett aktivt arbete för en giftfri miljö, även om vi ganska sent började använda uttrycket ”giftfri miljö”. Tidigt förbjöd vi farliga ämnen som PCB och DDT, som inneburit stora miljöproblem.

Många av de stora och tunga ämnena, som vi ser som traditionella giftiga ämnen, börjar försvinna ut ur naturen. Havsörnar och andra populationer, som tidigare påverkats, återhämtar sig.

Alla dessa ämnen infördes på marknaden en gång med ett gott syfte. Sedan kom de ut i handeln. De användes och kom ut i naturen, och då visade de sig ha för stor miljöpåverkan. Vi blev helt enkelt tvungna att förbjuda dem.

Tyvär har vi inte alltid lärt av oss av historien. Vi människor hittar ständigt på nya ämnen. Vi för ut dem på marknaden innan vi vet vilken skada de gör. Tidigare var praxis att ämnet var ofarligt tills något annat bevisats. Självklart bör det vara tvärtom; man måste bevisa att ämnet är ofarligt innan det förs ut.

Vi måste därför fortsätta att vara på vår vakt och ha en stark kemikalielagstiftning. Framför allt behöver vi ha ett bättre internationellt samarbete på kemikalieområdet. Kemikalier flyter ofta med vatten och strömmar. Vi får dem i våra varor och i våra Wishpaket utan att veta vad det är. Det internationella samarbetet är därför oerhört viktigt.

Innan sammanträdet började tittade jag på Kemikalieinspektionens hemsida. Det händer trots allt mycket. Där fanns sida upp och sida ned

med olika ämnen som har förbjudits eller begränsats. De flesta har konstiga förkortningar som är svåra att hålla ordning på för gemene man.

Något som jag tror att de flesta känner igen efter de senaste årens debatter är ftalater – ett spännande ord som börjar på ft. Det är svårt att uttala på svenska. Ämnet är en mjukgörare som används framför allt i plast, men det har visat sig vara hormonstörande. Det transporteras och går ut. Man har kommit med förbud på förbud. Det senaste är en begränsning som även omfattar andra saker än just leksaker och barnavårdsartiklar, som var det första som förbjöds.

Man kan också se att det bara är vissa delar av dessa som är förbjudna. Ofta finns ämnena i grupp. När man har förbjudit ett ämne byts bara en molekyl ut, och då får man samma mjukgörande egenskaper men också samma giftighet.

Det finns alltså fortfarande saker att göra. Just nu kan man tala om att man jobbar i ett arms race. Därför är det otroligt viktigt att kunna förbjuda ämnen i grupp.

Den senaste förkortning som jag tror att många har hört talas om är PFAS. Det är ett samlingsnamn för över 10 000 högfluorerade ämnen. De har ett stort användningsområde. Framför allt känner man kanske till dem från brandskum, men de finns även i skyddskläder och vissa artiklar inom sjukvården och läkemedelstillverkning. De gör dock också väldigt stor skada på människor och djur.

Det mest sorgliga i kråksången är att de här ämnena i princip är oförstörbara. De kommer ut i naturen från tillverkning och användning, så spridningsfaran finns genom alla delar, och när de väl har kommit ut i naturen finns de i princip kvar i all oändlighet. De flesta är också vattenlösliga, vilket gör att de sipprar med vatten, går vidare och hamnar i jordar, och så får vi det i vårt dricksvatten.

Svårigheten att bryta ned PFAS-ämnena i kombination med att de är vattenlösliga gör alltså att vi har de här föroreningarna för en lång tid framöver. Därför måste vi dels stoppa källan, dels ha övervakningsprogram så att vi ser var det finns. Vi måste också ha gränsvärden som gör att vi kan slå till och få bort de här sakerna. Därför vill jag yrka bifall till reservation 13 som handlar just om gränsvärden inom PFAS.

Nu finns det ett förbud på gång i EU mot PFAS, och Sverige måste vara aktivt och driva på så att det blir verklighet. Man har precis också förbjudit 200 av de här 10 000 PFAS-ämnena.

En annan sak rörande kemikalier och som vi hörde lite om tidigare är att en enskild kemikalie kanske inte är så giftig. Den kanske inte har någon påverkan alls, men i kombination med någonting annat får den en helt annan effekt. Ett plus ett blir tre eller kanske till och med fem. Här måste vi se till att våra ämnen prövas, inte bara vart och ett för sig utan även i kombinationer och efter giftighet. Det är det som vi kallar för cocktail- eller kombinationseffekter.

När man förbjuder ämnen i grupp är det därför viktigt att riskbedömningar görs även för kombinationer av ämnen och ämnesgrupper. Det här är någonting som också Kemikalieinspektionen har uppmärksammat efter det regeringsuppdrag som de har haft och som de rapporterade i februari. Jag hoppas att det kommer bättre lagstiftning och att Sverige också kan vara med och driva på mycket mer i det internationella samarbetet och i EU-samarbetet.

Jag tror att vi alla vill leva i en giftfri miljö. Jag tror också att alla är överens om att vi måste cirkulera mer och återvinna bättre för att vi ska nå detta. Ska vi kunna leva inom de planetära gränserna måste vi använda de resurser som vi har och dem som vi redan har tagit upp. Det sker ju till stor del inom vissa kategorier, till exempel pappersåtervinning, medan byggmaterial är i sin linda. Där är ett av de stora problemen att vi inte vet vad som finns i. Det finns olika kemikalier som gör att vi inte kan återbruka eller återvinna på det sätt vi vill, till exempel går det inte att ta upp en gammal matta eller någonting sådant och använda, smälta om plasten eller vad det nu må vara eftersom kemikalierna helt enkelt är giftiga.

Saker som var tillåtna förr är inte det i dag, så för att vi ska komma till en cirkulär ekonomi måste vi avgifta systemet och se till att det som sätts ut faktiskt också går att återvinna. Därför är jag väldigt glad över att Kemikalieinspektionen för någon vecka sedan redovisade regeringsuppdraget Giftfritt från början, som man har haft sedan 2021. Där finns, förutom ytterligare förbud mot PFAS, också flera förslag på hur vi ska få igång den cirkulära ekonomin, till exempel säkerhetsmarginaler i lagstiftning för just skador som uppstår vid blandningar med cocktaileffekter, att man ska ha en annan tillsyn när det gäller e-handel för att se hur de här ämnena förflyttar sig och hur vi får in dem liksom vägledning för att minska risken för farlig återanvändning.

Jag hoppas därför att regeringen hanterar detta skyndsamt och att flera av de här delarna blir verklighet så fort som möjligt. Motsatsen till en giftfri miljö är ju en giftig miljö, och det tror jag inte att någon vill ha. Därför måste vi fortsätta att hålla uppe arbetet.

(Applåder)

(forts. § 9)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.54 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

§ 6 Frågestund

Frågestund

Anf. 43 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av finansminister Elisabeth Svantesson, statsrådet Jessika Roswall, statsrådet Anna Tenje och statsrådet Carl-Oskar Bohlin.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Finansminister Elisabeth Svantesson besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

Anf. 44 MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Vi befinner oss i ett svårt ekonomiskt läge, och många hushåll pressas ordentligt just nu. Det är elpriser som har varit höga, räntor som stiger och matpriser som skenar.

Det elstöd som nu äntligen börjar betalas ut är i princip det enda inflationsstöd som den här regeringen har betalat ut, och allting pekar på att det kommer att gå till dem med de högsta inkomsterna snarare än till dem som har störst behov av det. Det är inte rimligt att mångmiljonärer med stora lyxvillor kan kamma hem tiotusentals kronor samtidigt som stora grupper med väldigt små marginaler pressas hårt ekonomiskt.

Varför vägrar finansministern inse att den ekonomiska situationen är väldigt pressad för hushåll och företag just nu? Hur ser regeringens plan ut för att möta lågkonjunkturen?

Anf. 45 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Jag tackar Mikael Damberg för en väldigt viktig fråga.

Precis som Mikael Damberg säger är det just nu många som pressas och kämpar för att få sin ekonomi att gå ihop. Många företag har det tufft, och hela den svenska ekonomin pressas från olika håll. För detta har regeringen en väldigt tydlig plan. Hur ska vi ta oss igenom detta tillsammans? Jag sa redan när jag fick det här uppdraget att det är ekonomisk vinter men att vi kommer att göra tre viktiga saker för att ta oss igenom det.

För det första ska vi bekämpa inflationen. Politiken får inte driva på inflationen; det vore det värsta som skulle kunna hända, både för pensionären och för löntagaren.

För det andra ska vi stötta hushåll och företag. Bara i år stöttar regeringen hushållen med uppemot 40 miljarder – plus de delar i budgeten som skrivs upp per automatik i svårare tider. Det är 30–40 miljarder sammantaget, vilket är enorma belopp.

För det tredje ska vi självklart sätta fokus på tillväxt. Vi ska stärka arbetslinjen så att fler kommer i arbete och kan försörja sig själva, så att tillväxten kommer tillbaka i Sverige.

Anf. 46 MIKAEL DAMBERG (S):

Herr talman! Jag kan konstatera att Elisabeth Svantesson i princip säger att elstödet *är* det enda stöd hon riktar till hushållen. Vi ser alltså att det går till dem med de högsta inkomsterna. Hon har inga nya besked att ge till de pressade hushåll runt om i Sverige som nu har det väldigt tufft.

Jag tror att Elisabeth Svantesson verkligen vill att inflationen ska gå ned, men det kräver att man agerar. Man behöver se till att lågkonjunkturen inte blir djupare än den annars skulle vara. Vad är Elisabeth Svantessons plan för hushållens ekonomi, för att säkra välfärden och möta lågkonjunkturen?

Anf. 47 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! I den budget som regeringen lade på riksdagens bord i november och som började gälla den 1 januari finns det en plan för just

detta. Men jag sa också vid det tillfället att vi kommer att göra mer om det krävs mer.

I budgeten sänker vi drivmedelsskatten, förbättrar reseavdraget, ser till att bostadsbidrag för barnfamiljer som är utsatta förlängs och mycket, mycket mer. Men jag kan konstatera en sak: På Mikael Dambergs sida finns det två partier, Miljöpartiet och Vänsterpartiet, som tycker att det vore helt okej att gå med underskott med några hundra miljarder nästkommande år. *Det* skulle driva på inflationen, herr talman, och det vore riktigt olyckligt för löntagarna.

(Applåder)

Kvinnors psykiska ohälsa och sjukfrånvaro

Anf. 48 CLARA ARANDA (SD):

Herr talman! Sjukfrånvaro på grund av psykisk ohälsa utgör nästan hälften av alla pågående sjukfall, och kvinnor står för en övervägande del av sjukskrivningarna. Faktum är att den psykiska ohälsan i stor utsträckning är en konsekvens av skadlig stress och att 79 procent av alla stressrelaterade pågående sjukfall utgörs av kvinnor.

Sverigedemokraterna har länge arbetat för att kvinnors hälsa särskilt måste prioriteras, något vi gemensamt med regeringen lyfter fram i Tidöavtalet. Forskning om kvinnors sjukdomar och hälsa är en grundläggande faktor som jag vet att regeringen tar på allvar. Jag skulle gärna vilja veta vilka fler direkta åtgärder som statsrådet Anna Tenje anser vara aktuella för att hantera en ökad sjukfrånvaro på grund av psykisk ohälsa, vilket drabbar många kvinnor.

Anf. 49 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Herr talman! Jag tackar så hemskt mycket för en mycket viktig fråga från Clara Aranda.

Den psykiska ohälsan bland kvinnor är mycket hög, och den ökar dessutom. Vi vet av sjukskrivningstalen att ungefär 50 procent av alla sjukskrivna kvinnor har en psykiatrisk diagnos i grunden. Motsvarande andel för män ligger på ungefär 39 procent, så de är inte på något sätt förskonade. Det är alltså viktigt att arbetet med den psykiska ohälsan sker brett i samhället och på många olika plan. Framför allt är det dock viktigt att ha det i åtanke när det gäller de långa sjukskrivningarna – och även de nya sjukskrivningarna.

För att stärka och utveckla arbetet inom detta område krävs det många samordnade insatser från staten, kommunerna och regionerna. Mot bakgrund av detta är jag mycket stolt över att regeringen och SKR har slutit en överenskommelse om insatser inom området psykisk ohälsa – och suicidprevention, ska nämnas – för 2023.

Anf. 50 CLARA ARANDA (SD):

Herr talman! Tack för svaret, ministern! Det är glädjande att ministern ser detta som en angelägen fråga.

Det finns av uppenbara skäl mycket att göra för att vända den negativa utvecklingen. Vi behöver prioritera kvinnors hälsa långsiktigt och visa att vi menar allvar, genom praktisk politik som ger effekt. Det är min förhopp-

ning att vi genom ett fortsatt gott samarbete gemensamt ska kunna uppnå önskvärda resultat som gör skillnad på riktigt.

Anf. 51 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Herr talman! Jag delar ledamotens problembild och många av de lösningar som regeringen och samarbetspartiet har arbetat fram tillsammans.

Jag kan konstatera att rehabiliteringsarbetet är oerhört viktigt när det gäller just sjukskrivningarna och dem som i dag befinner sig i en sjukskrivning. Jag tror att vi behöver betydligt fler angreppssätt för att möta människor i utanförskap och sjukskrivning mycket tidigare. Det är också så att man behöver bemöta den som är sjukskriven på olika sätt beroende på om det är på somatisk grund eller på psykisk grund, och man behöver hantera det på olika sätt.

(Applåder)

Överenskommelse om livsmedelspriser

Anf. 52 ALI ESBATI (V):

Herr talman! Vi har en situation i Sverige i dag där maten säljs på en, för att citera Konkurrensverket, ”koncentrerad marknad med få aktörer, en så kallad oligopolmarknad”. Detta flagranta marknadsmisslyckande innebär chockhöjda priser för svenska konsumenter men rejäla vinster för de tre dominerande matvarukedjorna. För många familjer är läget mycket svårt.

Regeringens svar har hittills varit i linje med hanteringen av andra ekonomiska samhällsproblem, nämligen ett aktivt och kraftfullt ingenting. Finansministern har i stället uppmanat folk att kolla priserna mer noga – en sorts idé om regndans inför marknadsgudarna. Men man kan ju ändra sig.

Min fråga till finansministern är om hon är beredd att göra som man gjort i Frankrike och som Vänsterpartiet föreslagit och kalla till sig de dominerande bolagen för att få till en överenskommelse om priserna och samtidigt förbereda andra åtgärder, politisk handling, för det fall en sådan överenskommelse inte kan bli av.

Anf. 53 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Tack, Ali Esbati, för frågan!

Det är bekymmersamt för väldigt många just nu att priserna stiger så snabbt. Det var också därför jag sa tidigare här att en av de absolut främsta uppgifterna som den här regeringen har är att bekämpa inflation.

Om inflationen fortsätter, det vill säga om priserna fortsätter att öka, kommer det att drabba väldigt många ännu hårdare. Just nu drabbar det många familjer, många pensionärer och många löntagare men också andra grupper.

Jag tycker att ni i Vänsterpartiet ska vara ärliga och säga att ni vill ha ett pristak. Att reglera priser tror jag är en dålig idé. Däremot för jag naturligtvis samtal med olika branscher, även livsmedelsbranschen. Och jag har ställt mig frågan hur det kommer sig att en svensk matkasse har ökat mer i pris än många andra länders.

Här finns definitivt mer att göra. Men jag tar frågan på stort allvar, och det bästa och viktigaste just nu är att se till att inflationen dämpas och att vi fortsätter stötta de mest utsatta hushållen – som vi också gör i vår budget.

Prot. 2022/23:72

9 mars

Frågestund

Anf. 54 ALI ESBATI (V):

Herr talman! Det var ju ett omständligt sätt att säga nej.

Jag hör att finansministern är mån om att få ned inflationen, men hennes metod för att göra det är huvudsakligen besvärjelser av olika slag. Det är inte något som hjälper mot inflationen, och det hjälper definitivt inte de svenska hushåll som i dag får betala mycket höga matpriser.

Vi ser stora vinster bland de bolag som kontrollerar marknaden. Mot det vill regeringen uppenbarligen göra ingenting. Det oroar mig, och det borde också oroa regeringen i längden.

Anf. 55 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Jag tror att Ali Esbati vet att ett bra sätt att driva på inflation i lågkonjunktur, när man normalt sett vill öka efterfrågan, är att inte hålla tillbaka utan gå med stora underskott och låna så att inflationen stiger.

Det är detta Vänsterpartiet gör i sin budget. Men inte bara det – med Vänsterpartiets budget för innevarande år skulle de disponibla inkomsterna hos de svenska hushållen minska med 35 miljarder kronor. Det tycker jag är något som väljarna ska fundera på när de känner att det blir dyrt i affären. Med Vänsterpartiet har man mindre pengar i plånboken.

(Applåder)

Arbetsgivaravgifter och villkoren för svenska företag

Anf. 56 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! Företagen i Sverige lever i en galopperande kostnadskris. Med ständigt stigande räntekostnader och höga priser på el och insatsvaror är företagets vardag i dag väldigt tuff.

I stället för att leverera lättnader till landets företagare, som är i stort behov av det, lyckas regeringen leverera en skattechock. Mars är sista månaden med sänkta arbetsgivaravgifter. I april kommer skatterna för företagen att höjas med 6 miljarder.

För alla de företag som redan i dag har en mycket ansträngd situation på kostnadssidan och nu dessutom ser en vikande efterfrågan när hushåll och företag bara vill köpa det allra nödvändigaste undrar jag varför regeringen och finansministern väljer att möta denna mycket allvarliga situation med en skattesmäll som kommer att bidra ytterligare till varsel av anställda.

Anf. 57 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Tack, Elisabeth Thand Ringqvist, för en bra och viktig fråga om svenska företags förutsättningar!

I denna tid när väldigt många kämpar ska vi också komma ihåg att många företag går fantastiskt bra. Det är inte alla företag som har tuffa marginaler just nu. Vissa går bra, och vissa kämpar enormt mycket. Det

finns också många företag däremellan. Den här regeringen tar deras villkor på stort allvar. Vi prioriterar flera olika viktiga delar.

För det första handlar det om att nu, för första gången någonsin, få ut ett elstöd till Sveriges företag. Det har alltså inte hänt förut.

För det andra hade jag en pressträff för bara några veckor sedan och berättade att 3:12-reglerna måste förbättras, inte försämrats. Det längtar många företagare efter.

För det tredje tar vi regelkrånglet på allvar. Det var något som Centerpartiet inte lyckades ta tag i under samarbetet med Socialdemokraterna. Vi kommer nu att göra det.

Jag vet en till sak som är otroligt viktig för de svenska företagen: att bryta brottsutvecklingen. Där lägger vi fullt fokus och full kraft.

Sammantaget – jag hinner inte säga mer – satsar vi på att göra Sverige till ett ännu bättre företagland. Det är vår målsättning, och det ska också ske under de här åren.

Anf. 58 ELISABETH THAND RINGQVIST (C):

Herr talman! Det är korrekt att företagen i södra Sverige kommer att få elstöd – inte de i norra Sverige.

Det är också korrekt att nästan hälften av arbetsgivaravgifterna är en ren straffskatt på anställning. Till och med Konjunkturinstitutet har sagt att om man sänker arbetsgivaravgifterna kommer man att öka bnp och samtidigt sänka inflationen. Finansdepartementet har ständigt varit väldigt skeptiskt till sänkta arbetsgivaravgifter, men ny forskning visar att det inte är sant att det driver på inflationen.

Hur ser er plan ut för att säkerställa arbetslinjen och anställningsviljan hos Sveriges företag?

Anf. 59 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Jag tackar för frågan.

Att stärka arbetslinjen blir otroligt viktigt under nästkommande år om vi ska ha råd att försörja Sverige och göra det som Sverige behöver göra. Också här har det gått åt fel håll under många år.

En del i detta är att underlätta för företag. Man kan göra det på olika sätt. Jag vet att Centerpartiet prioriterar exempelvis sänkta arbetsgivaravgifter för unga. Men ni prioriterar inte att göra det billigare för många företag att köra bil.

Många företagare på landet har bil. Ni vill höja reduktionsplikten med flera kronor. Ni vill ha högre skatt på drivmedel. Det om något skulle slå hårt mot Sveriges många småföretag runt om i landet.

(Applåder)

Minkfarmer och framtida pandemier

Anf. 60 REBECKA LE MOINE (MP):

Herr talman! Min fråga går till ministern för civilt försvar.

Fågelinfluensan har globalt sett aldrig tidigare varit så problematisk som nu. Nya rapporter visar att virus sprids till och mellan däggdjur världen över, vilket är ett hot mot oss människor och ökar risken att virus ska smitta även oss.

På en minkfarm i Spanien hade man i oktober ett utbrott av fågelinfluensa där viruset för första gången spreds också mellan djuren. Man var då tvungen att avliva 50 000 minkar.

Minken liknar oss människor rent genetiskt. Därför vill nu flera forskare att man stänger alla minkfarmer eftersom det finns en stor risk att viruset sprids från minkfarmer till människor.

Vad avser regeringen att göra för att skydda oss mot nästa pandemi och agera i solidaritet med de länder som redan har stängt sina minkfarmer, till exempel vårt grannland Norge?

Anf. 61 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Herr talman! Tack, Rebecka Le Moine, för frågan!

Arbetet i Regeringskansliet är fördelat så att frågor som rör minkfarmer ligger hos statsrådet Kullgren och frågor som rör den generella beredskapen inom sjukvården ligger hos statsrådet Ankarberg Johansson.

Generellt kan man säga att den gångna pandemin fört med sig många lärdomar när det gäller den civila beredskapen i samhället.

Regeringen har för bara några veckor sedan fattat beslut om bland annat nya statliga säkerhetslager av sjukvårdsutrustning och traumavårdsutrustning men också att vi behöver titta bredare på förmågan att hålla bättre beredskap när det gäller lagerhållning av utrustning och annan materiel som gör att vi bättre kan hantera detta men också på ett tydligare sätt involvera näringslivet för att säkra försörjningskedjor under störningar som kan uppstå i samband med en pandemi.

Anf. 62 REBECKA LE MOINE (MP):

Herr talman! Tack, statsrådet, för svaret! Jag uppskattar det. Det enda jag saknar är kopplingen till våra minkfarmer.

Det här är, som forskarna uttrycker det, en tickande bomb inför nästa eventuella pandemi. Det är ingen hemlighet att partierna som bär upp regeringen vill fortsätta hålla liv i den här näringen, men jag menar att minkfarmerna är mycket mer än en djurvälfråga. Det är också en säkerhetsfråga för vår hälsa.

Anf. 63 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Herr talman! Jag noterade i och för sig ingen följdfråga, men jag noterar synpunkten från Rebecka Le Moine.

Jag kan bara konstatera att beredskap mot nästa pandemi – för vi kan anta att vi kommer att få uppleva fler pandemier i världen – måste ske på mycket bred front. Det handlar om allt från att ha försörjningsberedskap i en bredare kontext till att ha lagerhållning av utrustning och annan materiel som gör att vi kan hantera en pandemi om och när den kommer.

Vattenfalls besked om nya kärnkraftsreaktorer

Anf. 64 MATS GREEN (M):

Herr talman! Jag har en fråga till finansminister Elisabeth Svantesson. Vattenfall har i dag presenterat planer på minst två och högst tio nya så kallade SMR-reaktorer vid Ringhals. Vi energipolitiker välkomnar detta. Sverige behöver verkligen planerbar, stabil, pålitlig och ren kraft över hela

linjen. Kärnkraften är grundfundamentet och grundförutsättningen för detta.

Jag skulle vilja få finansministerns och regeringens kommentarer kring det nya beskedet från Vattenfall i dag.

Anf. 65 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Jag är väldigt glad i dag över att Vattenfall ger detta besked. Vi har nu för första gången på flera decennier en majoritet här i kammaren för kärnkraft. Det är otroligt viktigt för omställning och tillväxt – ja, helt enkelt för att vi ska klara framtiden. Det krävs mer kärnkraft och också mer vindkraft, naturligtvis, för att klara den uppgiften.

Att Vattenfall nu gör detta när man ser att ägaren är positiv – vi är väldigt tydliga med riktningen; vi vill ha mer kärnkraft – är naturligtvis viktigt för Sverige. Oavsett om man har röstat på Vänsterpartiet eller Moderaterna är detta ett väldigt viktigt besked.

Det vi ska göra nu är att fortsätta att ta bort de legala hindren för mer kärnkraft men också titta på marknadsmässigheten. Man måste kunna leverera marknadsmässigt, men då måste också politiken ge möjlighet till detta.

Anf. 66 MATS GREEN (M):

Herr talman! Två historiska faktum är att innan den förra regeringen avvecklade kärnkraften hade man egentligen samma elpris i hela Sverige och att de rödgröna när de tog över makten 2014 stoppade de långt framskridna planerna på två nya reaktorer just vid Ringhals – som hade varit färdiga att tas i drift just nu om man hade låtit detta fortgå.

Finansministern har räknat upp ett antal åtgärder. Finns det fler åtgärder som regeringen tänker vidta för att öka förekomsten av ny kärnkraft i Sverige?

Anf. 67 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Det finns flera saker vi kan och bör göra. Det handlar om de legala frågorna och de marknadsmässiga frågorna, men också om forskning. Vi behöver mer kompetens på detta område. Nu när det kommer att byggas mer kärnkraft kommer det också att krävas mer kompetens. Detta är också en viktig fråga för regeringen att arbeta med tillsammans med branscherna.

Men vi kan ändå glädjas åt att vi och Vattenfall nu tar de första stegen, vilket kommer att bli otroligt viktigt. Jag hoppas att fler kommer därefter. Det tar tid – men om vi hade börjat för fem eller tio år sedan hade vi kommit betydligt längre nu. Att riva kärnkraft går snabbt; att bygga upp tar dessvärre lång tid.

Civilt stöd till Ukraina

Anf. 68 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Herr talman! Min fråga kommer att gå till Jessika Roswall och handla om Ukraina, men innan jag ställer den vill jag säga grattis – det är första gången jag får chansen att gratulera dig till statsrådsposten.

Jag tycker att det är väldigt bra att regeringen har gjort stora satsningar när det gäller den militära delen. Personligen saknar jag i och för sig ett beslut om att också Jas-systemet ska vara med, men det är en senare fråga.

Det som däremot halkar efter och som jag känner att man behöver fundera mycket på är det här med Marshallplan och hur vi ska jobba för att civilt stärka Ukraina. Jag undrar hur regeringen gör och även hur vi jobbar inom EU för att stärka Ukraina på den civila sidan.

Anf. 69 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Herr talman! Tack, Magnus Jacobsson, för frågan och för gratulationen!

Hur stöttar vi Ukraina? Som alla här inne säkert vet är en av de prioriterade frågorna för det svenska ordförandeskapet att stötta Ukraina på alla sätt som går – ekonomiskt, militärt, humanitärt och politiskt. Jag vill också påminna om hur snabbt EU agerade vid krigsutbrottet och hur snabbt vi har agerat enligt.

Det handlar såklart om åtgärder både kortsiktigt och långsiktigt. Kortsiktigt gör vi mycket med makrofinansiella stöd, och långsiktigt handlar det om att jobba tillsammans med många andra stater, inte bara inom EU utan även till exempel USA, Kanada, UK med flera.

Jag vill vara tydlig med att regeringen stöttar Ukraina allt vi kan, och det kommer vi att göra så länge det är nödvändigt.

Anf. 70 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Herr talman! Jag har haft förmånen att under den här eskalerande krigsperioden få vara i Ukraina tre gånger och kunna fotografera bostäder där man ser skothål på ena sidan samtidigt som man ser hur människor försöker leva ett liv, installera nya fönster och reparera. Man signalerar att man har jättestor brist på denna typ av stöd: byggvaror, fönster och material. Det finns en tacksamhet över att Europa hjälper till med det militära.

Kommer regeringen att ta med sig denna typ av praktiska frågor in i EU-samtalet?

Anf. 71 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Herr talman! Tack återigen, ledamoten, för en viktig fråga! Det är precis så – det handlar inte bara om det militära, ekonomiska och politiska, som vi jobbar mycket med när det gäller att Ukraina ska bli medlem i EU. Det handlar också om återuppbyggnad av bostäder, precis som Magnus Jacobsson säger, men också om att här och nu bygga upp kritisk infrastruktur och se till att man har energiförsörjning. Det kommer att pågå under lång tid och kosta mycket pengar, men vi kommer att stå fast vid detta.
(Applåder)

Satsningar på skolan i höstbudgeten

Anf. 72 CECILIA RÖNN (L):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till finansminister Elisabeth Svanesson. Förskola och skola lägger grunden för en bra start i livet och ett livslångt lärande som leder till jobb och gemenskap. Liberalerna har alltid satt skolan först och kommer alltid att göra det, just för att det är lösningen

på så många samhällsproblem. En lyckad skolgång är den allra bästa biljetten till ett gott liv, med egenmakt och förverkligade livschanser.

Nu har vi en svår situation i Sverige med ett mycket svårt ekonomiskt läge. Därför är jag glad över att regeringen tar ett stort ansvar och lägger fram en budget och reformer med försiktighet för att inte elda på inflationen. Många svenskar kämpar dagligen med sin ekonomi nu, med höga elpriser, extra höga matpriser och effekterna av de räntehöjningar som gjorts.

Min fråga till finansministern är hur hon tänker kring höstbudgeten och dess prioriteringar. Min uppfattning är att just satsningar på skola och utbildning är mycket kloka att göra då de inte har en negativ effekt på inflationen. Håller finansministern med mig om att det i detta läge är klokt att satsa på skola och utbildning?

Anf. 73 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Tack, Cecilia Rönn, för en mycket viktig fråga! Bara för att säga det uppenbara – det är alltid rätt att satsa på skolan. Det handlar om att alla barn i Sverige, var man än bor och vilken livssituation man än har, ska få samma chans. Jag brukar ofta säga att jag inte hade varit här om det inte hade varit för svensk skola. Den väg jag har gått har jag kunnat gå tack vare just en bra skola med bra lärare, och det har nu tagit mig till det här jobbet. Jag vill att alla barn ska ha den möjligheten.

Vad som är inflationsdrivande eller inte kan vi ha ett seminarium om. Det handlar egentligen om vad man gör totalt sett i politiken. Den budget som vi lade fram i höstas var återhållsam, men vi gjorde stora satsningar på skolan – till exempel på speciallärare och på läroböcker, som jag vet att Liberalerna var pådrivande för. Det är viktiga satsningar som är fullt möjliga att göra om man inte på totalen för en expansiv politik som leder till inflation.

Anf. 74 CECILIA RÖNN (L):

Herr talman! Tack, finansministern, för svaret! Det finns även ett problem i att företag inte hittar rätt kompetens och att vi samtidigt har en hög arbetslöshet. Vilka strukturreformer vill finansministern genomföra för att stärka svensk tillväxt och konkurrenskraft i detta läge?

Anf. 75 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Det är enormt viktigt att alla de utbildningsplatser som både den tidigare och den nuvarande regeringen har satsat på fylls. Det finns ett enormt behov inom många områden och branscher av mer kvalificerad personal men också av grundutbildad personal. Vi behöver göra mer för att de som inte har någon utbildning alls faktiskt sätter sig på skolbänken och gör sig anställbara men också för att uppmuntra fler att ställa om mitt i livet. Här har parternas överenskommelse, som också regeringen står bakom, en viktig roll att spela.

Kompetensfrågan är en av de absolut viktigaste frågorna för svensk tillväxt och ökad produktivitet.

Anf. 76 MATILDA ERNKRANS (S):

Herr talman! Det svenska EU-ordförandeskapet har snart passerat halvtid. En av Sveriges prioriteringar är den gröna omställningen. När Ulf Kristersson presenterade sitt program för ordförandeskapet sa han att Sverige under ordförandeskapet skulle ro förhandlingarna om EU:s klimatpaket i hamn.

Han sa också att beslutet om att fasa ut alla nya fossildrivna bilar till 2035 var ett stort kliv i rätt riktning. Under det svenska ordförandeskapet har nu det formella beslutet blockerats, och därmed försenas ju en enligt statsministern viktig pusselbit i klimatpaketet.

Jag vill därför fråga EU-minister Jessica Roswall: Hur viktig för Moderaterna är frågan om att förbjuda alla fossildrivna nya bilar till 2035, och hur kommer Sverige under sitt ordförandeskap att agera för att ro det här klimatpaketet i hamn? Det behövs ju för jobben, välfärden och klimatet.

Anf. 77 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Herr talman! Tack, Matilda Ernkrans, för frågan! Precis som Matilda Ernkrans säger är en av de prioriteringar som det svenska ordförandeskapet har just den gröna omställningen, liksom konkurrenskraften, och dessa två frågor hör nog lite ihop här.

När det gäller den gröna omställningen presenterade kommissionen någonting som vi kallar Green Deal, och i det ligger också många olika förslag om hur vi ska nå klimatmålen. De olika frågorna jobbar vi hårt med för att nå en överenskommelse om under det här ordförandeskapet.

Detta är inte lätt, ska jag säga, för det finns många olika intressen när man ska komma överens. Men just det direktiv som Matilda Ernkrans tar upp är en av de saker som ingår i det som kallas Fit for 55, som vi jobbar med att få ihop. Det finns en uppfattning i rådet och en uppfattning i parlamentet, och nu handlar det om att komma överens.

Förbud mot kinesiska appar på svenska myndigheter

Anf. 78 BJÖRN SÖDER (SD):

Herr talman! Nyligen beslutades att Europaparlamentets, USA:s och Kanadas statsanställda förbjuds att använda Tiktok på sina jobbtelefoner.

Svenska säkerhetsexperter har under en längre tid varnat för att företags- och försvarshemligheter kan röjas genom användandet av kinesiska appar, till exempel Tiktok. Denna app registrerar och lagrar mycket information om den enskilda användaren. Även information från tredjeparts-system och andra sociala nätverk samlas in. Den AI som styr informationsinsamlingen anses vara den mest kompetenta i branschen.

För två och ett halvt år sedan ställde jag frågan till dåvarande inrikesministern om han var beredd att vidta åtgärder för att förbjuda att dessa appar används i Myndighetssverige. Något förbud har ännu inte införts.

Civilförsvarsministern har i går besvarat en fråga från mig angående detta problem. Han hänvisar dock till att det i Sverige är varje enskild myndighets ansvar att göra bedömningar. Samtidigt vet vi att kunskaperna är bristfälliga på flera håll.

Min fråga till civilförsvvarsministern är därför varför han inte är beredd att ta initiativ till att förbjuda att kinesiska spionappar som Tiktok används av statsanställda på jobbtelefoner och privata mobiltelefoner som är kopplade till deras jobbmejl eller andra arbetsverktyg.

Anf. 79 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Herr talman! Tack, Björn Söder, för en angelägen fråga! Jag skulle väl säga att den här frågeställningen är bredare och mer komplex än att den rör en enskild app. Den handlar om att vi behöver ta vårt informations-säkerhetsarbete på ett mycket stort allvar, givet den tid vi lever i och den säkerhetspolitiska situation som Sverige befinner sig i.

Men i grunden måste det här arbetet bedrivas med utgångspunkt i den lagstiftning som finns i Sverige, nämligen säkerhetsskyddslagen. Den kräver av alla myndigheter att de förhåller sig på ett specifikt sätt i sin informations-säkerhetsshantering. Det leder i sin tur till att olika myndigheter kan landa i olika bedömningar beroende på hur känslig information dess användare hanterar.

Med detta sagt menar jag att vi behöver vara mer framåtutade i den här frågan och ta det här på ett mycket stort allvar. Men det vore dumt av mig att stå och peka på enskilda appar, för då missar man den bredare frågan.

De ekonomiska följderna av höjd pensionsålder

Anf. 80 ISABELL MIXTER (V):

Herr talman! Partierna i Pensionsgruppen valde att höja pensionsåldern under föregående år. Vänsterpartiet röstade nej till det. Det är inte pensionsåldern som behöver höjas utan pensionerna.

I propositionen framgick det med all tydlighet att konsekvenserna av höjd pensionsålder skulle innebära en skattechock för dem som är födda år 1957 och 1959. Trots detta röstade Moderaterna och Socialdemokraterna för förslaget.

I nästa vecka kommer riksdagen att få ta ställning till Vänsterpartiets krav, som innebär att den höjda skatten som enbart drabbar dessa grupper ska tas bort. Jag vill fråga Anna Tenje: Tycker regeringen fortfarande att det är rimligt att cirka 200 000 pensionärer plötsligt ska betala mer i skatt än andra pensionärer?

Anf. 81 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Herr talman! Tack för frågan, Isabell Mixter! Jag beklagar att de som är födda 1957 har hamnat i kläm på det här viset. Det borde ha skötts på ett annat sätt.

Det frågan handlar om är alltså att den höjda åldersgränsen i skattesystemet inte följs av höjd åldersgräns i andra delar av systemet. Det gör att de som är födda 1957 klassas som pensionärer i vissa system men som i arbetsför ålder i andra system. Det är olyckligt att detta glapp har uppstått. Det borde ha skett på annat sätt. Detta är ett beslut från den tidigare regeringen och en tidigare riksdag, och där borde detta definitivt ha skötts på ett bättre sätt. Åtminstone borde informationen till dem det berör ha gått ut på ett bättre sätt.

Jag kan dock konstatera att alldeles oavsett vad vi nu tycker om den här frågan och vad Vänsterpartiet har yrkat så finns det inte medel i någon budgetmotion för att täcka finansieringen av detta.

Prot. 2022/23:72

9 mars

Frågestund

Cyberhot mot den civila sektorn

Anf. 82 NIELS PAARUP-PETERSEN (C):

Herr talman! Jag kan inleda med att säga att jag är glad över att Carl-Oskar Bohlin förefaller kunna stödja vårt förslag om att ge relevanta myndigheter i uppdrag att se över vilka appar som kan vara problematiska på offentliganställdas enheter i stället för att här i kammaren slå fast vilka appar alla människor i Sverige ska kunna använda.

Men den viktiga frågan om cybersäkerhet är mycket större. Den senaste månaden har vi sett attacker mot svenska företag och institutioner. SAS, SVT, universitet och sjukhus har påverkats. Hackergruppen Anonymous Sudan har tagit på sig ansvaret, men det är sannolikt ryska intressen som egentligen ligger bakom.

Vi vet ju att Ryssland är intresserat av att destabilisera Sverige och att de både genom alternativmedier och direkta attacker har försökt att påverka oss. Att de attackerar oss är inget nytt.

Regeringen har börjat ta många bra steg när det gäller cybersäkerhet, men när det handlar om att skydda det civila – att se till att energisektorn, banker etcetera faktiskt fungerar även när de är under attack – är det jättelångt kvar. Jag vill fråga ministern: När ska ni börja ta cyberhoten mot den civila sektorn på allvar och göra någonting åt det?

Anf. 83 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Herr talman! Tack, Niels Paarup-Petersen, för en mycket angelägen fråga! Jag vill säga att regeringen tar cybersäkerhetsfrågorna också kopplat till den civila delen av samhället på mycket stort allvar. Vi har skjutit till mer pengar till MSB:s CERT i budgeten för 2023. Det pågår just nu en översyn av det nationella cybersäkerhetscentret, som ska utgöra spetsen på det svenska offentliga cybersäkerhetsarbetet.

Men vi behöver få en bättre koppling mellan akademi, näringsliv och offentliga aktörer i cybersäkerhetsarbetet. Det viktigaste och mest grundläggande som den senaste tidens cyberattacker har visat oss är att varje enskild aktör i systemet måste ta sitt cybersäkerhetsarbete på ett mycket stort allvar. Den säkerhetspolitiska miljö som Sverige befinner sig i gör att vi tyvärr kan förvänta oss att den här typen av attacker kan komma att fortsätta.

Stöd till kommuner och hushåll

Anf. 84 ULF HOLM (MP):

Herr talman! Inflationen rusar, maten har blivit dyrare, kollektivtrafiken har blivit dyrare, elen har blivit dyrare – ja, nästan allt har blivit dyrare. Finansministern uppmanar oss att välja de billigaste alternativen. Riksbankschefen tycker att vi ska jaga låga priser. Men vad säger ni då till dem som redan har gjort detta under lång tid och som under det senaste året med hög inflation inte har råd att köpa mat längre?

Skolor rapporterar att eleverna äter betydligt mer på skollunchen än tidigare för att de troligtvis inte får tillräckligt med mat på bordet hemma. Miljöpartiet har föreslagit stöd till kommuner för att kunna erbjuda både frukost och lunch. Vi har också föreslagit sänkt moms på mat, till exempel, och också satsningar för att skapa jobb och tillväxt genom satsningar på den gröna sektorn. Frågan är då vilka förslag finansministern har förutom att uppmana oss människor att jaga låga priser. Lovar finansministern att i vårändringsbudgeten komma med förslag om mer pengar till kommunerna och annat som hjälper dem som i dag har väldigt svårt att få pengarna att räcka till?

Anf. 85 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Tack, Ulf Holm, för frågan och välkommen till kammaren några månader! Ulf Holm lyfter fram en viktig fråga.

Det är inte så att jag sedan jag blev finansminister har ägnat min tid åt att ge människor råd om hur de ska handla. Jag har ägnat min tid åt att se till att vi bekämpar inflationen samtidigt som vi stöttar hushåll och företag för att de ska kunna ta sig igenom detta. Som jag sa tidigare handlar det också om att sätta fokus på tillväxt, företagande och arbetslinje. Det är det som kan hjälpa oss igenom denna situation.

När jag läser Miljöpartiets budget kan jag bara konstatera att den under de år som den gäller för skulle driva upp inflationen något enormt. Det skulle bli ännu dyrare för barnfamiljen, ännu svårare i matsalen i skolan och ännu tuffare för företagen. Om vi lånar stora belopp nu driver det nämligen på inflationen.

Det kommer att vara tufft länge. Vi kommer att fortsätta att stötta på det sätt som är möjligt att göra, men jag kommer inte att vara den som driver på inflationen. Det kan jag lova svenska folket.

(Applåder)

Näringslivets roll i totalförsvaret

Anf. 86 JENNIE WERNÄNG (M):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa min fråga till statsrådet Carl-Oskar Bohlin. Jag vet att regeringen arbetar med att säkra Sveriges försörjningsberedskap, men hur ser regeringen på näringslivets roll i totalförsvaret?

Anf. 87 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Herr talman! Tack, Jennie Wernäng, för en angelägen fråga! Det är helt klart så att näringslivets roll i totalförsvaret är fundamental och helt central när det kommer till Sveriges försörjningsberedskap. De kriser vi har bakom oss visar ju att försörjningstryggheten och försörjningskedjorna lätt blir störda i situationer som ligger utanför normalläget. Pandemin var ett exempel på detta.

I händelse av ett väpnat angrepp mot Sverige skulle naturligtvis denna fråga ställas på sin spets. Och regeringen har avsikten att involvera näringslivet i totalförsvaret av Sverige på ett mycket tydligare och mer offensivt sätt. Vi har för en tid sedan fattat beslut om det tvärspektoriella näringslivsrådet för totalförsvaret, där det kommer att finnas en bred representa-

tion från det svenska näringslivet. Och vi kommer i närtid att sammanträda för första gången för att lägga ut riktningen för detta arbete.
(Applåder)

Prot. 2022/23:72

9 mars

Frågestund

Utbetalningarna av elstöd

Anf. 88 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Herr talman! Min fråga går till statsrådet Anna Tenje. Elstödet har varit efterlängtat av många hushåll. Många familjer har haft det kärvt under vintern när elräkningarna skulle betalas. Vi vet att utbetalningarna av det första elstödet skulle pågå fram till den 7 mars. Därför har de allra flesta i de södra delarna av landet i prisområdena 3 och 4 nu fått elstödet utbetalt till sina konton.

Detta är en lättnad som kommer att göra livet lite enklare för alla som har små marginaler och som har svårt att få ihop pengar för att klara det de behöver och för att kunna sätta mat på bordet, även om vi nu faktiskt också har lärt oss att spara på elen.

Det är Försäkringskassan som har administrerat utbetalningarna och som har byggt system för det, och de kommer att kunna användas även framöver. Dessutom känns det mycket positivt att elstödet till hela landet är på väg och att denna vinters förbrukning då kan täckas och att elstöd till företagen är på gång, som vi kan läsa på regeringens hemsida.

Mina frågor till ministern är: Hur går det med utbetalningarna av elstödet? Hur många återstår? Och vad har vi lärt oss för framtiden?

Anf. 89 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Herr talman! Stort tack för frågan, Cecilia Engström! Det har gått synnerligen bra, måste jag konstatera. Jag är otroligt stolt över det arbete som Försäkringskassan har bedrivit under denna relativt korta tid. Man har, precis som ledamoten redogör för, byggt ett system vid sidan av gängse system, så att man inte stör de övriga utbetalningarna, som den viktiga sjukpenningen eller pensionen eller dylikt.

98 procent av dem som är berättigade till elstödet har fått det på sina konton i dag. Då återstår ungefär 80 000 hushåll. Merparten av dem är utländska fastighetsägare – det kan exempelvis vara sommarbostäder i elområdena 3 och 4. Dem söker vi nu, såklart. De kommer antagligen att få en avi. Men det kommer också att vara en stor del av dessa 80 000 som numera har rapporterat in sitt bankkonto och som då kommer att kunna få det direkt till kontot.

Vinsten med det hela var att många redan fanns i systemen och att många var tidiga med att också anmäla sitt bankkonto till Swedbank. Jag vill ge en eloge till både svenskarna och Försäkringskassan.

Stödåtgärder för hushållen

Anf. 90 PEDER BJÖRK (S):

Herr talman! Pasta är 26 procent dyrare. Paprika är 28 procent dyrare. Mjölk är 38 procent dyrare. Detta är några exempel på de extrema prisökningar på mat som har varit under det senaste året. Till det kan vi lägga höjda räntor på lånen, ett försenat elstöd och en skyhög inflation.

Sammantaget innebär detta att de svenska hushållen i allmänhet och särskilt barnfamiljer och de pensionärer som har en låg pension lever i en ekonomiskt mycket svår och utsatt situation.

I ett sådant här läge förväntar sig det svenska folket att regeringen tar ett ansvar för den ekonomiska utvecklingen. Min fråga till finansminister Elisabeth Svantesson är helt enkelt: Har regeringen några nya konkreta förslag på hur man ska kunna stötta hushållen?

Anf. 91 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Tack, Peder Björk, för en viktig fråga! Vi har varit inne på den tidigare i dag – den är viktig. Många kämpar och har det oerhört tufft just nu. Det är också därför som vi har satt som den absolut främsta prioriteten här och nu att bekämpa inflation. Inflation handlar om att priserna ökar från år till år och från månad till månad. En sådan här utveckling kan vi inte ha. Det är därför som vi har en återhållsam politik samtidigt som vi stöttar hushåll och företag.

Bara i år kommer hushållen att stöttas med ungefär 40 miljarder. Det är ungefär samma nivå som korttidsstödet var på under pandemin. Lägg därtill alla de stöd som faktiskt skrivs upp med inflationen. En garanti-pensionär fick ökad garantipension i augusti förra året. Riksdagen beslutade om det. Från januari och framåt är det 850 kronor i månaden på grund av inflationen. Det är rätt, och det är bra.

Men det är också viktigt att ha löntagarna i fokus. Därför tycker jag att det är olyckligt att Socialdemokraterna vill höja skatten just för 1 miljon löntagare i detta läge.

(Applåder)

En fast omsorgskontakt i hemtjänsten

Anf. 92 CARITA BOULWÉN (SD):

Herr talman! Min fråga riktar sig till statsrådet Anna Tenje. Den 1 juli 2022 infördes en ny bestämmelse i socialtjänstlagen med krav på att den som har hemtjänst ska erbjudas en fast omsorgskontakt om det inte bedöms vara uppenbart obehövligt. Och från och med den 1 juli 2023 får endast den som uppbär yrkestiteln undersköterska utses till detta.

Vi i Sverigedemokraterna anser att en fast omsorgskontakt är av oerhörd vikt och ställde oss naturligtvis bakom lagförslaget. Vi såg dock att detta eventuellt skulle kunna bli en prioriterings- och bedömningsfråga ute i kommunerna, varför vi bland annat ur ett jämlikhetsperspektiv föreslog att formuleringen ”om det inte bedöms vara uppenbart obehövligt” skulle strykas. Vi menar att alla som har hemtjänst ska ha rätt till en omsorgskontakt.

Min fråga är: Avser statsrådet att följa upp och utvärdera beslutet – se om det efterlevs ute i kommunerna och om det uppfyller sitt syfte?

Anf. 93 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Herr talman! Stort tack, Carita Boulwén, för att du lyfter denna fråga! Jag tror att en fast vårdkontakt är oerhört viktig. Nu talar vi om hemtjänst. Lite längre fram får vi diskutera särskilda boenden.

Det är alltför många äldre som hamnar mellan de berömda stolarna – mellan kommun och region men också mellan hemtjänst och hemsjukvård. Jag tror alltså att detta är oerhört viktigt, och där har vi uppenbarligen samma uppfattning.

Detta är som sagt ett nytt förslag. Det ska givetvis utvärderas, precis som vi brukar göra. Vi ska se över många olika delar i detta, givetvis också den fråga som du lyfter. Jag tror att den utvärderingen ska vara klar den 31 augusti 2023, och då får vi fortsätta diskutera frågan. Då ligger det kanske nära till hands att även diskutera särskilda boenden.

(Applåder)

Den europeiska elmarknaden

Anf. 94 BIRGER LAHTI (V):

Herr talman! Min fråga går till statsrådet Jessika Roswall.

Europeiska kommissionen väntas lägga fram ett förslag på en reform av den europeiska elmarknaden, bland annat för att skydda konsumenterna mot alltför stora svängningar i priserna. Förslaget är aviserat till den 16 mars.

Det åligger då det svenska ordförandeskapet i EU att leda arbetet med att göra om EU:s elmarknad. Sverige har därmed en särskild roll i att föra diskussionerna framåt kring regelförändringar av direktiv och förordningar som styr elmarknaden.

Min fråga är: Vilken inställning har regeringen till EU:s elmarknad? Tycker regeringen att dagens prissättning fungerar bra för Sveriges konsumenter?

Anf. 95 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Herr talman! Jag tackar Birger Lahti för frågan.

Jag får i ärlighetens namn erkänna att jag i dag inte har något väldigt tydligt svar, eftersom förslaget, som Birger Lahti själv säger, inte har presenterats.

Men jag kan säga så mycket, som jag sa till en tidigare frågeställare, som att den gröna omställningen är en väldigt viktig och prioriterad fråga för regeringen. I detta ligger också att klara energiomställningen. Jag ber att få återkomma med ett tydligare svar när förslaget har presenterats av kommissionen. Men vi kommer som ordförandeland att vara med och aktivt driva processen framåt.

Barnfamiljer och reglerna för bostadsbidrag

Anf. 96 MARTINA JOHANSSON (C):

Herr talman! Med dagens regler riskerar barnfamiljer att hamna i skuld till staten eftersom man räknar på hela årets preliminära inkomst när man beviljar bostadsbidrag. Detta innebär att människor, även om de är berättigade till bostadsbidrag under våren om de till exempel är arbetslösa, kan bli återbetalningsskyldiga för vårens bidrag om den totala inkomsten för året blir för hög, vilket den kan bli till exempel om de får ett arbete under hösten.

År 2021 presenterades en utredning med ett förslag om att ändra denna avstämning från helår till månadsvisa avstämningar för att undvika just detta.

Utifrån att vi nu befinner oss i en ekonomisk kris, där många familjer sliter för att få ihop sin ekonomi, undrar jag om inte detta borde vara ett av de mest prioriterade områdena för att stödja just barnfamiljer så att de inte riskerar att hamna i skuld.

Därför vill jag fråga socialförsäkringsministern om hon tänker lägga fram detta som ett skarpt förslag, så att inte fler barnfamiljer hamnar i skuld trots att de har rätt till bostadsbidrag under första halvåret.

Anf. 97 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Herr talman! Jag tackar Martina Johansson för en väldigt bra och viktig fråga. Jag delar hennes uppfattning till stor del. Vi har haft denna diskussion i Regeringskansliet och bereder frågan just nu. Hur, när och var vi landar är inte riktigt klart än. Men det ligger mycket i det som ledamoten lyfter fram.

Det är aldrig bra att hamna i skuld, men det är definitivt inte bra att göra det på dessa grunder. Jag tittar även på frågorna där man riskerar att hamna i skuld på grund av långa handläggningstider för att man ska rapportera in sin inkomst. Det är, som jag ser det, helt oacceptabelt.

Stort tack för frågan, och jag lovar att återkomma, kanske inte inom kort men snart.

Åtgärder mot välfärdsfusk

Anf. 98 ADAM REUTERSKIÖLD (M):

Herr talman! Jag riktar min fråga till finansministern. Välfärdsfusk är ett av de mer systemhotande brott som vi har i Sverige. Det påverkar samhällets förmåga att bistå dem som behöver hjälp, men det undergräver också förtroendet för våra sociala skyddsnet.

Att förvalta och skydda medborgarnas skattepengar är en av statens grunduppgifter. Omfattningen av fusket är svår att estimeras, men det uppgår till flera miljarder varje år.

Vi inom politiken måste ge myndigheterna effektiva möjligheter att beivra dessa brott samtidigt som vi stärker individens integritet. Det är dock viktigt att denna avvägning inte får stå i vägen för en effektiv bekämpning av brotten.

Vad avser finansministern att göra för att bekämpa dessa brott?

Anf. 99 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Jag tackar Adam Reuterskiöld för frågan.

Detta handlar om att fysiska personer på olika sätt lurar och bedrar välfärdssystemen på uppskattningsvis 18 miljarder kronor. Därtill handlar det om en hel del juridiska personer där man inte ens vet hur stora beloppen är. Bara 18 miljarder kronor motsvarar 31 000 undersköterskor. Det vill jag gärna ha sagt.

Detta är någonting som vi prioriterar och tar på stort allvar. Jag vill nämna två saker som regeringen nu jobbar med för fullt. Den ena handlar om att nu få plats Utbetalningsmyndigheten, som vi fattade beslut om för några månader sedan. Det handlar om att alla olika ersättningar ska gå via *en* myndighet, så att man inte ska kunna hämta ut pengar i flera olika system utan att de vet om det. Man kan alltså bedra systemet på detta sätt. Det är otroligt viktigt att få den myndigheten på plats. Den andra handlar om en folkräkning, så att vi bättre vet vilka som befinner sig i landet – att man har ett samordningsnummer – och att vi helt enkelt vet var människor bor så att någon inte är i Irak, är försvarsminister där och uppbär barnbidrag från Sverige, exempelvis.

(Applåder)

Kontanthantering och beredskap för cyberattacker

Anf. 100 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! Jag har en fråga till statsrådet Bohlin om vår beredskap. Vårt samhälle blir mer och mer digitaliserat, och denna trend lär fortsätta framöver. Det finns många fördelar med det. Vi kan gå och handla och betala med kort, vi tankar vår bil med kort och vi betalar våra räkningar via nätet. Nu har vi Swish också som vi kan betala med.

I takt med detta minskar också kontanthanteringen, och de kontanter som vi har i omlopp i vårt samhälle i nuläget krymper hela tiden.

Samtidigt har vi en orolig omvärld med ett stort säkerhetsshot mot Sverige. Det ligger för närvarande på en 3:a, och det lär inte minska. Frågan är vad som händer med vår digitala infrastruktur om den skulle haverera.

Det finns erfarenheter från andra länder att människor blir lite oroliga. Då vill de ta ut sina tillgodohavanden från banken och står och köar för att få ut sina pengar.

Min fråga till statsrådet Bohlin är: Hur säkrar vi en fungerande vardag även i de fall den digitala infrastrukturen slås ut i en cyberattack?

Anf. 101 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Herr talman! Jag tackar Torsten Elofsson för en mycket angelägen och bred fråga.

Frågan om vår beredskap kopplad till cybermiljön är egentligen mycket bredare än att bara röra kontanter. Men kontanter och kontanthantering är en del av beredskapen och kan fungera som ett exempel på redundant hantering i händelse av att olika typer av samhällsfunktioner slås ut.

Men med detta sagt skulle jag också vilja säga att kontanter inte ska betraktas som en hel lösning på problemet kopplat till den digitala infrastrukturen, därför att vi måste hela tiden vinnlägga oss om att bygga så robusta och starka digitala system som bara är möjligt. I de exempel som vi har sett på att it-system slås ut i till exempel dagligvaruhandeln har kontanter inte alltid löst problemet för att man inte klarar av att hantera transaktionssystemet med kontanter eftersom allting går ned. Det sätter fingret på att man för att få en verklig redundans måste bygga dessa digitala system säkrare och bättre än vad vi i dag ser på många håll.

Statliga medel till kommuner

Anf. 102 ZINAIDA KAJEVIC (S):

Herr talman! I budgeten för 2023 avsatte regeringen 6 miljarder kronor mer i generella bidrag till kommuner och regioner. SKR uppskattade behovet till 20 miljarder kronor mer, och då är det enbart för att behålla samma kvalitet i kommunernas och regionernas verksamhet.

I samma budgetproposition i slutet av förra året skrev regeringen att inflationen stiger till höga nivåer och att denna utveckling bedöms ha stor påverkan under 2023 för kommunsektorns ekonomiska förutsättningar och verksamhet. Trots detta avsatte regeringen inte några extra medel till denna sektor för att hantera detta.

Min fråga till finansministern är om hon avser att återkomma med besked om mer medel just till kommuner och regioner för att erbjuda grundläggande service till invånarna och för att behålla anställda.

Anf. 103 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Jag tackar för en viktig fråga.

I budgeten som började gälla den 1 januari stärktes kommuner och regioner med sammantaget 12 miljarder. Det var 6 miljarder i riktade stöd och 6 miljarder i generella stöd. Det är ett viktigt tillskott för att kunna bedriva verksamhet.

Jag var tydlig då – som jag har varit i dag – att inflation är riktigt dåligt. Inflation påverkar alla. Den påverkar hushåll, företag, kommuner och regioner. Alla kommer inte att kunna kompenseras för allt av staten. Även staten påverkas av inflation. Men – och det är jag tydlig med – de 12 miljarder som kommuner och regioner har fått kommer att göra stor skillnad. Jag följer utvecklingen noga. Och jag sa när jag lade fram budgeten att om konjunkturen viker, utvecklingen blir annorlunda, finns handlingsutrymme att göra mer.

I det här läget anser jag att de 12 miljarderna var viktiga och bra, men jag följer utvecklingen och utesluter ingenting.

Handläggningstiderna för LSS

Anf. 104 DANIEL PERSSON (SD):

Herr talman! Min fråga riktas till statsrådet Anna Tenje.

Den 1 januari infördes ett nytt regelverk som vidgar det grundläggande behovet inom LSS, vilket ska göra det lättare att få assistans beviljad. Men den socialdemokratiskt ledda regeringen förändrade under den föregående mandatperioden LSS och gjorde om vårdbidraget till ett omvårdnadsbidrag. Med möjlighet till mer kostnadsersättning blev handläggningstiderna enormt långa. Detta är därför att Försäkringskassan hade kort om tid att ställa om och anpassa sin verksamhet. Samtidigt saknades det tillräcklig kapacitet i handläggningen för att hantera alla ansökningar.

Hur har det gått med handläggningstiderna hittills? Finns det förbättrad kapacitet för att kunna hantera följderna av lagändringen hos Försäkringskassan?

Anf. 105 Statsrådet ANNA TENJE (M):

Herr talman! Jag tackar för frågan. Daniel Persson lyfter upp en viktig reform och en viktig förändring. Sett ur dessa personers perspektiv är det givetvis fråga om en mycket viktig förändring.

Det beräknas att förändringen i lagen leder till att 2 000 fler personer har rätt till assistansersättning, och det handlar om 800 barn. Detta leder också till att fler personer än tidigare kommer att ha rätt till kommunal personlig assistans.

Regeringen gör samma bedömning som Försäkringskassan, och som jag tänker att Daniel Persson är väl insatt i, nämligen att detta kommer att öka antalet förfrågningar och därmed kommer handläggningstiderna att bli betydligt längre. Det var prognosen. Som vi ser nu är det vad som också har skett. Handläggningstiderna har ökat något, och antalet personer som söker personlig assistans har ökat.

Vi följer frågan mycket noga och tittar på konsekvenserna. Precis som jag har tagit upp med tidigare frågeställare är långa handläggningstider mycket olyckligt. Vid förändringar måste vi se till att Försäkringskassan hänger med så att man kan fullfölja det uppdrag man är satt att göra.

Vi följer frågan mycket noga.

Sjukvård och civilt försvar

Anf. 106 HANNA GUNNARSSON (V):

Herr talman! Min fråga går till ministern för civilt försvar.

Sjukvården är en av de absolut viktigaste delarna i det civila försvaret. Det är inte svårt att förstå vilken viktig komponent sjukvården är för att ett samhälle ska fungera under både stora kriser och i värsta fall krig.

Sjukvården får inte fallera, oavsett om det handlar om akut sjukvård som beror på krig eller olyckor, eller om det handlar om förlossningar eller kroniska sjukdomar, som man måste kunna få behandling för även under kris och krig.

Det är därför oroande och upprörande när vi då och då hör rapporter om att sjukvården i landet drabbas av stora nedskärningar. Vårdpersonal sägs upp, och arbetsmiljö och arbetsvillkor är så pass dåliga att folk inte orkar arbeta kvar.

Jag är medveten om att statsrådet inte sätter några regionala budgetar för sjukvården, men ur ett övergripande perspektiv undrar jag hur statsrådet ser på de nedskärningar som sker i sjukvården i relation till det civila försvaret.

Anf. 107 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M):

Herr talman! Jag tackar Hanna Gunnarsson för frågan. Arbetet i Regeringskansliet är fördelat på ett sådant sätt att frågor rörande beredskap för hälso- och sjukvården ligger under statsrådet Ankarberg Johansson.

Med detta sagt kan man konstatera att regeringen har en mycket framåtlutad plan för beredskapen inom den svenska sjukvården. Vi satsar stora summor pengar i budgeten för 2023. Statsrådet Ankarberg Johansson och undertecknad presenterade så sent som för ett par veckor sedan ½ miljard till ett statligt säkerhetslager av traumavårdsutrustning för ett masskade-

utfall på svenskt territorium. Det är något som fram till i dag har saknats men som nu kommer att upprättas mycket skyndsamt.

Det här är naturligtvis bara ett exempel på att stärka förmågan i den svenska sjukvården i händelse av höjd beredskap eller väpnat angrepp.

Det ekonomiska läget

Anf. 108 JAN ERICSON (M):

Herr talman! Tack vare att regeringen har valt en ansvarsfull linje för statens utgifter har Sverige i dag den lägsta statsskulden på länge, och regeringen har god kontroll på statens finanser. Det ger, som finansministern har sagt, ett bra handlingsutrymme om tiderna blir ännu sämre.

Samtidigt fick grupper med traditionellt svag ekonomi inkomstökningar vid årsskiftet. Det gällde alltifrån garantipensionärer till studenter och barnfamiljer med bostadsbidrag. Även ett antal andra ersättningar och bidrag höjdes också vid årsskiftet. Regeringen har också stöttat hushållen med både elprisstöd, sänkt drivmedelsskatt och höjda reseavdrag.

Med detta sagt finns ett pedagogiskt problem att trots starka statsfinanser vara tvungen att stå emot ökade förväntningar från hushållen på bidrag och stöd när tiderna blir sämre. Allt beror på den ganska ovanliga situationen med en lågkonjunktur och hög inflation samtidigt.

Jag skulle gärna vilja att finansministern utvecklar lite hur hon ser på dagens ganska komplicerade ekonomiska läge.

Anf. 109 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Jag tackar Jan Ericson för frågan. Det är många som ställer sig just den fråga Jan Ericson ställde nu.

Utmaningen just nu är att bedriva ekonomisk politik på ett ansvarsfullt sätt. Det handlar om att det råder både lågkonjunktur och hög inflation. Normalt vid en lågkonjunktur, vare sig den är mild eller är lite starkare, brukar vi öka efterfrågan för att få igång hjulen igen och få fart på ekonomin. Det sker då med lånade pengar. Problemet är då att inflationen eldas på. Det är detta som gör det svårt och viktigt. Om vi eldar på inflationen genom att gå med stora underskott kommer vi aldrig att komma ur knipan.

Jag har sagt, och jag säger det igen, att inflation är löntagarnas värsta fiende. Om vi ska stärka löntagarna igen måste vi dämpa inflationen. Vi måste se till att stärka löntagarna, som i det här läget har förlorat allra mest. Det är deras parti jag vill ta, förutom självklart företagets och samhälls-ekonomins i stort. Men att dämpa inflationen är nu så viktigt att vi inte kan blåsa på i lågkonjunkturen, som man normalt sett gärna gör.

Stöd till ekonomiskt utsatta

Anf. 110 DZENAN CISIJA (S):

Herr talman! Finansministern påstår att hon inte vill elda på inflationen. Men regeringen har med stöd av Sverigedemokraterna prioriterat de rika – 13 miljarder i år i form av skattesänkningar till höginkomsttagare. Jag har räknat till 27 miljarder i form av ett hemligt elstöd riktat mest till de rikaste hushållen som förbrukar mest el. Men de ökade kostnaderna för mat och el slår hårdast mot de fattigaste i samhället.

Vad har regeringen för planer, finansministern, för att också hjälpa de riktigt behövande till exempel genom att höja barnbidraget, studiebidraget eller något liknande?

Prot. 2022/23:72

9 mars

Frågestund

Anf. 111 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M):

Herr talman! Det var många påståenden på en gång som jag inte på en minut hinner besvara.

Låt mig vara tydlig: Vi har inte fattat beslut om skattesänkningar. Som säkert ledamoten vet är det många av stöden, till exempelvis studenter och garantipensionärer, som ökar. Men även skatter, skiktgräns och andra skatter förändras med inflation.

Jag vet att Socialdemokraterna aktivt i er budget bestämde er för att rycka ut detta och höja skatten för en miljon löntagare. Men nu handlar det om huruvida den sammantagna finanspolitiken driver på inflationen eller inte. Det är också viktigt att veta.

Sammantaget driver inte den budget som vi lade på riksdagens bord, och som nu gäller, på inflationen. Detta gäller även tillsammans med det stora stödet till företag och hushåll via elstödet.

Riksbanken skrev i sin penningpolitiska rapport för ett par månader sedan att de inte ser någon orsak till att detta skulle påverka inflationen och därmed behöva höja räntan. Det är det här som vi vill åstadkomma, det vill säga stötta hushåll och företag på ett ansvarsfullt sätt utan att driva på inflationen.

(Applåder)

Nordisk överenskommelse om skatteavtal för sjömän

Anf. 112 ERIC WESTROTH (SD):

Herr talman! Det finns i det befintliga regelverket ibland skattemässiga problem när svenska sjömän mönstrar på en båt för att tjänstgöra till sjöss. Vilken skatt dessa ska betala på sin lön kan variera beroende på ett flertal faktorer. Det kan bero på vilken flagg fartyget har, i vilket land rederiet har sitt säte, vilka vatten båten har trafikerat eller vilken typ av uppdrag båten har utfört. Många gånger är det inte möjligt för den enskilde sjömannen att förutse alla dessa faktorer, och därmed kan denne inte heller i förväg veta vilken skatt som ska betalas.

Regelverket runt beskattningen är i dessa fall komplext och berör primärt de nordiska skatteavtalen. Därför vill jag fråga finansministern: Kan regeringen överväga att komma till rätta med denna problematik med de nordiska skatteavtalen för att ge den svenske sjömannen möjlighet till en förutsägbar och rättssäker beskattning av dennes inkomster vid arbete på sjön?

Anf. 113 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Herr talman! Jag blev så lycklig över att det var en Nordenfråga och ville ta chansen att prata om någonting som ligger mig väldigt varmt om hjärtat.

Denna fråga är väldigt komplex, vilket ledamoten själv säkert känner till. Det är väldigt viktigt att vi jobbar tillsammans med våra nordiska grannländer så att människor kan röra sig fritt över gränserna i Norden och så att Norden får ett system som fungerar.

På Finansdepartementet jobbas det hårt. Det finns vissa avtal, till exempel Öresundsavtalet, och det vore bra om vi kunde hitta en lösning där. De nya regeringarna både i Sverige och i Danmark jobbar med dessa frågor.

Revidering av Helsingforsavtalet

Anf. 114 HELÉNE BJÖRKLUND (S):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till Nordenminister Jessika Roswall.

Den 23 mars firar vi Nordens dag. Detta var det datum då Helsingforsavtalet, vårt samarbetsavtal, undertecknades för första gången 1962. Helsingforsavtalet är Nordiska rådets grundlag, kan man säga.

Nu har det väckts förslag om att revidera avtalet. Intentionerna med detta verkar vara ganska spretiga – till exempel vill några att vi ska revidera avsnitt om klimat därför att klimatfrågorna behöver ta större utrymme, medan andra partigrupper vill gå i totalt motsatt riktning.

Generellt sett vill ju svenska regeringar vara ganska försiktiga med att justera grundlagen. Min fråga blir därför: Hur ställer sig vår nuvarande svenska regering till att justera Helsingforsavtalet?

Anf. 115 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M):

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tog Nordenfrågan förra gången! Jag tackar också Heléne Björklund för frågan.

Det är mycket riktigt så att Helsingforsavtalet är grundlagen, och jag vill påstå att det har tjänat oss väl. Det finns säkert skäl att se över delar av det. Jag tycker dock att det är viktigt att vi fokuserar på de visioner som vi har satt upp gemensamt i de nordiska länderna med samarbetsministrarna och Nordiska rådet. Det är viktigt att lägga fokus på de stora utmaningar som vi har i det nordiska samarbetet snarare än att lägga fokus på någonting som faktiskt har fungerat väl, nämligen Helsingforsavtalet.

Frågestunden var härmed avslutad.

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.13 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

KrU6 Kulturarvsfrågor

Punkt 4 (Världsarvsfrågor)

1. utskottet

2. res. 5 (SD)

Votering:

238 för utskottet

64 för res. 5

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 58 M, 21 V, 21 C, 16 KD, 15 MP, 14 L

För res. 5: 64 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 10 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 5 (Museifrågor)

1. utskottet

2. res. 6 (S)

3. res. 8 (MP)

Förberedande votering:

93 för res. 6

16 för res. 8

193 avstod

47 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:

130 för utskottet

93 för res. 6

79 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 58 M, 21 V, 21 C, 16 KD, 14 L

För res. 6: 93 S

Avstod: 64 SD, 15 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 10 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 14 (Repatriering av kvarlevor och museiföremål)

1. utskottet

2. res. 24 (C)

Votering:

267 för utskottet

20 för res. 24

15 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2022/23:72
9 mars

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 93 S, 64 SD, 58 M, 21 V, 1 C, 16 KD, 14 L
För res. 24: 20 C
Avstod: 15 MP
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 10 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L
Alireza Akhondi (C) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 8 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

MJU8 Övervakning och rapportering av uppgifter om verkliga utsläpp från vissa fordon

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU7 Vattenvård

Punkt 9 (System för utsläppshandel i Östersjön)

1. utskottet
2. res. 13 (C)
Votering:
280 för utskottet
22 för res. 13
47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 58 M, 21 V, 16 KD, 14 MP, 14 L
För res. 13: 21 C, 1 MP
Frånvarande: 14 S, 9 SD, 10 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Annika Hirvonen (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 11 (Anläggande av våtmarker)

1. utskottet
2. res. 16 (M, KD, L)
Votering:
152 för utskottet
86 för res. 16
64 avstod
47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 21 V, 21 C, 15 MP, 2 L
För res. 16: 58 M, 16 KD, 12 L
Avstod: 64 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 10 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Louise Eklund och Carl B Hamilton (båda L) anmälde att de avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 18 (Genomförande av ramdirektivet för vatten)

1. utskottet

2. res. 27 (SD)

Votering:

238 för utskottet

64 för res. 27

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 58 M, 21 V, 21 C, 16 KD, 15 MP, 14 L

För res. 27: 64 SD

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 10 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 20 (En havsmiljölag)

1. utskottet

2. res. 29 (V, MP)

Votering:

266 för utskottet

36 för res. 29

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 93 S, 64 SD, 58 M, 21 C, 16 KD, 14 L

För res. 29: 21 V, 15 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 10 M, 3 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Punkt 21 (Skydd av dricksvattentäkter)

1. utskottet

2. res. 30 (S, MP)

Votering:

193 för utskottet

108 för res. 30

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partvis fördelning av rösterna:

För utskottet: 64 SD, 58 M, 20 V, 21 C, 16 KD, 14 L

För res. 30: 93 S, 15 MP

Frånvarande: 14 S, 9 SD, 10 M, 4 V, 3 C, 3 KD, 3 MP, 2 L

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 9 (forts. från § 5) **Kemikaliepolitik** (forts. MJU6)*Kemikaliepolitik*

Anf. 116 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Fru talman! *Kemikaliepolitik* är ett speciellt betänkande. Det brukar inte vara någon större debatt om dessa frågor, utan det råder relativt stor enighet. Det kan ha betydelse att det är svåra frågor som kräver gedigen kunskap på detaljnivå, och vi kanske ska vara ärliga och säga att alla i

utskottet inte besitter den. Här riktar jag spegeln främst mot mig själv, så ingen annan ska känna sig träffad.

Vi har ett antal miljö kvalitetsmål, varav ett är Giftfri miljö. Detta mål innebär att när det är uppnått ska förekomsten av ämnen i miljön som har skapats eller utvunnits av oss människor inte hota vår hälsa eller den biologiska mångfalden. Detta tror jag är något som alla kan skriva under på, oavsett partitillhörighet.

Halterna av ämnen som vi människor har skapat, så kallade naturfrämmande ämnen, ska vara nära noll, och deras påverkan på vår hälsa och ekosystemen ska vara försumbar. Även där tror jag att vi har en enormt stor enighet.

Slutligen ska halterna av de ämnen som naturligt finns i miljön vara nära de nivåer som de låg på innan vi människor började utvinna eller ändra dem. Så är det absolut.

Som vi hörde i de två anförandena före frågestunden och voteringen jobbas det med detta, ganska brett, men samtidigt är det svårt då det är så många ämnen. Inte minst har vi cocktaileffekten, som vi vet alldeles för lite om ännu.

Det är alltså generellt sett väldigt liten skillnad i synen på målet. Dessutom har vi lämnat över mycket av beslutanderätten i kemikaliepolitiken till EU, vilket i sig kan vara rimligt eftersom gifterna inte stannar vid en landsgräns. Det är viktigt att vi har en reglering på EU-nivå och, inte minst, på internationell nivå. Som vi också hörde i tidigare inlägg importerar vi mycket till vårt land, och då är det viktigt att det är strikta regler där varorna tillverkas så att vi inte importerar en massa gifter.

Man kan ändå ha åsikter om de förslag och beslut som kommer från EU, där konsekvensanalyser ibland kan ifrågasättas och kanske även miljönyttan i förhållande till kostnaden eller inverkan på andra områden. Men generellt är det ändå där frågorna bör ligga.

En viktig och bärande del i kemikaliepolitiken för oss kristdemokrater är att ta särskild hänsyn till barnen. Våra barn är extra känsliga för kemikalier, och därför ska de politiska besluten ta hänsyn till detta och syfta till att skydda barn och unga.

Det är redan i dag möjligt för en fristående huvudman att driva förskola eller skola med giftfri profil. Detta bör vara möjligt även för en offentlig huvudman. Vi jobbar därför för att offentliga aktörer som bedriver verksamhet för barn ska ha rätt att själva ange vilka miljö- och hälsokrav som ska gälla i upphandlingar, såvida motparten inte kan bevisa att kraven är obefogade. Detta skulle gälla allt från leksaker och nappflaskor till mat och dryck som i första hand konsumeras av barn i verksamheterna. Förslaget möjliggör för offentliga aktörer att vara drivande i miljöutvecklingen. Det är viktigt att det offentliga tar på sig ledartröjan.

Fru talman! Nanopartiklar har många användningsområden, men vi vet för lite om hur människor och miljö utsätts för materialet, vars risk, spridning och exponering inte är tillräckligt kända. Den lagstiftning som finns är undermålig. I EU:s Reachlagstiftning finns en gräns som säger att all import eller tillverkning av kemiska ämnen som överstiger ett ton per år och tillverkare måste registreras. Eftersom nanomaterial ofta används eller importeras i mycket små mängder riskerar de att falla under strecket för detta krav, vilket gör att den nuvarande lagstiftningen inte helt kan genere-

ra den information som behövs för att bedöma risker och vid behov vidta åtgärder.

Regeringens bedömning är att det finns ett stort behov av att anpassa lagstiftningen inom EU och säkerställa att etappmålet för nanopartiklar och nanomaterial uppnås. Samtidigt ska det sägas att det är material som verkligen kan hjälpa oss, inte minst när det gäller att bota sjukdomar.

Bisfenol A är ett ämne med omfattande användning i samhället. Ämnet har flera hälso- och miljöfarliga egenskaper och misstänks kunna ge skadliga effekter på fortplantningsförmågan. Studier har visat att bisfenol A är hormonstörande även vid låga doser.

Sedan tidigare råder inom EU förbud mot bisfenol A i nappflaskor och barnmatsförpackningar. Även andra typer av bisfenoler är dock skadliga. Debatten om bisfenol A har medfört att varianter av fenol, såsom bisfenol B, bisfenol F och så vidare, har dykt upp på marknaden, bland annat i kassakvitton, som vi kanske inte tänker är så farliga. Den enda tillverkaren av kassakvitton i Sverige har i ett yttrande till den före detta regeringen framhållit att om ett förbud mot bisfenol A införs bör det omfatta alla typer av bisfenoler eftersom de uppges ha samma verkan.

I den så kallade Selmastudien undersöktes exponeringen för hormonstörande ämnen och deras betydelse för utvecklingen av kroniska sjukdomar. Selmastudien kunde påvisa hur exponering för bisfenol F under tidig graviditet kunde kopplas till sämre kognitiv förmåga hos barn vid sju års ålder.

Sedan december 2015 har EU-kommissionen, med stöd av EU:s lek-saksdirektiv, infört haltgränser för bisfenol A i leksaker för barn under tre år och leksaker som är avsedda att stoppas i munnen. Detta är ett steg i rätt riktning, men det är dags att gå vidare. Glädjande nog ser vi nu hur man på EU-nivå börjar agera mot dessa så kallade evighetskemikalier, såsom bisfenoler och PFAS.

Som vi hörde tidigare är många dricksvattentäkter i Sverige förorenade av långlivade och giftiga per- och polyfluorerade kemikalier som går under samlingsnamnet PFAS. Dricksvattentäkterna för så många som 3 ½ miljon invånare i vårt land kan vara förorenade. Olika PFAS-föreningar förekommer i ett antal tillämpningar, däribland brandsläcknings-skum samt inom olika industriella processer. Textil- och läderimpregnering är ett annat stort användningsområde med applikation för till exempel vattenavvisande friluftskläder. Dock ser vi nu hur de stora tillverkarna av friluftskläder i Norden verkligen har tagit detta på allvar och jobbar för att få bort den typen av produkter.

I dag är endast en av PFAS-föreningarna förbjuden, nämligen PFOS, men även många av de andra PFAS-föreningarna har liknande miljö- och hälsoegenskaper. Därför är det angeläget med ett helhetsgrepp på denna kemikaliegrupp. Kristdemokraterna driver därför på för ett förbud mot alla PFAS-ämnen, förutom de ämnen där det kan visas att ämnets miljö- och hälsoegenskaper är acceptabla.

Sedan har vi ju nu en pågående rättsprocess kring PFAS-ämnen i dricksvatten i Blekinge. Hovrättsdomen har överklagats till Högsta domstolen av de drabbade kunderna vid vattentäkten Brantafors i Kallinge, och det ska bli mycket intressant att följa hur ärendet kommer att fortsätta.

De reservationer som finns i dagens betänkande yrkar jag avslag på, främst med hänvisning till att arbete pågår. Jag yrkar också bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 117 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Kjell-Arne Ottosson talar sig varm för såväl barn som vikten av att ta itu med de skadliga ämnena. "Nära noll" är ett uttryck som används av riksdagsledamoten Kjell-Arne. Det är lovvärt att vi får höra det i Sveriges riksdag, och det är viktigt att ha den utgångspunkten. Det verkar också finnas en insikt om att väldigt mycket av kemikaliepolitiken ligger på EU-nivån.

Samtidigt måste man notera att det på Klimat- och näringslivsdepartementet, där riksdagsledamotens egen partiordförande är departementschef, är förvånande tyst i kemikaliefrågorna, kanske i synnerhet i frågor som rör just barn och deras rätt till en giftfri vardag. Från det att den nya regeringen tillträdde har miljöfrågorna och klimatfrågorna behandlats väldigt styvmoderligt, om inte rent bakåtsträvande.

När det gäller kemikaliefrågorna har vi tidigare stått upp gemensamt för en giftfri vardag och vikten av att skydda inte minst de allra minsta och se till att man inte utsätts för skador på sitt hormonsystem när man växer upp. Jag vill därför höra hur riksdagsledamoten ser på de här frågorna och höra lite mer bestämt vilka förväntningar som finns på den egna regeringen.

Anf. 118 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag tackar Jytte Guteland för frågan. Jag tror i ärlighetens namn att vi är väldigt eniga, även om vi står i dessa två repliktalarstolar mot varandra. Det är ingen tvekan om att barn och deras rättigheter står oerhört högt i den kristdemokratiska politiken och i den kristdemokratiska ideologin. Det tror jag inte att någon kan ta miste på. Vi har väldigt mycket av gemensam syn på detta.

Sedan är det så, vilket Jytte Guteland självfallet vet, att den här regeringen bara har suttit i fyra och en halv månad. Hade det varit en fotbollsmatch hade det gått fem minuter. Man hinner inte allt på fyra och en halv månad, vilket även ledamoten självfallet vet. Arbetet kommer att fortskrida. Det är ingen tvekan om det. Jag är jättesäker på att vi kommer att komma fram med förslag som vi finner stor enighet för i kammaren, eftersom vi alla, tror jag, vill både miljöns och våra barns framtid väl. Jag är inte ett dugg bekymrad över detta.

Anf. 119 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Jag tror absolut att det i den här kammaren finns en insikt om att det kan ta tid för en regering att komma på plats. Den insikten tror jag delas av alla oss som förstår hur politiken fungerar.

Samtidigt har just den koalition som nu befinner sig i regeringen haft väldigt hög svansföring om hur snabbt saker ska gå. Många vallöften har brutits. Det skulle vara kärnkraft på plats – var det inom 100 dagar? Men Ottosson har rätt i att det inte alltid går så fort.

Däremot är det förvånande att detta patos för barnen inte finns med mer i den kristdemokratiska politiken nu för tiden. Jag har nog aldrig hört Kristdemokraternas partiordförande prata om hormonstörande ämnen och

vikten av att skydda barn från dessa. Barn utsätts i dag för hormonstörande ämnen i mat, emballage, kartonger, kläder, soffor och så vidare. Vardagen är faktiskt giftig för barn som växer upp i dag. Det här får effekten att det i framtiden kommer att finnas par som får svårt att skaffa barn. Det ser vi redan inträffa. Detta med familjeskapandet brukar ligga Kristdemokraterna varmt om hjärtat. En uppmaning i min slutreplik är att Kristdemokraterna ska ta detta till sig och försöka lägga lite engagemang på det.

Anf. 120 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag kan försäkra ledamoten Jytte Guteland om att barns framtid ligger även vår partiordförande väldigt varmt om hjärtat. Orsaken till att Jytte Guteland har missat detta är männe att hon har varit i Bryssel och jobbat. Men jag kan hälsa Jytte Guteland välkommen med i Kristdemokraterna, så att ledamoten får vara med på våra interna möten. Då kommer hon garanterat att få höra väldigt mycket om barns rättigheter och om hur vi ska skapa en bättre värld för den kommande generationen. Hjärtligt välkommen till Kristdemokraterna, Jytte Guteland!

Anf. 121 JYTTE GUTELAND (S):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag står tryggt i mitt eget parti och är väldigt stolt över att vara en socialdemokratisk riksdagsledamot, så att det inte råder något tvivel om det.

Vi står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag å Socialdemokraternas vägnar bifall endast till reservation 16 om hormonstörande ämnen.

Om miljö- och klimatpolitiken skulle syfta till att skapa en framtid som är bra för barn och bin skulle den bli bra för oss alla. Det tror jag att vi alla kan se framför oss. Det som skyddar våra barn och det som skyddar bina ger en trygghet för vår framtid. På samma sätt kan vi förstås förstå att motsatsen är skadlig och farlig för oss alla.

Kemikalier finns i en mängd produkter i vår vardag. De tillför egenskaper som är nödvändiga och önskvärda för oss och som till och med underlättar vår vardag. Många företag utvecklar samhället genom dessa kemikalier. Det är sant, och detta ska vi värna. Men vi måste också ta på allvar de folksjukdomar och den skada på naturen som många kemikalier i dag medför.

Jag vill särskilt lyfta hormonstörande ämnen i denna debatt. Hormonstörande ämnen kostar fler liv i dag än många kanske vet. De är skadliga för vår fertilitet, påverkar hjärnan och ger förhöjd risk för växande folksjukdomar som diabetes och vissa cancertyper och -tumörer. Barn och ungdomar är särskilt utsatta, då deras hormonsystem utvecklas just nu.

Hormonstörande ämnen finns i våra kläder, i barnleksaker och i vårt smink. Vi möter dem i elektroniken, i rengöringsmedlet och i matlådan. Vi må inte ha en aning om det, men vår vardag är faktiskt överfull av kemikalier. De flesta av dem är som sagt harmlösa, men många är hälso-skadliga. Kombinationen av olika kemikalier – det har vi också hört i debatten – skapar cocktaileffekter som många gånger är farliga för oss människor.

De hormonstörande ämnena är en tydlig orsak till den fertilitetskris som många länder i världen upplever. Allt fler par är ofrivilligt barnlösa och behöver hjälp för att kunna skaffa barn. Hormonstörande ämnen

drabbar inte bara reproduktionen, vilket är oerhört allvarligt, utan ökar också risken för cancer och kan leda till diabetes. Mycket av det som vi ser hos våra nära och kära och som vi vet att människor runt oss lider av är dessa kemikalier en medorsak till.

För ett par år sedan gjordes en studie av värmländska gravida kvinnor och deras barn. Studien visade att barnens hjärnutveckling påverkades av hur mycket hormonstörande ämnen mammorna hade i kroppen. Dessa kvinnor hade ingen särskild bakgrund. De levde i Sverige, i Värmland. Precis som många av oss hade de ingen aning om att de hade mycket hormonstörande ämnen i kroppen. Det handlar bara om att leva i vår tid.

Jag har själv velat se hur utsatt jag är. Jag gjorde därför tillsammans med dåvarande utrikesminister Margot Wallström ett test för att se hur mycket hormonstörande ämnen jag hade i min kropp. Det visade sig vara höga halter. Det var chockartat att upptäcka att jag hade så höga nivåer av dessa ämnen i kroppen. Även låga halter kan vara farliga, och de nivåer som uppmättes hos mig, Margot och de sjuksköterskor som var med var skrämmande.

Kan man inte skydda sig då, kanske du som lyssnar tänker, genom att äta bättre, konsumera bättre material och helt enkelt vara en duktigare konsument? Det hade varit en bra idé om det hade gått.

När jag för en tid sedan lyssnade på ett forskarseminarium visade det sig att många av dessa ämnen finns i de flesta produkter. De finns också i produkter där vi inte förväntar oss att de ska finnas.

När jag lyssnade handlade det i det fallet om pizzakartonger, där även de ekologiska kartongerna innehöll hormonstörande ämnen. Då är det inte så lätt att vara medveten konsument.

Ett bekymmer i dag är att lagstiftningen ofta ligger för sent. Det har också tagits upp i debatten. När ett ämne upptäcks är det redan på marknaden på bred front och drabbar människor.

Fru talman! Bin och många pollinerande arter drabbas hårt av mängden kemikalier i naturen. Det kommer kemikalier från samhället, från läkemedel och från våra avlopp där vi har sköljt ut våra skönhetsprodukter. Men de kommer också från jordbruket på ganska bred front.

De är en bidragande orsak till den massdöd av arter vi nu upplever. Forskarna talar om den sjätte massutrotningen. Studier har visat att pollinerande insekter drabbas såväl av kemikalier som av den globala upphettningen.

Våra växthusgasutsläpp är inte hållbara, men det är inte heller vår kemikaliekonsumtion. Det är dags att politiken tar tag i dessa livsavgörande frågor och gör betydligt mer. Kemikalierna måste upp på dagordningen såväl i Sverige som i hela EU.

Det behövs ett totalförbud av alla identifierade, förmodade och misstänkta hormonstörande kemikalier i EU. Till dess behövs märkning på alla konsumentprodukter som innehåller ämnen som kan vara hormonstörande.

Fru talman! Vi måste också driva frågan internationellt. Mycket har gjorts, och många är de svenskar som har varit framme på bred front och gjort detta. Men kemikalierna färdas över landsgränser med produkter men också i våra vatten. Det kan inte anses handla bara om Sverige. Vi måste arbeta gemensamt för en tryggare kemikaliepolitik.

Då behövs det ett arbete likt det för klimatet. Det behövs ett Parisavtal för kemikalier. Det behövs en panel lik den expertpanel som finns när det handlar om klimatet. Vi har lyckats med framsteg på det området nu på senare tid. Det handlar mycket om den tidigare svenska regeringens kamp för dessa frågor.

Sverige har en god chans att driva kemikaliefrågorna på EU-nivån. Just nu pågår mycket på området. Det gäller revideringen av förpackningsregleringen och alla de övergripande kemikalielagstiftningar som är på gång.

Det handlar inte minst om den revidering av Reachförordningen som nu är på frammarsch. Där måste Sverige och den nuvarande regeringen vara aktiva. Det gäller att vara betydligt mer på hugget och intresserad av att driva den linje som den tidigare socialdemokratiska regeringen hade.

Vi socialdemokrater anser att både jobb och en renare miljö kan skapas genom ett ambitiöst genomförande av kemikaliestrategin på EU-nivån. Nya kemikalier ska bara tillåtas om de är bevisligt ofarliga. Vi måste också se till att de farliga byts ut mot mindre farliga alternativ. Det är egentligen en no-brainer efter det som vi har talat om i den här debatten. Det är väl självklart egentligen. Ändå händer för lite på det här området.

EU måste stå emot den lobbying som sker från kemikalieindustrin. Det handlar om att lita på att innovationsförmågan finns att utveckla bättre och säkra kemikalier. Det gäller att våga stå emot den lobby som finns om att behålla gårdagens giftiga alternativ.

Fru talman! Mycket görs för att skydda miljö och hälsa från farliga kemikalier. EU ligger nu i fasen för att revidera lagstiftning för att skydda oss. Men också Kemikaliemyndigheten har utvecklat många verktyg. Det är bland annat Prio, som syftar till att hjälpa företag att substituera farliga kemikalier och se till att man går före lagstiftningen. Det är bra.

Men vi behöver göra mer. Vi socialdemokrater vill mer. Vi vill se till att skapa en giftfri miljö för våra barns och våra bins skull.
(Applåder)

I detta anförande instämde Malin Larsson, Sofia Skönnbrink och Anna-Caren Säterberg (alla S).

Anf. 122 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik:

Fru talman! Det är ett anmärkningsvärt högt tonläge ledamoten Jytte Guteland har i debatten. Hon nämnde tidigare hög svansföring.

Jag skulle vilja ställa en fråga om hur ofta Magdalena Andersson har talat om kemikalier, om vi nu ska diskutera sådana saker. Om ledamoten vill ifrågasätta vilka partiledare som har talat om olika ämnen skulle jag vilja veta det, men jag tycker inte att det är relevant. Det viktiga är hur vi bedriver politiken och hur vi framhåller politiken.

Socialdemokraterna har styrt från 2014 till 2022. Under den perioden har vi sett en dramatisk utveckling på flera områden som har drabbat medborgare och företag negativt.

Fru talman! Det är minst sagt märkligt hur ledamoten kan stå här i kammaren med den höga svansföring som hon själv nämner och kritisera och ifrågasätta vår regering.

Vi kan konstatera att det mesta har gått utför under Socialdemokraternas styre. Det kanske är just därför att man inte har makten som gör att

man har det här tonläget. Man kanske borde tänka på det när man tar en debatt och har ett replikskifte.

Jag vill ställa frågan till ledamoten om ni själva är nöjda med det arbete som ni utförde förra mandatperioden och mandatperioden innan den och om ledamoten tycker att ni utförde precis det som ledamoten sa uppe i talarstolen. Det fanns mycket utrymme som ni hade kunnat utnyttja.

Anf. 123 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Marlène Lund Kopparklint!

Självklart är det viktigt att ha en förväntan som är rimlig på våra partiordförande. De är människor, och de har ett begränsat utrymme för vad de kan hinna med.

Samtidigt är det en viss skillnad om man är departementschef på Klimat- och näringslivsdepartementet och leder det departement som har den stora och viktiga rollen nu i den viktiga tid då kemikalielagstiftningen ska revideras.

Jag är den första att säga att jag hade önskat att kemikalierna hade varit tydligare på bordet under förra mandatperioden. Men då låg de inte på EU:s bord på det sätt som de gör i dag.

I dag har vi den stora revideringen av Reach på bordet. Jag befann mig under åtta års tid i Europaparlamentet och längtade i princip varje dag efter att kommissionen skulle göra mer på kemikalieområdet så att vi fick arbeta med frågorna.

Det är det fönstret som är öppet just nu. Din regering har chansen att agera och ta riktiga steg framåt. Vi har många socialdemokrater som har lett arbetet med kemikaliepolitiken och drivit det väldigt hårt.

Det gäller inte minst Margot Wallström som var kommissionär och mamma till just kemikalielagstiftningen i Reachförordningen. Det är ett ganska stort arbete som man ändå får tillräkna en socialdemokrat.

Men vi ska inte stå här och käbbla om det är S eller M som leder kemikaliepolitiken. Det viktiga är vad vi gör nu. Nu finns det ett fönster för ett starkt agerande.

I stället för att fundera på huruvida jag är artig mot näringsministern tänker jag att moderaten Lund Kopparklint kan fundera på hur man kan driva på regeringen att bli mer ambitiös när nu fönstret är öppet för en starkare kemikaliepolitik.

(Applåder)

Anf. 124 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik:

Fru talman! Jag är fullt medveten om hur man kan driva på regeringen. Vi har en ganska bra kontakt med den.

Det jag fortfarande tycker är anmärkningsvärt är hur ledamoten frånhänder sig sitt ansvar genom att tala om hur man har jobbat i EU och bara har längtat hem. Det är fortfarande sitt eget parti som man har ett ansvar för. Man kan blicka tillbaka på den politik som man har fört tidigare.

Jag hörde i anförandet flera punkter där jag vet att Socialdemokraterna hade kunnat påverka under sin regeringstid mycket bättre än vad man gjorde.

Jag tycker som sagt att det är lite tråkigt när det blir ett sådant här debattklimat, där man kastar sten i glashus. Jag hoppas att vi tillsammans kan föra fram den politik som är bra och som jag ändå tycker att regeringen

driver. Vi går framåt, och jag tycker att vi har en god hållning i de här frågorna. Och som sagt: Ett bra debattklimat, tack!

Prot. 2022/23:72

9 mars

Kemikaliepolitik

Anf. 125 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Ett bra debattklimat är oerhört viktigt. Samtidigt är det viktigt att man i Sveriges riksdag har möjlighet att föra fram en skarp politik men också möjlighet att granska och driva på en regering. Den rollen måste en vital demokratisk institution som Sveriges riksdag ha.

Jag tycker att det är precis detta vi ska göra också i opposition. Jag tror nog att det fanns en och annan socialdemokrat under den socialdemokratiska regeringstiden som tyckte att det var svettigt när oppositionen var kritisk. Det kan vara obekvämt att känna av den flåsande kritiken från en opposition, men det är också vår roll.

Med det sagt vill jag ändå säga att fönstret är öppet just nu, och jag avundas dem som nu har möjligheten att från Sveriges regering verkligen vara de stora förändrarna för en bättre kemikaliepolitik. Fönstret kommer ju att vara öppet det här året för att driva på EU-kommissionen i en annan riktning.

Jag är ledsen att behöva säga det, men hittills har inte den svenska regeringen visat viljan och intresset för att driva miljö- och kemikaliefrågorna på den nivån. Jag är den första att hoppas att den här debatten kan bli vändningen, och jag riktar förstås min förhoppning till Lund Kopparklints möjlighet att driva på sina egna partikamrater och kollegor i andra partier i koalitionen.

Anf. 126 BJÖRN TIDLAND (SD):

Fru talman! I dag ska vi debattera kemikaliepolitik. Detta är mitt första anförande under mitt första år som riksdagsman, så vi får se hur det går.

Varför har då partiet valt att lägga detta område på mig? Det kan man fråga sig. Visserligen har jag en civilingenjörsexamen från Chalmers 1997, men det var i maskinteknik. Det närmaste jag kom ämnet kemi på maskinlinjen var nog tentorna i metalliska material och polymera material. Men jag har tagit mig an uppgiften med energi och entusiasm, och i dag ska jag försöka att sammanfatta resultatet.

Vår kommittémotion innehåller 15 förslag till riksdagsbeslut. Det är noga övervägda yrkanden som har förankrats både i SD:s grupp i miljö- och jordbruksutskottet och i vår riksdagsgrupp. I dag yrkar jag dock endast bifall till reservation 9. Det gäller yrkande 6, 9 och 10 i SD:s kommittémotion.

Fru talman! I dagens samhälle med tusentals industriellt framställda produkter exponeras både människor och miljö för kemikalier. Det finns därför ett behov av att reglera och kontrollera förekomsten av kemikalier. Efter Sveriges inträde i EU är det inte enbart våra egna nationella lagar som reglerar kemikalier utan även en mycket omfattande och byråkratisk EU-lagstiftning.

Det finns många tragiska exempel på produkter som har orsakat stor skada: bly i bensin, ddt och neurosedyn för att bara nämna några. Just nu är det PFAS som både Sverige och EU fokuserar på att reglera hårdare.

Det är mycket viktigt att samhället på ett systematiskt och strukturerat sätt hanterar nya kemikalier. En alltför restriktiv och byråkratisk process försenar nyttiga produkter och begränsar nyföretagande och innovation.

Samtidigt innebär en alltför liberal och släpphänt hantering av nya produkter stora risker för både konsumenter och miljö.

I arbetet med att reglera kemikaliers användning måste därför alltid myndigheters utredningar, forskningsrapporter och akademiska avhandlingar ingå i beslutsunderlagen.

Fru talman! Förutsägbarhet och likvärdiga förutsättningar för EU:s företag skapar en sund konkurrens som gynnar både näringsliv och Europas konsumenter. Det finns därför en poäng med konsensus inom EU när det gäller gemensamma regler och marknadsförutsättningar avseende kemikalier som förekommer inom det europeiska handelsområdet.

Regeringens uppgift i sitt förhållande till EU måste vara att se över och revidera samtliga särslagstiftningar på kemikalieområdet så att de bättre harmoniserar med EU-lagstiftningen.

Fru talman! Nästa område som vår kommittémotion berör är e-handel. Handel via internet tar ständigt nya marknadsandelar och är ett bekvämt och enkelt sätt för konsumenter att införskaffa sig varor från hela världen.

Trots alla ansträngningar av Kemikalieinspektionen förekommer fortfarande okontrollerad e-handel, som innebär att otaliga produkter som innehåller skadliga ämnen kommer in i landet. Speciellt allvarligt är det när billiga leksaker som innehåller skadliga ämnen importeras. För att skydda våra barn måste Kemikalieinspektionen skyndsamt och målmedvetet accelerera arbetet med att förhindra att dessa skadliga produkter kommer in i landet.

Fru talman! Så har vi det här med skatter. Svenskarna är världens högst beskattade folk. Behöver vi alla dessa skatter som ligger som ett tungt ok på våra axlar? Elektronikskatten, även benämnd kemikalieskatten, är en nationell skatt som tas ut på elektronik och som både näringsliv och myndigheter var kritiska till när den infördes. Skatten är krånglig och svår att administrera för både företag och myndigheter. För att komma till rätta med dessa problem bör kemikalieskatten förbättras, eller helt tas bort, så den inte missgynnar svenska företag på den globala marknaden.

Att fasa ut skadliga ämnen från kroppsnära produkter är bra, och regeringen bör införa lagar som förbjuder dessa kemikalier. En del ämnen är dessutom skadliga för ekosystemet. Det gäller särskilt de svårnedbrytbara, såsom PFAS. SD är övertygade om att ett förbud mot PFAS är mer effektivt än att införa en krånglig och byråkratisk skatt som inte har avsedd effekt.

Fru talman! Läkemedel räddar liv och minskar lidande för tusentals medborgare i vårt land, och det är bra. Tyvärr är det mindre bra när dessa läkemedel kommer ut i våra vattendrag. En rapport från Sveriges lantbruksuniversitet visar att Sveriges största dricksvattentäkter är förorenade av avloppsvatten med miljögifter som är svåra att bryta ned, och majoriteten är läkemedelssubstanser. Läkemedelsrester från hushåll och sjukhus kan påverka fysiologiska processer hos såväl människor som djur när de kommer ut i naturen.

Användningen av antibiotika och svampdödande medel kan leda till resistensutveckling hos mikroorganismer. Östrogen och liknande ämnen påverkar fiskars reproduktionsförmåga och sekundärt hela ekosystemet. En utredning behöver snarast tillsättas för att undersöka hur en miljöprövning skulle kunna utformas som en del i godkännandeprocessen för läkemedel.

Fru talman! Vi behöver en levande landsbygd i Sverige, och då är det nödvändigt med ett effektivt, välmående och konkurrenskraftigt jordbruk. I dessa tider är det även viktigt att säkerställa en hög självförsörjningsgrad av livsmedel i händelse av isolering eller krig.

Det finns i dag en marknad för ekologiska livsmedel, som man kan välja när man handlar mat. Vid odling av kommersiella produkter måste man dock i vissa fall använda växtskyddsmedel, och när så är fallet måste man se till att det blir enklare för de svenska bönderna. Det är i dag både krångligt och byråkratiskt om man vill använda växtskyddsmedel. Därför bör processen kring ansökningar förenklas, och en större harmonisering med EU-regler måste på plats i Sverige.

Jag återkommer till det här med skattetrycket i Sverige. Punktskatten på växtskyddsmedel – varför finns den, och varför är den så hög? Rimligt vore ju en likvärdig skatt i hela EU för att inte snedvrیدا konkurrensen.

Det långsiktiga målet, vill jag hävda, måste vara att alltid välja de växtskyddsmedel som har minst inverkan på ekosystemet och självklart minst påverkan på människors hälsa.

Fru talman! Säkerhetsläget i Europa är mycket allvarligt, och Sverige måste kunna producera dricksvatten även om vi blir isolerade vid en akut kris. Därför bör regeringen skyndsamt säkerställa att Sveriges lager av kemikalier som används till rening av vatten och avlopp är tillräckliga för att klara en längre isolering i händelse av krig. Just nu är vi helt beroende av import av dessa kemikalier, och vi har ytterst begränsade lager – med andra ord en mycket allvarlig situation som snarast måste åtgärdas.

Fru talman! En annan vattenfråga som jag drivit under flera år i Göteborg då jag satt som ledamot i kommunfullmäktige berör sanering av kemiska stridsmedel som dumpades i både Västerhavet och Östersjön efter andra världskriget. Förra veckan var jag och min kollega Beatrice på besök på Havs- och vattenmyndigheten i Göteborg, och då var jag mycket tydlig med att SD ser mycket allvarligt på denna tickande miljöbomb.

Vi i SD vill lyfta frågan om sanering av dessa kemikalier, som ingen vill känna ansvar för. Det var ju inte vi som dumpade dessa dödliga gifter i havet, och man kan fråga sig varför vi ska betala för något som andra länder ställt till med. Responsen på våra varningssignaler har varit minst sagt sval, inte bara på kommunal nivå utan även bland myndigheter och här i kammaren.

Anf. 127 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja ta upp detta med harmonisering, något som jag hörde att Björn Tidland ville se på EU-nivå. Ordet harmonisering för tankarna, i synnerhet när det handlar om miljö- och kemikaliefrågor, till att Sverige skulle sänka sina ambitioner. Det är oftast den likheten som finns med harmonisering, eftersom vi ofta har ett högre skydd hemma än vad vi ser på EU-nivå. Då vill jag fråga Björn Tidland om det är detta som avses, alltså att vi ska sänka våra ambitioner för att skydda människor och miljö när det gäller kemikaliefrågor. Det är min första fråga.

Anf. 128 BJÖRN TIDLAND (SD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, ledamoten! Jag är ny här, så det blir lite hackigt.

Vår utgångspunkt är konkurrenssituationen för det svenska jordbruket. Om vi har två vågskålar och lägger högre krav i den ena ska det i den andra ligga, för svensk landsbygds och svenska jordbrukares konkurrenskrafts skull, att reglerna ska vara likvärdiga i hela EU. Det är utgångspunkten, om det nu var svar på frågan.

Anf. 129 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Vid en första anblick kan det synas sympatiskt att det handlar om att skapa förutsättningar på den inre marknaden eller att ha gemensamma, likvärdiga spelregler. I den riktningen arbetar vi socialdemokrater alltid: att försöka sträva efter en hög nivå på EU-nivån och se till att det blir goda möjligheter också för svenska jordbrukare.

Men det som är viktigt att veta – eftersom vi befinner oss i en tid där mycket ligger på bordet och där mycket handlar om vilka ansträngningar regeringen gör, och också mot bakgrund av att Björn Tidland företräder ett parti som ger stöd till regeringen och är en av ingenjörerna bakom den regering vi har i Sverige i dag – är om det är Björn Tidlands åsikt att vi ska sänka nivåer för att hamna på samma nivå som EU, eller om det handlar om att vi vill driva på så att andra EU-länder kommer i kapp Sverige och vi tillsammans tar steg framåt för att skydda miljö och människors hälsa.

Vi lever ju i en tid – detta har debatterats här under eftermiddagen – där människor utsätts väldigt mycket för gifter i vår natur på grund av att många kemikalier är skadliga för oss.

Anf. 130 BJÖRN TIDLAND (SD) replik:

Fru talman! Det här med harmonisering av EU-regler handlar om en nivå ovanför. EU-reglerna är väldigt omfattande och genomarbetade. Det är väldigt svårt för vårt land att driva en linje när så många är inblandade. Ambitionen kan vara det, men det ska hela tiden vara likvärdigt.

Det viktiga är att vi ser till så att inte de svenska jordbrukarna har sämre förutsättningar. När det till exempel gäller antibiotika har vi högre krav i djurskyddet, och det har inneburit att det har varit svårt för svenska jordbrukare att hävda sig i konkurrensen. Detsamma borde gälla även kemikalier i växtskyddsmedel.

Anf. 131 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Fru talman! Det är både skrämmande och upprörande att vi har kemiska ämnen på marknaden i Sverige och Europa som kan ge allvarliga hälso-skador och orsaka förödande effekter i miljön. Det finns över 100 000 kemikalier inrapporterade inom EU, men vi har enbart kunskap om några få procent av dessa. För en säkrare kemikalieanvändning krävs mer forskning och ett mer heltäckande regelverk både nationellt, på EU-nivå och globalt.

Vid bedömning av kemikalier borde försiktighetsprincipen gälla. Det innebär att förebyggande åtgärder ska vidtas när det finns farhågor om hot mot hälsa eller miljö, även om det råder osäkerhet. Inga nya kemikalier borde börja användas innan deras eventuella negativa påverkan har utretts. Kemikalier med egenskaper som inte är tillräckligt kända borde bedömas som farliga tills de har granskats.

För att minska mängden farliga kemikalier i vår vardag krävs starkare lagstiftning och fler styrmedel. Ämnen som är hälsoskadliga för människor hamnar också i naturen, där de kan orsaka stor negativ miljöpåverkan.

Det kan handla om hormonstörande bisfenoler, som finns i kvitton, tandlagningar och rör till vårt dricksvatten. Det kan handla om ftalater, som kan skada vår reproduktionsförmåga och som kan finnas i plastgolv och leksaker. Det kan handla om bromerade flamskyddsmedel i möbler och elektroniska produkter. Det här är bara några exempel på kemikalier som måste regleras hårdare.

Inte minst handlar det om PFAS. Jag är stolt över att den svenska Kemikalieinspektionen har gått före och tillsammans med fyra andra länder föreslagit kraftiga regleringar av samtliga PFAS-ämnen i EU. Jag hoppas innerligt att förslaget går igenom utan att vattnas ur av kemikalieindustrins lobbyister.

Men oavsett eventuellt kommande förbud är PFAS en pågående skandal som vi kommer att få leva med resten av våra liv. Några som på det mest smärtsamma vis har blivit medvetna om detta är invånarna i Kallinge i Blekinge. Efter att under flera år ovetande ha druckit PFAS-förorenat vatten har de nu de högsta uppmätta halterna i världen av PFAS i sitt blod. Det är en skandal som visar på det fundamentala misslyckandet i hur kemikalier regleras, där ämnen tillåts släppas ut obehindrat och man först decennier senare ser de negativa effekterna.

Precis som fossilindustrin länge kände till klimathotet utan att låta kunskapen komma allmänheten till del har kemiindustrin i 50 år vetat om att PFAS är giftigt utan att slå larm. De har satt sin egen kortsiktiga vinning framför våra liv och vår hälsa, och konsekvenserna får vi leva med för evigt.

PFAS är kända som just evighetskemikalier eftersom de inte bryts ned i miljön. I väntan på att ämnena regleras på EU-nivå anser Vänsterpartiet att Sverige bör gå före och införa nationella begränsningar. Danmark har sedan 2020 ett förbud mot PFAS i livsmedelsförpackningar. Det är hög tid att Sverige inför samma sak. Därför yrkar jag bifall till reservation 12 om att införa ett nationellt förbud mot vissa produkter som innehåller PFAS. Jag kan tillägga att jag givetvis står bakom även övriga reservationer som Vänsterpartiet har ställt sig bakom i betänkandet.

Fru talman! Reglering av kemikalier är inte minst en viktig fråga för de tusentals arbetare som jobbar inom kemikalieindustrin i Sverige och i resten av världen. Bättre regleringar gynnar inte bara oss konsumenter utan också alla som arbetar med dessa ämnen. Ju mer kemikalier det finns i produkter här, desto mer kemikalier blir det bland arbetare runt om i världen.

Det räcker inte att förbjuda enstaka ämnen. Det räcker inte heller att se till att vi konsumenter får bättre information, utan kemikalielagstiftningen måste skärpas från grunden. Man måste kunna hantera kemikalier i grupp. Om man har stoppat en egenskap eller hormonstörande effekt hos ett ämne ska detta automatiskt gälla för nya ämnen som kommer ut på marknaden och som har liknande egenskaper.

Vi måste också kunna hantera hur kemikalier fungerar i blandningar, så kallade kombinationseffekter. En kemikalie kan förefalla oproblematiske ifall den används enskilt, men samreagera i miljön med andra kemikalier och då bli skadlig. Därför måste man kunna göra bedömningar utifrån dessa kombinationseffekter.

Det är industrin som ska ha bevisbördan. Det är industrin som ska bevisa att ämnen behövs, att de inte är skadliga och att detta har bevisats

genom tester. Först då ska de kunna släppas ut på marknaden. Vi politiker ska inte behöva göra brandkärsuttryckningar i efterhand, så som det tyvärr är i dag. Låt oss slippa fler skandaler med giftiga ämnen som skadar människor och miljö!
(Applåder)

Anf. 132 STINA LARSSON (C):

Fru talman! Vi är duktiga på att hantera kemikalier i vårt land, men det förekommer spridning av farliga kemikalier i den svenska naturen i alla fall. Här är några nyhetsrubriker från det senaste halvåret:

”Över 160 kemikalieutsläpp i svenska hav, men ingen dömd.”

”Kemikalieutsläpp i dricksvatten i Unnaryd.”

”Här kämpar fåglarna för sina liv efter kemikalieutsläpp.”

”Mysteriet i ån: Varifrån kommer den giftiga kemikalien?”

Och detta bara det senaste halvåret!

Men det finns såklart värre exempel, och man behöver då inte gå till någon textilfabrik långt borta i Asien. Ni har kanske läst om den svåra tågolycka som skedde i början av februari i USA, där godsvagnar fyllda av kemikalier spårade ur. En hel småstad är i uppror, med förorenad luft, förgiftade marker och odrickbart vatten. Statsåklagaren ska nu utreda eventuella utsläpp, och Biden anklagas för att bry sig mer om Kiev än om amerikanerna i Ohio.

Kemikalieutsläpp och olyckor är alltså ett globalt problem och sker överallt i världen. Därför vill Centerpartiet ha ett utökat internationellt samarbete. Jag kommer till det lite senare.

Fru talman! Kemikalier är onaturliga ämnen som framställts av människan i syfte att få specifika egenskaper anpassade till olika ändamål. Kemikalier används i tillverkning av mängder av olika varor: byggmaterial, mat, textilier och elektronik i all oändlighet.

Kemikalier är ofta svårnedbrytbara, vilket gör att de kan befinna sig länge i naturen utan att brytas ned och försvinna. De är ofta även fettlösliga och bioackumulerande vilket gör att ämnena lagras i levande organismer och att lagringen sker i en snabbare takt än vad ämnena bryts ned.

Visserligen är inte alla kemiska ämnen farliga, men många kemikalier kan i hög grad vara skadliga för både hälsan och miljön. När de kommer ut i naturen kan effekterna vara akuta och dramatiska och orsaka massdöd av exempelvis fisk och fåglar. Mindre dramatiska effekter, men som på lång sikt kan orsaka allvarliga störningar, benämns ofta som kroniska effekter.

Vad kan vi då göra politiskt för att begränsa dessa farliga ämnen? Jo, vi kan förbjuda tillverkningen och användningen av vissa kemikalier, och vi kan jobba för att minska spridningen av kemikalier – helt enkelt se till att de inte kommer ut i naturen över huvud taget.

Fru talman! Arbetet med att minska användandet av kemikalier samt minska kemikaliernas skadlighet är något som ständigt måste pågå överallt. Även om ett visst ämne förbjuds i Sverige och Europa finns det stor sannolikhet att det kommer till oss senare. Vi handlar med varor som innehåller farliga ämnen som sedan blir mätbara i dricksvattnet, och farliga ämnen lagras i både människor och djur som rör sig över vår planet.

Därför vill jag och Centerpartiet verkligen trycka på att det är angeläget att det internationella kemikaliearbetet utökas och fördjupas. Varor tillverkas och transporteras i dag över hela världen, och hanteringen av dessa ämnen är en global angelägenhet. Det är ofta långa avstånd mellan fabriker där varor tillverkas och slutkonsumenterna. Information om vilka kemiska ämnen som använts vid produktionen är ofta mycket svårtillgänglig. På så sätt går många potentiellt skadliga ämnen under radarn.

Som konsument är man mindre säker när man köper något via e-handel. En vara som du som konsument köper i Sverige, eller i något annat EU-land, har ofta producerats någon helt annanstans i världen. För att höja medvetenheten och minska förekomsten av farliga ämnen i importerade varor bör därför en särskild satsning göras på det internationella kemikaliearbetet, i synnerhet arbetet med ökad information om farliga ämnen i leverantörskedjor samt det bilaterala samarbetet med strategiska länder som Sverige har en stor varuimport från. Därför vill jag yrka bifall till reservation 3.

Fru talman! Jag vill också kommentera PFAS, de högfluorerande ämnen som är vår tids värstingkemikalier, för att citera Per Ångquist på Kemikalieinspektionen. Centerpartiet har länge drivit på för ett förbud. PFAS-ämnen är långlivade i naturen och misstänks vara cancerframkallande och hormonstörande för oss människor. De kallas evighetskemikalier eftersom de är extremt långlivade och även extremt svårnedbrytbara. Det är väldigt angeläget att minska förekomsten av PFAS i alla delar av samhället och att produkter som innehåller PFAS snabbare fasas ut i Sverige.

Tillsammans med myndigheter i fyra andra länder har svenska Kemikalieinspektionen tagit fram ett omfattande förslag om att begränsa användningen av över 10 000 PFAS-kemikalier, meddelade Kemikalieinspektionen i ett pressmeddelande i början av februari. Vid årsskiftet infördes också nya gränsvärden för hur höga nivåer av PFAS som får finnas i dricksvatten och livsmedel inom EU. Livsmedelsverkets riktlinjer betyder bland annat att gränsvärdet för PFAS sänks kraftigt och att det är hög tid för kommuner att se över vilka PFAS-halter de har i sitt dricksvatten.

Centerpartiet välkomnar myndigheternas tuffare tag mot PFAS. Men vi tycker egentligen att regeringen borde göra mer. Man måste följa upp var PFAS finns och övervaka och kontrollera de ämnen som redan spridits i naturen. PFAS har påträffats i svenska vatten, och det är helt oacceptabelt att dessa ämnen har fått spridas så länge att vattentäkter runt om i landet måste tas ur bruk. Det får oerhörda konsekvenser för det svenska lantbruket och för dricksvattenproduktionen. Regeringen behöver snarast vidta åtgärder för att se över hur de mest kontaminerade vattentäkterna och jordbruksmarkerna kan saneras för att bli av med förhöjt PFAS-innehåll.

I överläggningar i slutet av januari med miljö- och klimatministern påpekade jag och Centerpartiet att PFAS borde inkluderas i de skärpta kraven för att minimera spridningen av giftiga ämnen i vattenmiljön. Det ville inte regeringens representant. Det är anmärkningsvärt, och därför vill jag också poängtera för de styrande partierna att de bör begrunda Centerpartiets tre reservationer – punkterna 12, 13 och 14 – som handlar om att stoppa PFAS. Jag är stolt över att även andra partier har yrkat bifall till de reservationerna.

Fru talman! Politiskt finns det mycket att göra, och vi kan alla bidra. Vi hörde tidigare här från talarstolen att det finns andra som vill sänka kraven, men det vill inte Centerpartiet.

Som konsument kan man välja produkter med liten miljöpåverkan och hantera kemikalierna på ett hälso- och miljömässigt godtagbart sätt vad gäller både användandet och avfallshanteringen. Om vi alla hjälps åt sprider vi kunskap om hur vi bör göra, och då kan vi gemensamt göra skillnad. Jag vill inte ha fler rubriker i tidningen om kemikalieutsläpp som skadar människor, djur och natur.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 15 mars.)

§ 10 Bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Proposition

2022/23:73 En särskild straffbestämmelse för deltagande i en terroristorganisation

Motioner

med anledning av prop. 2022/23:62 Mottagningsanordningar i hamn för avfall från fartyg

2022/23:2339 av Thomas Morell m.fl. (SD)

med anledning av skr. 2022/23:63 Riksrevisionens rapport om spårbyte i migrationsprocessen – kontroller och uppföljning

2022/23:2340 av Frida Tånghag m.fl. (V)

2022/23:2344 av Annika Hirvonen m.fl. (MP)

2022/23:2345 av Jonny Cato och Martina Johansson (båda C)

§ 11 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 8 mars

2022/23:424 Kostnaden för omställningen av Bromma flygplats

av *Kadir Kasirga* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2022/23:425 En nationell lägesbild över tillgång på och förbrukning av läkemedel

av *Anna Vikström* (S)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2022/23:426 Förutsättningar för myrslåtter

av *Ida Karkiainen* (S)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 8 mars

2022/23:376 Uranbrytning

av *Tobias Andersson* (SD)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2022/23:386 Stöd till svenska civilsamhällesorganisationer som arbetar med Ukraina

av *Janine Alm Ericson* (MP)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2022/23:393 Cykelsverige

av *Inga-Lill Sjöblom* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2022/23:389 Den kommande utnämningen av generaldirektör för Statens skolverk

av *Linus Sköld* (S)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

2022/23:390 Tillgänglig information om vårdpersonal som jobbar över gränserna i Norden

av *Dzenan Cisića* (S)

till statsrådet Acko Ankarberg Johansson (KD)

2022/23:391 Hatbrott mot svenskar

av *Pontus Andersson* (SD)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2022/23:401 Konstnärligt yrkesverksammas upphovsrätt

av *Lawen Redar* (S)

till kulturminister Parisa Liljestrand (M)

2022/23:399 Partisamtal om korrupktion och partibidrag

av *Annika Hirvonen* (MP)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2022/23:394 Rättvis handel

av *Aida Birinxhiku* (S)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2022/23:404 Arbetsmiljöverkets bestämmelser kring värmepannor och certifiering av pannoperatörer

av *Tobias Andersson* (SD)

till statsrådet Paulina Brandberg (L)

2022/23:397 Bullerregler

av *Alireza Akhondi* (C)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2022/23:392 Elstöd till hyresgäster

av *Jennie Nilsson* (S)

till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

2022/23:398 Regeringens arbete för att få Wagnergruppen terrorlistad

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Tobias Billström (M)

- 2022/23:400 Ukrainsk stavning av Ukrainas huvudstad**
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Tobias Billström (M)
- 2022/23:403 Terrorstämpling av ryska politiska partier**
av *Björn Söder* (SD)
till utrikesminister Tobias Billström (M)
- 2022/23:405 En potentiell kinesisk försäljning av vapen till Ryssland**
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Tobias Billström (M)
- 2022/23:408 Förbud mot burar inom äggindustrin**
av *Kajsa Fredholm* (V)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)
- 2022/23:412 Uppsagda elleveranser från järnvägens elnät**
av *Anna-Belle Strömberg* (S)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)
- 2022/23:411 Utvecklingen i Somalia och Somaliland**
av *Håkan Svenneling* (V)
till utrikesminister Tobias Billström (M)
- 2022/23:409 Förbud mot kinesiska spionappar på statsanställdas mobiltelefoner**
av *Björn Söder* (SD)
till statsrådet Carl-Oskar Bohlin (M)
- 2022/23:402 Skattenedsättning för bio-CCS**
av *Tobias Andersson* (SD)
till finansminister Elisabeth Svantesson (M)
- 2022/23:410 Svenskt stöd till folkambassader**
av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister Tobias Billström (M)
- 2022/23:406 Regelförenklingar**
av *Tobias Andersson* (SD)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)
- 2022/23:407 Utformningen av ett implementeringsråd**
av *Tobias Andersson* (SD)
till energi- och näringsminister Ebba Busch (KD)

§ 13 Kammaren åtskildes kl. 16.30.

Sammanträdet leddes
av andre vice talmannen från dess början till ajourneringen kl. 13.54,
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.13 och
av andre vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA ASPEGREN

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Ärende för hänvisning till utskott	1
§ 3 Övervakning och rapportering av uppgifter om verkliga utsläpp från vissa fordon.....	1
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23:MJU8	1
(Beslut fattades under § 8.).....	1
§ 4 Vattenvård.....	1
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23:MJU7	1
Anf. 1 EMMA NOHRÉN (MP)	1
Anf. 2 JOAKIM JÄRREBRING (S)	3
Anf. 3 BEATRICE TIMGREN (SD).....	5
Anf. 4 STINA LARSSON (C) replik	6
Anf. 5 BEATRICE TIMGREN (SD) replik	7
Anf. 6 STINA LARSSON (C) replik	7
Anf. 7 BEATRICE TIMGREN (SD) replik	7
Anf. 8 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	7
Anf. 9 BEATRICE TIMGREN (SD) replik	8
Anf. 10 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	8
Anf. 11 BEATRICE TIMGREN (SD) replik	8
Anf. 12 JOHANNA HORNBERGER (M).....	8
Anf. 13 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	10
Anf. 14 JOHANNA HORNBERGER (M) replik.....	11
Anf. 15 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	11
Anf. 16 JOHANNA HORNBERGER (M) replik.....	11
Anf. 17 EMMA NOHRÉN (MP) replik	12
Anf. 18 JOHANNA HORNBERGER (M) replik.....	12
Anf. 19 EMMA NOHRÉN (MP) replik	12
Anf. 20 JOHANNA HORNBERGER (M) replik.....	13
Anf. 21 ANDREA ANDERSSON TAY (V).....	13
Anf. 22 STINA LARSSON (C).....	14
Anf. 23 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	16
Anf. 24 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	19
Anf. 25 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	19
Anf. 26 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	20
Anf. 27 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	20
Anf. 28 ELIN NILSSON (L).....	21
Anf. 29 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	22
Anf. 30 ELIN NILSSON (L) replik.....	22
Anf. 31 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	22
Anf. 32 ELIN NILSSON (L) replik.....	22
Anf. 33 EMMA NOHRÉN (MP) replik	23
Anf. 34 ELIN NILSSON (L) replik.....	23
Anf. 35 EMMA NOHRÉN (MP) replik	23
Anf. 36 ELIN NILSSON (L) replik.....	24
(Beslut fattades under § 8.).....	24
§ 5 Kemikaliepolitik.....	24
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2022/23:MJU6	24

Anf. 37 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M).....	24
Anf. 38 JYTTE GUTELAND (S) replik	25
Anf. 39 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik	26
Anf. 40 JYTTE GUTELAND (S) replik	26
Anf. 41 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik	27
Anf. 42 EMMA NOHRÉN (MP)	27
(forts. § 9).....	29
Ajournering.....	29
Återupptaget sammanträde.....	29
§ 6 Frågestund	29
Anf. 43 FÖRSTE VICE TALMANNEN	29
<i>Den ekonomiska situationen för hushåll och företag .....</i>	<i>30</i>
Anf. 44 MIKAEL DAMBERG (S)	30
Anf. 45 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	30
Anf. 46 MIKAEL DAMBERG (S)	30
Anf. 47 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	30
<i>Kvinnors psykiska ohälsa och sjukfrånvaro .....</i>	<i>31</i>
Anf. 48 CLARA ARANDA (SD)	31
Anf. 49 Statsrådet ANNA TENJE (M)	31
Anf. 50 CLARA ARANDA (SD)	31
Anf. 51 Statsrådet ANNA TENJE (M)	32
<i>Överenskommelse om livsmedelspriser .....</i>	<i>32</i>
Anf. 52 ALI ESBATI (V)	32
Anf. 53 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	32
Anf. 54 ALI ESBATI (V)	33
Anf. 55 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	33
<i>Arbetsgivaravgifter och villkoren för svenska företag .....</i>	<i>33</i>
Anf. 56 ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	33
Anf. 57 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	33
Anf. 58 ELISABETH THAND RINGQVIST (C)	34
Anf. 59 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	34
<i>Minkfarmer och framtida pandemier .....</i>	<i>34</i>
Anf. 60 REBECKA LE MOINE (MP).....	34
Anf. 61 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	35
Anf. 62 REBECKA LE MOINE (MP).....	35
Anf. 63 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	35
<i>Vattenfalls besked om nya kärnkraftsreaktorer .....</i>	<i>35</i>
Anf. 64 MATS GREEN (M).....	35
Anf. 65 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	36
Anf. 66 MATS GREEN (M).....	36
Anf. 67 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	36
<i>Civilt stöd till Ukraina.....</i>	<i>36</i>

Anf. 68	MAGNUS JACOBSSON (KD)	36	Prot. 2022/23:72
Anf. 69	Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M)	37	9 mars
Anf. 70	MAGNUS JACOBSSON (KD)	37	-----
Anf. 71	Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M)	37	
<i>Satsningar på skolan i höstbudgeten</i>		37	
Anf. 72	CECILIA RÖNN (L)	37	
Anf. 73	Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	38	
Anf. 74	CECILIA RÖNN (L)	38	
Anf. 75	Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	38	
<i>Förbud mot fossildrivna bilar</i>		39	
Anf. 76	MATILDA ERNKRANS (S)	39	
Anf. 77	Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M)	39	
<i>Förbud mot kinesiska appar på svenska myndigheter</i>		39	
Anf. 78	BJÖRN SÖDER (SD)	39	
Anf. 79	Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	40	
<i>De ekonomiska följderna av höjd pensionsålder</i>		40	
Anf. 80	ISABELL MIXTER (V)	40	
Anf. 81	Statsrådet ANNA TENJE (M)	40	
<i>Cyberhot mot den civila sektorn</i>		41	
Anf. 82	NIELS PAARUP-PETERSEN (C)	41	
Anf. 83	Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	41	
<i>Stöd till kommuner och hushåll</i>		41	
Anf. 84	ULF HOLM (MP)	41	
Anf. 85	Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	42	
<i>Näringslivets roll i totalförsvaret</i>		42	
Anf. 86	JENNIE WERNÄNG (M)	42	
Anf. 87	Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	42	
<i>Utbetalningarna av elstöd</i>		43	
Anf. 88	CECILIA ENGSTRÖM (KD)	43	
Anf. 89	Statsrådet ANNA TENJE (M)	43	
<i>Stödtåtgärder för hushållen</i>		43	
Anf. 90	PEDER BJÖRK (S)	43	
Anf. 91	Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	44	
<i>En fast omsorgskontakt i hemtjänsten</i>		44	
Anf. 92	CARITA BOULWÉN (SD)	44	
Anf. 93	Statsrådet ANNA TENJE (M)	44	
<i>Den europeiska elmarknaden</i>		45	
Anf. 94	BIRGER LAHTI (V)	45	
Anf. 95	Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M)	45	
<i>Barnfamiljer och reglerna för bostadsbidrag</i>		45	
Anf. 96	MARTINA JOHANSSON (C)	45	
Anf. 97	Statsrådet ANNA TENJE (M)	46	
<i>Åtgärder mot välfärdsfusk</i>		46	
Anf. 98	ADAM REUTERSKIÖLD (M)	46	
Anf. 99	Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M)	46	

<i>Kontanthantering och beredskap för cyberattacker</i>	47
Anf. 100 TORSTEN ELOFSSON (KD)	47
Anf. 101 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	47
<i>Statliga medel till kommuner</i>	48
Anf. 102 ZINAIDA KAJEVIC (S).....	48
Anf. 103 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	48
<i>Handläggningstiderna för LSS</i>	48
Anf. 104 DANIEL PERSSON (SD).....	48
Anf. 105 Statsrådet ANNA TENJE (M)	49
<i>Sjukvård och civilt försvar</i>	49
Anf. 106 HANNA GUNNARSSON (V).....	49
Anf. 107 Statsrådet CARL-OSKAR BOHLIN (M)	49
<i>Det ekonomiska läget</i>	50
Anf. 108 JAN ERICSON (M)	50
Anf. 109 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	50
<i>Stöd till ekonomiskt utsatta</i>	50
Anf. 110 DZENAN CISIJA (S)	50
Anf. 111 Finansminister ELISABETH SVANTESSON (M).....	51
<i>Nordisk överenskommelse om skatteavtal för sjömän</i>	51
Anf. 112 ERIC WESTROTH (SD)	51
Anf. 113 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M)	51
<i>Revidering av Helsingforsavtalet</i>	52
Anf. 114 HELÉNE BJÖRKLUND (S).....	52
Anf. 115 Statsrådet JESSIKA ROSWALL (M)	52
Ajournering	52
Återupptaget sammanträde	52
§ 7 Beslut om ärende som slutdebatterats den 8 mars	53
KrU6 Kulturarvsfrågor	53
§ 8 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde	54
MJU8 Övervakning och rapportering av uppgifter om verkliga utsläpp från vissa fordon	54
MJU7 Vattenvård	54
§ 9 (forts. från § 5) Kemikaliepolitik (forts. MJU6)	55
Anf. 116 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	55
Anf. 117 JYTTE GUTELAND (S) replik	58
Anf. 118 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	58
Anf. 119 JYTTE GUTELAND (S) replik	58
Anf. 120 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	59
Anf. 121 JYTTE GUTELAND (S)	59
Anf. 122 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik	61
Anf. 123 JYTTE GUTELAND (S) replik	62
Anf. 124 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik	62
Anf. 125 JYTTE GUTELAND (S) replik	63
Anf. 126 BJÖRN TIDLAND (SD).....	63
Anf. 127 JYTTE GUTELAND (S) replik	65
Anf. 128 BJÖRN TIDLAND (SD) replik	65

Anf. 129 JYTTE GUTELAND (S) replik	66	Prot. 2022/23:72
Anf. 130 BJÖRN TIDLAND (SD) replik.....	66	9 mars
Anf. 131 ANDREA ANDERSSON TAY (V).....	66	-----
Anf. 132 STINA LARSSON (C).....	68	
(Beslut skulle fattas den 15 mars.).....	70	
§ 10 Bordläggning.....	70	
§ 11 Anmälan om frågor för skriftliga svar.....	70	
§ 12 Anmälan om skriftliga svar på frågor.....	71	
§ 13 Kammaren åtskildes kl. 16.30.....	72	